

Pravidlá slovenského pravopisu s pravopisným slovníkom.

Schválené výnosom Ministerstva školstva a národnej osvety
z 12. februára 1940, čís. 541/1940-prez.

**Vydala Matica slovenská.
1940.**

Všetky práva vyhradené.
Pretláčanie, skracovanie a pod. nedovoľené.

ÚVOD.

Od prvého vydania Pravidiel slovenského pravopisu minulo vyše osem rokov. Za tento čas Jazykový odbor Matice slovenskej sústavne sa zaoberal skúmaním gramatickej stránky spisovnej slovenčiny. Osobitná pravopisná komisia prichystávala návrhy na novú úpravu slovenského pravopisu. O návrhoch pravopisnej komisie rokovalo sa na zasadnutiach Jazykového odboru. Predovšetkým išlo o to, aby sa zo slovenského pravopisu odstránili rozličné cudzie prvky, ktoré sa doň dostali vplyvom neželateľných pomerov mimojazykových. Preto sme zo slovenského pravopisu vylúčili všetky nepotrebné hláskoslovné, tvaroslovné a iné dvojtvary, ktoré doteraz nebezpečne narúšaly nielen jednotu slovenského pravopisu, ale aj prepotrebnú ustálenosť spisovnej reči. Pri zostavovaní abecedného pravopisného slovníka, ktorý je pripojený k Pravidlám slovenského pravopisu, dbali sme na správnosť a čistotu spisovného jazyka, pričom pridžali sme sa zásad Slovenskej reči, ktorá od svojho založenia cieľavedome buduje jazykovú kultúru slovenskú.

Podľa skutočnej výslovnosti uzákonnili sme písanie vžitých cudzích slov, čím pôdarilo sa nám v mnohých prípadoch obľahčiť doterajší slovenský pravopis.

Rozumie sa, že sme nemohli a nechceli opustiť tradíciou ustálený etymologický pravopis, no jednako, kde sa len dalo, usilovali sme sa o to, aby v našom pravopise bolo čím menej ťažkostí.

Jazykový odbor Matice slovenskej pri úprave druhého vydania Pravidiel slovenského pravopisu spravoval sa hlavne

požiadavkou ustálenosti spisovného jazyka, lebo bez ustálených pravopisných a jazykových zvyklostí nie je možný náležitý rozvoj slovenčiny.

Proti prvému vydaniu Pravidiel slovenského pravopisu z roku 1931 uzákonili sme medziiným tieto dôležitejšie zmeny:

1. V neurčitkoch III. a I. slovesnej triedy miesto *-eť* dôsledne píšeme *-ieť*, napr.: **vidieť, rozumieť, trpieť, sedieť, vedieť, hladieť** a pod.; **trieť, vriť, mrieť, mlieť, tlieť** a pod. (Nepíšme a nevyslovujeme: „vidieť, rozumieť, trpeť, sedieť, vedieť, hladieť“ a pod.; „treť, vrieť, mrieť, mlieť, tlieť“ a pod.)

2. V prítomníkových tvaroch I. triedy slovesnej sú len dlhé prípony s dvojhĺáskou *-ie*: **-iem, -ieš, -ie, -ieme, -iete**, a to pri všetkých slovesách, ktoré sa časujú podľa vzoru **mrieť**, napr.: **mriem, mrieš, mrie, mrieme, mriete; triem, trieš, trie, trieme, triete** a pod. (Nepíšme a nevyslovujeme: „mrem, mreš, mre, mreme, mrete“; „trem, treš, tre, treme, trete“ a pod.)

3. V prítomníkových tvaroch V. slovesnej triedy podľa vzoru **brať** sú len dlhé prípony s dvojhĺáskou, napríklad: **beriem, berieš, berie, berieme, beriete; ženiam, ženieš, ženie, ženieme, ženiete** a pod. (Nepíšme a nevyslovujeme: „berem, bereš, bere, bereme, berete“; „ženem, ženeš, žene, ženeme, ženete“ a pod.)

4. Podľa skutočnej výslovnosti a staršej spisovnej tradície ustálili sme písať zdvojené *-nn-* nielen v prídavných menách, ale aj v príslušných podstatných menách, napr.: **denník, týždenník, nádeník, čalúnik, zákonník, senník** a pod. (Nepíšme a nevyslovujeme: „deník, týždeník, nádeník, čalúnik, zákoník, seník“ a pod.)

5. Obnovili sme starší spôsob v písaní číselníkov, bo lepšie

vyhovuje výslovnosti a slovotvorným zásadám. Písať budeme: **dvadsať, tridsať, štyridsať, päťdesiat, šesťdesiat, deväťdesiat**. (Nepíšme a nevyslovujeme: „dvacať, tricať, štyricať, pädesiat, šesdesiat, devädesiat“.)

6. Obnovili sme starší spôsob písania slova **predsa** miesto „preca“, lebo v kultivovanej slovenčine vyslovujeme celkom zreteľne zdvojené **-cc-**.

7. Ypsilon sme nahradili mäkkým **i** všade tam, kde sme ho doteraz písali z ohľadu na češtinu. Podľa pôvodu budeme písať takto: **tovariš, tovarišstvo, tiger, ribezle, richtár, rínok** a pod. (Nepíšme: „tovaryš, tovaryšstvo, tyger, rybezle, rychtár, rýnok“ a pod.) Takýmto spôsobom zmenší sa počet slov s ypsilonom.

8. Zo slovenského pravopisu odstránili sme množstvo rozličných nepotrebných druhotvarov, ktoré doteraz vážne naštrbovaly ustálenosť spisovnej slovenčiny. Preto písať a vyslovovať budeme: **rýchly, rýchlosť, zrýchliť, mŕtvy, mŕtvola, umŕtvíť, aký, akosť, akostný, trpezlivý, trpezlivosť, sloboda, slobodný, oslobodiť, farba, farbiť, debna, debnár, debnička, dula, dulový, rakyta, vlni, krúžok, prášok, továreň, lekárneň, luhár, luháť, ruvať sa, latinčina, konzul, jar, čerieslo, dôvažok, jelša, klobása, štiħly, túžobný, uhorka, veterný, žúžoľ a pod.** (Nepíšme a nevyslovujeme: „rychlý, rýchlost, zrychlíť, mrtvý, mrtvola, umrtvíť, jaký, jakosť, jakostný, trpelivý, trpelivosť, svoboda, svobodný, osvobodíť, barva, barviť, bedna, bednár, bednička, gdula, gdulový, rokyta, loni, krúžek, prášek, továrňa, lekárňa, lhár, lhať, rvať sa, latina, konsul, jaro, črieslo, dovažok, olša, klbása, štiħlý, túžebný, ugorka, vetrný, žúžel“ a pod.)

Z dvojtvarov **koniec a konec, veniec a venec, hrniec a hrnec, čepiec a čepec** ustálili sme pre spisovnú reč iba tvary

s príponou **-iec**. Pišme a vyslovujeme: **koniec, veniec, hrniec, čepiec**.

Odstránili sme druhotvary typu „čítavať, drúzgávať“ a pod. Miesto nich uzákonili sme tvary **čítavať (čítavam, čítavaš, čítava, čítavame, čítavate, čítavajú), kúpavať (kúpavam, kúpavaš, kúpava, kúpavame, kúpavate, kúpavajú)**. Nepišme a nevyslovujeme: „čítávať (čítávam, čítávaš, čítava, čítavame, čítavate, čítavajú)“ a pod.

Z dvojtvarov typu *prijímač* i *prijímač*, *prijímateľ* i *prijímateľ*, *zamestnávateľ* i *zamestnávateľ*, *objednávateľ* i *objednávateľ* a pod. uzákonili sme tvary novšie, ktoré jedine zodpovedajú terajšiemu jazykovému stavu. Pišme a vyslovujeme: **prijímač, prijímateľ, zamestnávateľ, objednávateľ** a pod.

9. Jednotlivé slová zaradili sme do tých kategórií skloňovacích, do ktorých patria podľa terajšieho jazykového stavu. Tak napríklad podľa vzoru **dlaň** skloňujeme slová: **odpoveď, výpoveď, sponď, plf, loď, rozkoš** a pod. Podľa vzoru **ryba** skloňujeme slová: **vetva, mrkva, koruhva, húžva** a pod.

Určili sme správne skloňovanie slov: **gazdiná, kráľovná, kňažná, cárovná** a pod.

Odstránili sme kolísanie pri skloňovaní slov typu **idea, Galilea** a pod.

Slová **dráma, téma, dogma, schéma** a pod. ustálili sme skloňovať podľa vzoru **ryba**, ako to aj požaduje živá reč, takže nabadúce nepokladá sa za správne skloňovať „drama“, gen. „dramatu“, „téma“, gen. „tématu“ a pod.

10. V niektorých domácich slovách ustálili sme kvantitu samohlások podľa živého jazyka. Budeme písať a vyslovovať: **sused, suseda, susedný, susediť, odchýlka, radlo, cár** (a nie: „súsed, súseďa, súseďný, súseďiť, odchylka, rádlo, car“).

11. Podľa živej reči ustálili sme kvantitu podstatných mien na **-č**, **-teľ** a **-dlo**, napríklad: **viazač**, **pomáhač**, **pokryvač**; **prijímač**, **najímač**; **objednávateľ**, **vykonávateľ**, **zamestnávateľ**; **strúhadlo**, **napájadlo** a pod.

12. Podľa vývinových smerníc v spisovnom jazyku ustálili sme, kedy písať ženské podstatné mená s príponou **-anka** a kedy s príponou **-ianka**. (Viď str. 69—70.)

13. Vžitú slová cudzieho pôvodu píšeme podľa tých istých pravopisných zásad ako domáce slová. Doterajší náš pravopis v mnohých prípadoch neprávom zanedbával označovať dĺžosť samohlások vo vžitých cudzích slovách, čím veľmi trpela správna výslovnosť. Odteraz i v tejto veci bude naša spisovná reč ustálenejšia.

Proti prvému vydaniu Pravidiel slovenského pravopisu píšeme:

a) dlhé **á** napríklad v týchto slovách: **ananás**, **árenda**, **areopág**, **áreš**, **Árijec**, **Ázia**, **ážio**, **ážiotáž**, **Británia**, **cyankáli**, **dátum**, **diárium**, **exámen**, **fatamorgána**, **hektár**, **impresáριο**, **jantár**, **kálium**, **lápis**, **mág**, **mágia**, **Mária**, **nátrium**, **nektár**, **pajác**, **paládium**, **rádio**, **rádiový** a pod.;

b) dlhé **é**: **acetylén**, **acetylénový**, **adhézia**, **Alfréd**, **anémia**, **antracén**, **Armén**, **arménsky**, **askéta**, **askéza**, **bandérium**, **blasfémia**, **epidémia**, **eufémia**, **Félix**, **fenomén**, **génus**, **geodézia**, **gondoliér**, **grémium**, **Helvécia**, **helvét**, **chémia**, **impérium**, **kamélia**, **katechéta**, **kolégium**, **komédia**, **kométa**, **Kornélia**, **krédo**, **légia**, **léno**, **lodén**, **Magdaléna**, **Manfréd**, **médium**, **mystérium**, **planéta**, **poézia**, **privilégium**, **proscénium** a pod.;

c) dlhé **í**: **aluminium**, **audítör**, **avízo**, **Benjamín**, **Brazília**, **brazílsky**, **bronchitída**, **delírium**, **domicílium**, **Durínsko**, **empíria**, **expeditör**, **Fenícia**, **Fín**, **Fínsko**, **fínsky**, **gilotína**, **individuum**, **intuícia**, **Ír**, **konzílium**, **korepetítör**, **Líbya**, **líra**, **marína**,

mezanín, mínium, mfnus, municípium, pepsín, pínia, pyramída, revízor a pod.;

d) dlhé ó: absolutórium, Adónis, agónia, ambrózia, anóda, antifóna, antimón, apoteóza, auditórium, axióma, batalión, bilión, bonbón, bórax, cibórium, cigória, ceremónia, cinóber, cyklón, dekórum, Eleonóra, faktótum, fantazmagória, fejtón, filharmónia, fórum, garnizóna, glóbus, Gót, gótsky, inhalatórium, harmónia, harmónium, hegemonía, história, chalcedón, chameleón, irónia, kalória, kantón, kartón, kategória, kolódiu, kolóna, kolónia, kóniecký, konzistórium, kordón, krematórium, kuratórium, laboratórium, linóleum, Macedónia, macedónsky, makaróny, mauzóleum, melódia, moratórium, Nimród, Nór, observatórium, ódium, októbrista, ópium, oratórium, ozón, Panónia, paródia, patrimonium, patróna, pavilón, perióda, petróleum, pilóta, piškóta, pivónia, pneumónia, pódiu, pontón, promócia, promótor, prozódia, provizórium, provizórny, pulóver, pylón, rapsódia, repertórium a pod.;

e) dlhé ú: alúvium, dilúvium, figúra, fúga, imúnny, Júlia, Július, komúna, Merkúr, múmia, oportúnny, prelúdiu, Pún, púnsky a pod.;

f) dlhé ý: Asýr, dýna, elýzium, Frýgia, Ilýria, ilýrsky, kýz, lýceum, Lýdia, martýr, Pamfýlia, paramýtia a pod.

Ako vidno, ide o veľké množstvo slov cudzieho pôvodu, ktoré načim písať tak, ako sa v skutočnosti vyslovujú.

14. Kde bolo treba, chybné slová označujeme v pravopisnom slovníku hviezdičkou, prípadne výslovne označujeme, že niektoré slovo patrí len do básnického jazyka.

*

V tomto krátkom úvode nechceli sme vyčerpať všetky zmeny, ktoré sú v novom vydaní Pravidiel slovenského pravopisu. Čitateľ ich nájde v príslušných odsekoch vlastných

pravopisných a gramatických pravidiel. Poukázali sme iba na najdôležitejšie odchýlky od prvého vydania Pravidiel slovenského pravopisu.

Napokon poznamenávame, že toto druhé vydanie Pravidiel slovenského pravopisu predkladáme verejnosti po schválení Ministerstva školstva a národnej osvety Slovenskej republiky ako jediné úradne schválené pravopisné pravidlá súčasného spisovného jazyka slovenského.

Pri zostavovaní tohto diela usilovali sme sa, nakoľko to bolo len možné, nehýbať zaužívanými pravopisnými zvyklosťami, lebo dobre si uvedomujeme, že podstata slovenčiny nie je v pravopisnom systéme, ale najmä v slovníku, frazeológii a skladbe.

PRAVIDLÁ
PRAVOPISNÉ A GRAMATICKÉ.

Z PRAVOPISU A HLÁSKOSLOVIA.

1. VELKÉ A MALÉ PÍSMENÁ.

Veľké začiatkové písmená píšeme:

I. Na začiatku viet, napr.: **Rodičia odcestovali. Hľadám priateľa. Kedy sa vrátite?**

Poznámka. — Veľké písmená píšeme vždy po bodke; po dvojbodke len vtedy, keď nasleduje priama reč, napr.: **Učiteľ povedal žiakom: Dnes popoludní bude pochodové cvičenie.** — Po otázniku a výkričníku píšeme veľké písmená, keď sa otáznikom a výkričníkom končia vety, napr.: **Kdeže idete? Vráťte sa čím skôr!**

II. Vo vlastných menách:

a) V osobných menách a priezviskách, napr.: **Anna, Mária, Bohuslava, Ján, Štefan, Jozef; Bernolák, Bajza, Fándli, Hollý, Štúr, Moyses, Kuzmány, Hlinka, Rázus*** a pod.

b) V menách pohanských bohov a bohýň, napr.: **Perún, Svätovít, Jupiter, Zeus, Vesna, Venuša, Junóna** a pod.

c) V menách hviezd a súhvezdí, napr.: **Rak, Býk, Panna, Štúr, Orion, Medveď, Jupiter, Saturnus** a pod.; v spisoch hviezdárskych aj **Zem, Slnce, Mesiac, Dennica** a pod.**

* Složené priezviská píšeme takto: **Gregor-Tajovský, Hurban-Vajanský, Kellner-Hostinský** a pod. Niektorí spisovatelia v takýchto prípadoch vynechávajú spojovník.

** Vo vlastných menách zosobnených pojmov píše sa veľké písmená, napr.: **Blud, Fantázia, Poézia, Smrť** (napríklad v Sládkovičovej básni *Sôvety v rodine Dušanovej*) a pod.

d) V menách zvierat, napr.: v menách koní: **Sivko, Vraník, Kešo** ap.; v menách volov: **Sivoň, Beloň, Roháč** ap.; v menách kráv: **Rohaňa, Straka, Strakufa, Rysufa, Malina** ap.; v menách psov: **Dunčo, Pozor, Lapaj** a pod.

e) V menách častí zeme, krajín, stolíc, žúp a území, miest, mestečiek a dedín, hôr, riek, národov, obyvateľov obcí, kmeňov, rodov a pod., napr.: **Europa, Ázia, Afrika, Amerika, Austrália; Slovensko, Česko, Nemecko, Poľsko, Maďarsko, Rumunsko, Albánsko, Anglicko, Francúzsko, Nórsko, Švédsko, Arménsko; Turiec, Liptov, Šariš, Spiš, Abauj, Zemplín, Gemer, Novohrad, Tekov, Dolniaky, Horniaky; Bratislava, Trnava, Trenčín, Ružomberok, Prešov, Košice, Bánovce, Sučany, Černová, Šurany; Tatry, Alpy, Roháče, Sitno, Kriváň, Choč; Dunaj, Váh, Nitra, Hron, Hornád, Topľa; Slováč, Slovan, Nemec, Germán, Francúz, Cigán***; **Oravec, Lipták, Spišiak, Šarišan, Abaujčan, Nitran, Považan, Trenčan, Dolniak, Horniak, Dolnozemoc; Bratislavčan, Trnavčan, Žilincan, Turanec, Sučanec, Myjavec; Slovanstvo, Germánstvo; Svätoplukovci** (príslušníci dynastie svätoplukovskej), **Arpádovci, Anjouovci, Piastovci, Přemyslovci** a pod.

f) V menách sviatkov, napr.: **Vianoce, Turíce, Hromnice** a pod.

g) V pomiestnych menách (t. j. v menách roli, lúk, častí chotára a pod.), napr.: **Šibenice, Stráne, Rovne, Chlmec, Kúty, Jarabá, Žiare** a pod. (Pomiestne mená veľmi často sa spájajú s predložkami. V takomto prípade píšeme ich dvojakó: 1. predložku i pomiestne meno s veľkým písmenom,

* Podľa toho píšeme: **Neslovák, Nemaďar, Nečech, Neslovan; Mladočech, Staročech, Mladonemec, Mladoturek** a pod. — Slovo **Žid** píše sa s veľkým písmenom, keď označujeme ním príslušníka židovského národa; **žid** s malým písmenom označuje príslušníka židovskej viery.

keď pomiestne meno má význam vlastného mena, napr.: **Za Šibenicami, Pred Chlmcom, Pod Stráňami** ap. Píšeme teda takto: **Predávajú sa lúky a role Pred Chlmcom.** — S veľkým písmenom píšeme len predložku, ak ide o meno obecné (apelatívum), napr.: **Za záhradami, Pod lúkou, Za riečkou** a pod.)

h) V názvoch, složených z prídavného a podstatného mena, píšeme:

1. Obidve slová so začiatočným veľkým písmenom, keď obidve slová sú vlastné mená, napr.: **Karol Veľký, Alexander Veľký, Peter Veľký, Ivan Hrozný, Panna Orleánska, Karol Dvanásť; Severná Amerika, Južná Amerika, Západná India*, Dolné Rakúsko, Horné Rakúsko, Malá Ázia, Veľká Británia, Veľká Morava, Čierna Hora; Dolný Kubín, Horná Lehota, Nižný Medzev, Staré Hory, Turč. Sv. Martin, New York** a pod.

2. Prídavné meno s veľkým písmenom a podstatné meno s malým, keď podstatné meno nie je vlastné meno, ale apelatívum (obecné meno) a keď prídavné meno má značenie vlastného mena, napr.: **Tichý oceán, Atlantický oceán; Baltské more, Mŕtve more, Červené more, Čierne more; Blatonské jazero, Ženevské jazero; Štrbské pleso, Popradské pleso, Žabie pleso; Demänovská jaskyňa, Dobšinská ľadová jaskyňa; Terstský záliv; Kotorská boka; Dardanelská úžina, úžina La Manche; Žitný ostrov, Veľký Žitný ostrov; Balkánsky polostrov, Pyrenejský polostrov; Suezský prieplyv; Biely potok (riečka), Studený potok;**

* Píšeme: **Severná Amerika, Južná Amerika** a pod., lebo v týchto menách prívlastok stal sa vlastným menom. Proti tomu píšeme: **severná Európa, južné Slovensko, severné Nemecko, južné Francúzsko** (a nie: „Severná Európa, Južné Slovensko, Severné Nemecko, Južné Francúzsko“), lebo v týchto názvoch prívlastok nestal sa ešte vlastným menom. — Tu vždy bude kolísanie. Veď niekedy ťažko zistiť, či je prívlastok vlastné meno alebo nie.

Vysoká hora, Suché hory; Martinské hole, Liptovské hole, Kráľova hoľa, Veterné hole; Považská dolina, Pohronská dolina, Kolbašská dolina; Uhorská nížina; Jablunkovský priesmyk, Vlársky priesmyk; Turčianska stolica, Trenčianska župa, Šarišská župa; Nitriansky okres, Zvolenský okres; Staré námestie, Veľké námestie; Dlhá ulica, Úzka ulica; Západná brána, Dolný koniec, Horný koniec; Národný dom; Národné divadlo; Slovenské národné divadlo; Mestský sad a pod.;

priam tak píšeme aj mená krajín a štátov, keď vlastným menom je prídavné meno, napr.: Slovenská republika, Veľkomoravská ríša, republika Francúzska, kráľovstvo Maďarské, Spojené štáty americké a pod.

3. Podstatné meno s veľkým písmenom a prídavné s malým, keď podstatné meno je vlastné meno, napr.: Písmo sväté, svätý Otec, cirkevní Otcovia, severné Alpy vápencové a pod.

Poznámka. — Podľa pravidla, uvedeného v odseku h) 2, píšeme: Nový rok (t. j. 1. január), Štedrý večer (i Dohviezdny večer), Kvetná nedeľa, Zelený štvrtok, Veľký piatok, Veľká noc, na Tri krále a pod. Nepíšeme: „Všech svätých“, ale Všetechsvätých.

i) V menách spolkov a spoločností, napr.: Matica slovenská, Spolok sv. Vojtecha, Muzeálna slovenská spoločnosť, Slovenská univerzita, Spolok profesorov Slovákov, Remeselnícka jednota, Slovenský spevokol, Jazykový odbor Matice slovenskej, Miestny odbor Matice slovenskej v Bratislave, Filozofická fakulta Slovenskej univerzity, Literárnovedecký odbor Spolku sv. Vojtecha a pod.*

V menách úradov, keď ide o osobitné administratívne

* V takých a podobných názvoch lekární, hostincov a pod. predložky píšeme s malým písmenom: pod Korunou, pod Zeleným stromom, ku Hviezde, u Zlatého jeleňa a pod.

telesá, napr.: **Ministerstvo školstva a národnej osvety Slovenskej republiky, Okresný úrad v Trenčíne, Najvyšší správny súd, Okresná nemocenská poisťovňa v Trnave a pod.** (Ale: Idem na okresný úrad.)

Poznámka. — Miesto niekoľkoslovných pomenovaní v istých prípadoch možno užiť jedno slovo na označenie celku. V takomto prípade píšeme ho s veľkým začiatočným písmenom, napr.: **Matica** (= Matica slovenská), **Spolok** (= Spolok sv. Vojtecha), **Spevokol** (= Slovenský spevokol v Turč. Sv. Martine) a pod.

j) V tituloch kníh, skladieb, umeleckých diel, časopisov, modlitieb a pod., napr.: **Czamblova Slovenská reč, Sládkovičove Sôvety v rodine Dušanovej, Hodžovo Dobruo slovo Slovákom súcim na slovo, Štúrove Spevy a piesne, Hviezdoslavova Hájnikova žena, Czamblova Rukoväť spisovnej reči slovenskej, Bellov Kováč Wieland, Pešťbudínske vedomosti, Katolícke noviny, Cirkevné listy, Národné noviny, Letopis Matice slovenskej, Časopis Muzeálnej slovenskej spoločnosti*, Otčenáš, Zdravas, Desatoro, Vyznanie viery** a pod.

k) V slove **Boh** a vo všetkých slovách, ktorými označujeme kresťanského Boha, napr.: **Pán, Pán Boh, Kristus Pán, Boh-Človek, Boh-Syn, Všemohúci, Vykupiteľ, Ukrižovaný, Spasiteľ, Stvoriteľ, Hospodin, Svätý Duch, Najsvätejšia Trojica, Prczretefnosť Božia**** a pod.;

priam tak sa píše: **Panna Mária, modlitba Pána** a pod.

* V prísne vedeckých prácach citujeme pôvodné názvy kníh, časopisov a pod. bez ohľadu na terajšie pravopisné zvyklosti.

Slovo **Boh a jeho odvodeniny nepíšeme s veľkým písmenom v tých gramatických tvaroch, kde stratilo svoj pôvodný význam, napr.: **boží dar** (t. j. chlieb), **pánbožkova kravička** (druh mušky), **chvalabohu, bohumilý, neznaoh, bohdať** (častejšie **bodaj**), **každý boží deň, bohvieкто** a pod.

Poznámky. — Nepíšeme. „Pánboh, Kristuspán“, lebo sa obidve slová skloňujú, napr.: gen **Pána Boha, Krista Pána atď.** — V cirkevných knihách na znak osobitnej úcty píše sa aj niektoré iné slová s veľkým začiatočným písmenom. Do bežnej spisovnej reči takéto pravopisné odchýlky nepatria.

l) V listoch oslovovalie slová, napr.: **Ty, Tebe, Ti, Teba, Vy, Vám, Vás, Tvoj, Váš** a pod.; v tituloch, napr.: **Vaša Milosť, Vaša kráľovská Milosť, Vaša Jasnosť, Jeho Excelencia** a pod.

Nepíšeme: „**Veľactenému Pánu**“, „**Milostivej Panej**“, „**oznámili Ste mi**“ a pod., ale: **Veľactenému pánu, Milostivej panej, oznámili ste mi** a pod.

m) V skratkách a značkách, napríklad v skratkách: **Ing.** (ako titul, keď stojí pred priezviskom, ináč píšeme **inžinier**), **Dr., JUDr., JUC., MUDr., MUC., PhDr., PhC., ThDr., ThC., RNDr., RNC., Dr. tech., MgPh.** a pod.; v značkách: **MS** (= Matica slovenská), **SSV** (= Spolok sv. Vojtecha), **MSS** (= Muzeálna slovenská spoločnosť), **ÚSOD** (= Ústredie slovenských ochotníckych divadiel), **KÚS** (= Knih tlačiar sky účas tinársky spolok), **STK** (= Slovenská tlačová kancelária), **NN** (= Národné noviny), **SP** (= Slovenské pohľady), **SR** (= Slovenská reč) a pod.

Upozornenie. — Ustálené skratky a značky neslobodno ľubovoľne meniť, lebo tým vzniká zmätok. Nepíšme: „**Judr., Juc., Phcand., Nár. N., Slov P.**“ a pod. miesto ustálených skratiek a značiek. — Na konci značiek nepíšeme bodku, ale na konci skratiek píše sa vždy bodka. Napokon treba poznamenať, že skratky a značky neskloňujeme.

Poznámka. — Keďže v istých prípadoch písanie veľkých písmen závisí aj od zvyklostí, bude tu vždy malé kolísanie.

V prípade neistoty obráťte sa na Jazykový odbor Matice slovenskej, ktorý o pochybnostiach rozhodne.

Malé začiatkové písmená píšeme všade tam, kde nejde o vlastné mená alebo o začiatok vety.

Osobitne treba upozorniť, že s malým písmenom sa píše prídavné mená, utvorené od vlastných mien, napr.: **Amerika**, ale: **americký obchod**; **Dunaj**, ale: **dunajská voda**; **Čierne more**, ale: **černomorské lode** a pod. Priam tak píšeme: **poľabskí Slovania**, **bratislavský prístav** a pod.

S malým písmenom píšeme aj podstatné mená, odvodené od vlastných mien, keď označujú prívržencov, napr.: **bernoľákovec** (= prívrženec Antona Bernoláka), **štúrovec** (= prívrženec Ludovíta Štúra), **hlínkovec** (= prívrženec Andreja Hlinku) a pod. S veľkou literou píšeme tieto slová, keď označujú príslušníkov rodiny, napr.: **Štúrovci** (= príslušníci Štúrovej rodiny) a pod.

Priam tak s malým písmenom píšeme aj tieto podstatné mená: **luterán** (= prívrženec Martina Luthera), **husita** (= prívrženec Jána Husa), **kalvín** a pod.

Podľa vyššie spomenutej zásady píšeme s malým písmenom prídavné mená, utvorené od národných mien, napr.: **Slovák**, ale: **slovenský národ**, priam tak: **nemecký**, **maďarský**, **poľský**, **český národ** a pod.

Pravda, v prisvojovacích prídavných menách na **-ov**, **-ova**, **-ovo**, **-in**, **-ina**, **-ino**, utvorených od vlastných mien, píšeme veľké začiatkové písmená, napr.: **Bernolákov pravopis**, **Bernoláкова doba**, **Máriin syn** a pod.

Prídavné mená na **-ovský** a **-ský**, utvorené od vlastných mien, píše sa zpravidla s malými začiatkovými písmenami, napr.: **štúrovska slovenčina**, **platónska láska**, **cicerónska výrečnosť**, **homérsky smiech** a pod.

2. PRAVOPIS CUDZÍCH SLOV.

Doterajší náš pravopis nebol dosť dôsledný v písaní cudzích slov. V mnohých zaužívaných slovách neoznačovala sa vždy dĺžka samohlások, hoci vžitie slová cudzieho pôvodu na- čím písať tak ako domáce slová. V tejto veci nová úprava pravopisných zásad prináša zlepšenie. Jednako ani teraz ne- bude možné vyhnúť kolisaniu, lebo pri niektorých slovách ťažko určiť, či ich už treba pokladať za vžitie alebo nie.

Podľa toho spravujeme sa pri písaní cudzích slov týmito pravidlami:

a) Vo vlastných menách cudzieho pôvodu zpravidla po- nechávame pôvodný pravopis, napr.: **Goethe, Schiller, Rous- seau, Poincaré, Mickiewicz, Słowacki, Puškin, Dostojevskij, Miletić, Jagić, Boccaccio, da Vinci, Byron, Hobbes, Arany, Petőfi** a pod. (Nepíšeme teda podľa skutočnej výslovnosti: „Góte, Šiler, Rusó, Poenkaré“ a pod.) Rozumie sa, že Slováci, ktorí majú priezviská cudzieho pôvodu, môžu si ich písať po slovensky, ak si vykonajú úradné povolenie.

Iba niektoré vlastné mená cudzieho pôvodu píšeme ako domáce slová, napr.: **César** (krstné meno), **Fridrich, Egypt, Atény, Ezop, Eskulápius** a pod.

Poznámka. — V zemepisných názvoch rozoznávame dve vrstvy slov: 1. zdomácnené názvy a 2. nezdomácnené názvy. Do 1. skupiny patria, napr.: **Rím, Viedeň, Berlín, Paríž, Varšava, Krakov, Lvov** a pod., do 2. skupiny patria: **Aachen, Goettingen, Nürnberg, Crécy, Nancy** a pod. — V textoch, ktoré nie sú určené do cudziny, dávame prednosť zdomáčne- ným názvom. Píšeme v nich dôsledne: **Rím** (nie „Roma“), **Viedeň** (nie „Wien“), **Paríž** (nie „Paris“) a pod. — Na listoch a tlačivách, určených do cudziny, píšeme cudzie miestne ná- zvy tak, ako sa píšu v príslušnom jazyku.

b) Vžitú cudziu slovú obecného významu (apelativa) píšeme zpravidla podľa skutočnej výslovnosti.

1. Miesto cudzieho *th* píšeme dôsledne **t**, napr.: **teológia, teória, téma, katedra, estetika, rytmus, sympatia** a pod.

2. Miesto *ph* píšeme **f**, napr.: **filozofia, filolog, fantázia, fáza, fonetika, fotografia** a pod.

3. Miesto *c* píšeme podľa výslovnosti **k**, napr.: **kontrakt, konto, konvent, konzul, konzorcium, korektor** a pod.

4. Miesto *t* píšeme podľa výslovnosti **c**, napr.: **organizácia, inštancia, kvitancia** a pod.

5. Miesto *qu* píšeme **kv**, napr.: **kvitancia, kvantita, kolkvium, kvestor, kvarta, kvinta** a pod.

6. Miesto zdvojených spoluhlások píšeme podľa skutočnej výslovnosti len jednu spoluhlásku, napríklad: **adresa** (nie „adressa“), **komisia** (nie „komissia“), **program** (nie „programm“), **diagram** (nie „diagramm“), **imanentný** (nie „immanentný“), **interregnum** (nie „interregnum“), **šofér** (nie „šofér“) a pod.

7. Miesto francúzskeho *g* píšeme **ž**, a to všade tam, kde sa vyslovuje ako **ž**, napr.: **aranžovať, ženantný, žirovať** a pod.

8. Miesto francúzskeho *j* píšeme **ž**, napr.: **žargón, žurnál, žúr, žaket** a pod.

9. Miesto francúzskeho *ch* píšeme **š**, napr.: **šarmantný, šampanské, šarlatán, šarža** a pod.

10. Miesto francúzskeho *ç* píšeme **s**, napr.: **Provensalsko, provensalčina, fasáda, garsón** a pod.

11. Miesto francúzskeho a talianskeho *gn* píšeme **ň (n)**, napr.: **siňorína, vineta** a pod.

12. Za grékolatinské *s* píšeme z všade tam, kde sa vyslovuje ako *z*, napr.: **Ázia, próza, kríza, múza, fantázia, perzekúcia, konzekventný, cenzor, kurz** a pod.

Poznámka. — Latinské *x* nerozpisujeme. Podľa latinčiny píšeme **prax, syntax, Alexander, index, exámen, exekútor, exercície** a pod., hoci vyslovujeme: „praks, sintaks, Aleksander, indeks, egzámen, egzekútor, egzercície“ a pod.

Vo vžitých slovách cudzieho pôvodu aj samohlásky píšeme podľa samohláskového systému slovenčiny, t. j. nezvyčajné cudzie samohlásky nahradzujeme domácimi a dĺžosť samohlások označujeme.

13. Miesto latinského *ae* píšeme **e (é)**, napr.: **preparandia, prelát, preliminár, prézes** a pod.

14. Miesto francúzskeho *oi* píšeme zpravidla **oa (oá)**, napr.: **toaleta, repertoár, kuloár, kontoár, rezervoár, memoáre** a pod.

15. Miesto francúzskeho *eu* píšeme **é**, napr.: **šofér, aktér** a pod.

16. Miesto francúzskeho *ai* píšeme **e (é)**, napr.: **defetista, defetizmus, aféra** a pod.

17. Miesto francúzskeho *ou* píšeme **u (ú)**, napr.: **žurnál, túra, kuloár** a pod.

Poznámka. — Vo vžitých slovách cudzieho pôvodu *y* ponechávame, napr.: **psycholog, cymbal, cylinder, cyklus** a pod. — Podľa francúzskeho pravopisu píšeme **u**, hoci vyslovujeme **ü**, napr.: **revue, avenue, menu** a pod.

18. V krátkej a dlhej výslovnosti slov cudzieho pôvodu vývoj ešte trvá, preto nie je možné postaviť tu všade pevné poučky.

a) Krátka výslovnosť je najmä v koncových slabikách slov, ktoré majú tieto zakončenia gréckeho pôvodu:

-**agogia**, -**agog** (demagogia, pedagogia, demagog, pedagog ap.), -**drom** (aerodrom, autodrom ap.), -**epía** (ortoepia ap.), -**fagia**, -**fag** (androfagia, antropofagia, androfag, antropofag, sarkofag ap.), -**filia**, -**fil** (hemofilia, nekrofilia, slavianofil, slavofil ap.), -**fobia**, -**fob** (aerofobia, androfobia, aerofob, androfob ap.), -**fonia**, -**fon** (afonia, eufonia, gramofon, telefon ap., *iné je* kolofónia, pakfón, šifón, tyfón), -**fora** (amfora, anafora ap.), -**for** (hydrofor, termofor ap.), -**gama**, -**gam** (bigamia, izogamia, mizogam ap.), -**geneza** (dysgeneza, ektogeneza ap.), -**genia** (antropogenia, etnogenia ap.), -**gonia**, -**gon** (kozmogonia, teogonia, epigon, hexagon ap., *ale* agónia, begónia, pelargónia, perigónia, mahagón, vagón, žargón), -**grafia**, -**graf**, -**gram** (bibliografia, etnografia, bibliograf, etnograf, anagram, stenogram ap.), -**gynia**, -**gyn** (mizogynia, polygynia, mizogyn ap.), -**chromia**, -**chrom** (homochromia, polychromia, autochrom, monochrom ap.), -**chronia**, -**chronný** (diachronia, diachronný, synchronia, synchronný ap.), -**kracia**, -**krat** (aristokracia, demokracia, aristokrat, demokrat ap.), -**logia**, -**log** (analogia, archeologia, dekalog, dialog ap.), -**mania**, -**man** (bibliomania, megalomania, biblioman, angloman ap.), -**nomia**, -**nom** (agronomia, autonomia, binom, metronom ap.), -**nymia**, -**nym** (metonymia, toponymia, akronym, anonym ap.), -**patia**, -**pat** (alopatia, antipatia, alopát, homeopát ap.), -**skopia**, -**skop** (autoskopia, daktyloskopia, horoskop, mikroskop ap.), -**pedia** (encyklopedia, ortopedia ap.), -**terapia** (aeroterapia, helioterapia ap.), -**tomia**, -**tom** (anatomia, ditomia, anatom, atom ap.), -**trofia** (atrofia, hypotrofia ap.), -**tropia**, -**trop** (entropia, epitropia, filantrop, heliotrop ap.), -**typia**, -**typ** (autotypia, neotypia, autotyp, paleotyp ap.), -**zofia**, -**zof** (filozofia, teozofia, filozof, teozof ap.).

Tak isto píseme: kalokagatía, akrobacia, akrobat, hypnobatía, hypnobat, diplomacia, diplomat, automat, adynamia, hematoemezia,

hebefrenia, polyglota, daktyloglyfia, foniatria, uzukapia, autokefalia, hydrokefalus, ortoktonia, paleolitia, monomachia, osteomalakia, chrestomatia, izomeria, dyzopia, myop, multipara, puerpera, peripetia, glosoplegia, tripodá, dipodia, hemaporía, hypopsychia, brachypteria, hemorhagia, aerostat, galvanostegia, entelechia, tomotokia, ektopia (*ale* utópia), polytrichia, dystychia, dystymia.

Krátku výslovnosť majú slová cudzieho pôvodu so zatvorenou slabikou, napr. redak|cia, eskad|ra, gar|da, fajan|sa, alian|cia atď.; krátka je aj výslovnosť tých slabík, ktoré boli pôvodne zatvorené, napr. mafia (z maf|fia), Rebeka (z Rebekka), hala (z halla), kabala (z kaballa), pala (z palla), gama (z gamma), dilema (z dilemma), Ema (z Emma), koma (z komma), suma (zo summa), tyrania (z tyrannia), havana (z havanna), pasus (z passus), razia (z razzia). Pre tú istú príčinu je krátka i koncová výslovnosť pri všetkých tých slovách cudzieho pôvodu, ktoré vychodia na -asia (pasia z passia ap.), -asa (grimasa ap.), -esia (depresia ap.), -esa (adresa ap.), -isia (komisia ap.), -isa (abscisa ap.), -osia (idioglosia ap.), -osa (glosa ap.), -usia (diskusia ap.); podobne krátke sú aj zakončenia so spoluhláskou -x-, ako profylaxia, paralaxa, anexia, asfyxia, ortodoxia, defluxia, epizeuxa ap.

Krátko vyslovujeme koncové slabiky slov cudzieho pôvodu so zakončením na: -afa (agrafa ap.), -aka (alpaka ap.), -apa (etapa ap.), -af (epitaf ap.), -ah (Alah ap.), -ach (Sírach ap.), -ak (barak ap.), -am (Adam ap., *ale* Abrahám, Flám), -as (ischias ap., *ale* ananás, topás), -ax (klímax ap.); -eria (arteria ap.), -eda (andromeda ap.), -ega (bodega ap.), -eja (aleja ap.), -ela (Adela ap.), -el (akvarel ap.); -iga (biga ap.), -ika (antika ap.), -ila, -yla (flotila, idyla ap.), -ita, -yta (abnormalita, prozelyta ap.), -id, -yd (Aristid, oxyd ap.), -if, -yf (šerif, apokryf ap., *ale* rif), -ich, -ych (Fridrich, triptych ap.), -ik, -yk (agnostik, triptyk ap.), -im, -ym (režim, enzym ap., *ale*: mím, príim), -is, -ys (karnis, tyrkys ap.), -it, -yt (aerolit, moskyt ap.,

ale apetít); **-ofa** (apostrofa ap.), **-oga** (doga ap., *ale* tóga), **-ocha** (periocha ap.), **-ola** (alveola ap., *ale* štóla), **-opa** (antilopa ap.), **-ok** (blok ap.), **-ol** (alkohol ap., dlhosť je tu len v jednoslabičných slovách: cól, gól, pól), **-om** (diplom ap., dlhosť je tu len v jednoslabičných slovách: bróm, dóm, gnóm, chróm), **-op** (yzop ap., *ale* tróp), **-or** (asesor ap., dlhosť je tu len v jednoslabičných slovách: bór, Dór, flór, chlór, chór, Nór, pór), **-os** (kokos ap., *ale* lós), **-ot** (argot ap., dlhosť je tu len v jednoslabičných slovách: drót, Gót, lót, Škót, *ale* glot, šrot); **-ula** (tula ap.), **-uma** (puma ap.), **-upa** (lupa ap.), **-uta** (valuta ap., *ale* minúta), **-ub** (Belzebub ap.), **-uk** (kaučuk ap.), **-ul** (konzul ap.), **-um** (album ap.), **-up** (syrup ap.).

b) Dlhú výslovnosť v koncových slabikách majú najmä slová cudzieho pôvodu na: **-ádium**, **-árium**, **-ázium** a podobne (rádium, akvárium, gymnázium ap.), **-ácia**, **-ária**, **-ázia** a podobne (abalienácia, Mária, abrázia ap.; *ale* Ialia), **-ádus** a podobne (rádius ap.), **-ámum**, **-ánum**, **-átum** a podobne (sámum, arkánum, dátum ap.), **-ánus**, **-átus**, **-ázus** (Jánus, adlátus, kázus ap.), **-áda** (arkáda ap., *ale* balada, hendiada, Helada, Iliada, chiliada, myriada), **-ála** (centrála ap., *ale* fiala), **-áma** (dáma ap., *ale* panama, pyžama), **-áva** (agáva ap.), **-áza** (akatafáza ap.), **-áža** (gáža ap.), **-ád** (grád ap.), **-ág** (areopág ap.), **-áv** (architráv ap.), **-áž** (apanáž ap.); **-édium**, **-élium**, **-érium** a podobne (médiu, aféliu, baktériu ap., *ale* evanjéliu, bieniu, deceniu, mileniu ap.), **-écia**, **-élia**, **-énia** a podobne (diškrécia, Aurélia, asténia ap., *ale* režia), **-énius** a podobne (géniu ap.), **-énum**, **-érum**, **-étum** (plénum, sérum, konkrétum ap.), **-ébus**, **-érus**, **-étus** (rébus, klérus, fétus ap.), **-éka** (bibliotéka ap., *ale* deka), **-éma** (anatéma ap.), **-éza** (akinéza ap., *ale* Tereza), **-éd** (Alfréd ap.), **-ém** (bohém ap.); **-ícium**, **-ínium**, **-írium** a podobne (beneficiu, aluminium, deliriu ap.), **-ibia**, **-ilia**, **-izia** a podobne (akribia, Cecilia, di-

vízia ap.), -írius a podobne (Sirius ap.), -ínum, -ívum, -ízum (alpinum, adjektívum, vízum ap.), -íra, -ýra (líra, lýra ap., *ale* satira), -íva (administratíva ap., *ale* olíva), -íza, -ýza (kríza, analýza ap.), -ín, -ýn (adrenalín, baldachýn ap., *ale* Beduin, kokain, Martin), -ír, -ýr (kašmír, martýr ap., *ale* emir, porfyr, satyr, zefyr), -ív (ablatív ap.), -íz, -ýz (akcíz, kýz ap., *ale* Kirgiz), -íž (prestíž ap.), -ódiium, -ónium, -óriium a podobne (alódiium, amónium, absolutóriium ap.), -ócia, -ónia, -ózia a podobne (emócia, ceremónia, ambrózia ap., *ale* Žofia), -ónius a podobne (nónius ap.), -órum, -ótum, -ózum a podobne (dekórum, faktótum, rigorózum ap.), -óda (anóda ap., *ale* synoda), -óma (aróma ap., *ale* Sodoma), -óza (apoteóza ap.), -óža (dóža ap.), -ód (antipód ap., *ale* Metod), -óz (Ambróz ap.), -ózny (kuriózny ap.), -óleum (linóleum ap.); -údiium, -úrium, -úvium a podobne (prelúdiium, telúrium, alúvium ap.), -úcia, -úria, -úzia a podobne (absolúcia, dyzúria, extrúzia ap., *ale* Lucia), -úlius a podobne (Július ap.), -úna (alrúna ap., *ale* koruna), -úra (abreviatúra ap., *ale* Jura, Laura, Magura, sakura), -ún (dragún ap., *ale* faun), -úr (abažúr ap., *ale* augur, dur, Maur, purpur).

e) Slová cudzieho pôvodu, vychodiace na iné slabiky, majú krátku alebo dlhú koncovú výslovnosť podľa úzu, ktorý je zachytený v pravopisnom slovníku. — Tak krátko vyslovujeme napr. zo slov na -ana, -ána tieto: Diana, Juliana, liana, mana, sutana; zo slov na -ata, -áta: apostata, debata, fregata, kravata, regata, vata; zo slov na -al, -ál: cymbal, festival, futbal, interval, kanibal, karneval, kindžal, koral, madrigal, maršal, Michal, podmaršal, šakal, Ural, Vandal, vazal, volejbal; zo slov na -an, -án: Afganistan, Alaman, ataman, barchan, brahman, dekan, ferman, Herman, kaftan, Koloman, kompan, krestan, Markoman, organ, otoman, parkan, pohan, potkan, Roman, satan, Štefan, talizman,

tetan, titan, tyran, turban, Urban; zo slov na **-ar, -ár**: Agar, Avar, autokar, barbar, bojar, Bulhar, Gašpar, hosudar, katar, Melichar, Otokar, Valdemar; zo slov na **-at, -át**: Aziat, Buriat, mat, mulat, pat, rabat, uniat; zo slov na **-ena, -éna**: Elena, Helena, hyena, hygiena, Irena; zo slov na **-era, -éra**: Estera, cholera, litera, ofera, opera, tempera; zo slov na **-en, -én**: eben, eden, Eugen, pergamen; zo slov na **-ida, -ída** (-ýda): apsida, egida, Ida; zo slov na **-ina, -ína** (-ýna): Messina, patina, platina, ruina, violina, želatina; zo slov na **-ona, -óna**: beladona, bona, ikona, madona, mamona, primadona, tona; zo slov na **-on, -ón** (-on-, -ón-) napr.: Absolon, agon, alkyon, Amazon, Amazonka, amazonka, anakreontik, anemonka, Anton, autochton, asyndeton, Babylon, babylon, bon, boston, diakon, distichon, epiteton, Faeton, faeton, hypokoristikon, idiotikon, kujon, Leon, lexikon, Libanon, oxymoron, pardon, polysyndeton, Samson, Simeon, Sion, skioptikon, trianonský, veraikon, ypsilon; zo slov na **-uza, -úza**: ceruza, kauza, pauza; zo slov na **-ut, -út**: ablaut, adut, farmaceut, mamut, skaut.

Dlho vyslovujeme napr. zo slov na **-ara, -ára** tieto: fanfára, kára, Klára, Sára; zo slov na **-eta, -éta**: anachoréta, apologéta, askéta, diéta, dokéta, katechéta, kométa, margaréta, méta, pakšaméta, paštéta, planéta, sociéta, tapéta; zo slov na **-er, -ér**: aktér, ampér, apretér, aranžér, ateliér, belvédér, cizelér, debatér, dekoratér, dezertér, etažér, exportér, exteriér, frizér, gondoliér, gravér, guvernér, hazardér, importér, interiér, kolportér, komandér, kuriér, likér, malér, masér, metér, montér, novatér, operatér, reštauratér, retušér, rezonér, režisér, sapér, šofér, štukatér, volontér, Xavér; zo slov na **-et, -ét**: atlét, autoportrét, dekrét, estét, helvét, komitét, portrét; zo slov na **-il, -íl** (-yl, -ýl): apríl, Nil, štýl; zo slov na **-ora, -óra**: bóra, Eleonóra, Flóra, tóra, trikolóra; zo slov na

-ota, -óta: helóta, izofóta, kóta, kvóta, nóta, pilóta, piškóta, zelóta.

Na tomto mieste nemožno vypočítať dopodrobna všetky pravidlá o pravopisnom prispôsobovaní slov cudzieho pôvodu. — V prípadoch neistoty ľahko možno zistiť v pripojenom pravopisnom slovníku, ako treba písať príslušné slová.

3. SLOVENSKÁ ABECEDA.

V spisovnej slovenčine píšeme tieto písmená: *a, á, ä, b, c, č, d, đ, dz, dž, e, é, f, g, h, ch, i, í, j, k, l, ľ, l, m, n, ň, o, ó, ô, p, r, ř, s, š, t, ť, u, ú, v, y, ý, z, ž.*

Složky: *ia, ie, iu, ou.*

Ako vidno, niektoré hlásky sa označujú dvoma písmenami, napr.: *dz, dž, ch*. Dvojhlásky sa zpravidla označujú dvoma písmenami, tzv. složkami.

Okrem spomenutých písmen v cudzích slovách píšeme aj iné písmená, napr. *x, w, ô*: Xerxes, Alexander, prax a pod.; Wagner, Petőfi a pod.

4. ROZTRIEDENIE SLOVENSKÝCH HLÁSOK

Hlásky sa delia na 1. samohlásky, 2. dvojhlásky a 3. spoluhlásky.

Samohlásky jednoduché sú:

a) krátke: *a, ä, e, i, o, u, y,*

b) dlhé: *á, é, í, ó, ú, ý.*

Podľa vplyvu na predchádzajúcu spoluhlásku rozlišujeme:

a) tvrdé: *a, á, o, ó, u, ú, y, ý,*

b) mäkké: *e, i, í.**

* Svojím pôvodom aj *ä* je samohláska mäkká, no v terajšom jazyku stoja pred ňou len tvrdé spoluhlásky.

Dvojhlásky sú:

- a) tvrdé: *ou, ó,*
 b) mäkké: *ia, ie, iu.**

Spoluhlásky sú:

- a) tvrdé: *b, d, f, g, h, ch, k, l, m, n, p, r, s, t, v, z,*
 b) mäkké: *c, č, ď, dz, dž, j, ľ, ň, š, ť, ž.*

Poznámka. — V staršom jazyku niektoré teraz tvrdé spoluhlásky mohli byť v istých prípadoch mäkké. Tieto spoluhlásky sa volajú obojaké, napr.: *b, m, p, r, s, v, z.*

Podľa činnosti hlasiviek rozlišujeme spoluhlásky:

- a) znelé: *b, d, ď, dz, dž, g, h, j, ľ, m, n, r, v, z, ž,*
 a) neznelé: *p, c, č, f, ch, k, s, š, t, ť.*

Niektoré spoluhlásky podľa znelosti tvoria dvojice, preto ich voláme párové spoluhlásky:

- a) znelé: *b v ď đ dz dž g h z ž,*
 b) neznelé: *p f t ľ c č k ch s š.*

5. KDE SA PIŠE Ä.

Písmeno ä sa píše len po perných spoluhláskach **b, m, p, v**; nikdy nie po iných spoluhláskach.

1. Po **m** je ä v týchto slovách a ich odvodeninách: mäkký (mäkši, mäkcif, mäkcëň, mäknúf, mäkkosť, mäkušký, mäkungý, mäkučký, obmäkcif, odmäk), mäso (mäsový, mäsko, mäsiar, mäsiarstvo), mäta (mätový, mätkä), mäť, mnem, mneš... mnú (omäť), mädlif, omädlif (mädlica, mädlinky), mätiem, mätieš, mätie, mätieme, mätiete, mäťú (od *miast*;

* Dvojhlásky typu *ay, ey* (*dav, spev*) a pod. na tomto mieste neuvádzame, lebo so stanoviska mäkkosti nie sú dôležité.

mätež, zmätok, pomätený, pomätenec), pamäť (pamätný, pamätlivý, pamätať, pamätník, pamätnica, rozpamätať sa, nãzpamäť), smäd (smädny, smädif, vysmädnuť) a pod.

V kmeňotvornej prípone -mä, napr.: bremä, plemä, semä, ramä, temä a pod. Svojím pôvodom sem patrí aj príslovka najmä. Popri tvaroch s -mä v terajšom jazyku sú častejšie tvary s -meno, napr.: bremeno, plemeno, semeno, temeno a pod.

Poznámky. — Proti pravidlu píšeme silou pravopisnej tradície Demänová, Demänovská jaskyňa. — V slovách med, medokýš, medový, medveď neslobodno písať ä.

2. Po p je ä v týchto slovách a ich odvodeninách: päšť (pästný, zápästný, zápästie, zápästky), päť (päťák, päťtina, päťoro, päťnásť, päťdesiat, päťotriednik, päťstoročný, päťuholnik), päta (pätný, päťif, opätok, podpätok, úpätie), opät (opätovať, opätný), nazpäť, zpät, pripät (pripätý), napät (napätý, napätie), zapät (zapätý), vypät (vypätie) a pod.

V kmeňotvornej prípone -ä, napr.: chläpä (düpä, püpä v básnickej reči), gen. chläpäfa, dat. chläpäfu atď.

Poznámka. — Nehovorme a nepíšme: „pämäť, pämätať“ atď., ale: pamäť, pamätať atď.

3. Po v je ä v týchto slovách a ich odvodeninách: väčši (väčšina, zväčšif, zväčšenina, zväčša), vädnúť (zvädnúť, zvädnutý), väzy (väzba, väzeň, väznica, väzniť, nadväzovať, úväzok, obväzok, záväzok, záväzný, sväz; sväzový, sväzok), hovädo (hovädzi, hovädzina), nevädza (nevädzový), svätý (svätif, svätec, svätica, vysvätiť, posvätiť, svätýňa), deväť (devätina, deväťoro, deväťnásť, deväťdesiat, deväťdňový, deväťmesačný, deväťročný), rukováť a pod.

Poznámka. — Nehovorme a nepíšme: „väža, oväd“, ale: veža, ovad.

4. Po **b** je **ä** len v kmeňotvornej prípone **-ä**, napr.: **žriebä, bábä, holúbä** a pod.; **žriebäci** a pod.

Upozornenia. — 1. Podľa starších pravopisných zvyklostí písavalo sa **ä** i v týchto prípadoch: a) po perných spoluhláskach v prípone **-än**. Teraz píšeme a vyslovujeme **-an**, napr.: **zeman, Rybany, Slovany, Gôtovany** a pod. (Nepíšme a nevyslovujeme: „zemän, Rybäny, Sloväny, Gôtoväny“ a pod.) — b) V 3. osobe množného čísla prítomného času slovík IV. tr. písavalo sa **-ä** po perniciach, napr.: „trápä, kúpä, vstúpä“ a pod. Teraz píšeme analogicky **-ia**, napr.: **trápia, kúpia, vstúpia** a pod.; priam tak i v tvaroch priechodníka prítomného, napr.: **trápiac, kúpiac, vstúpiac** a pod. (Nepíšme a nevyslovujeme: „trápäc, kúpäc, vstúpäc“ a pod.) — c) Nepíšme a nevyslovujeme: „rozpráväť, potápäť, potápäc, kríväť, zarábäť“ a pod., ale: **rozprávať, potápať, potápač, krívať, zarábať** a pod., t. j. v slovesách V. triedy aj po perniciach je prípona **a**, a nie **ä**. — 2. V spisovnej reči neobstoja tvary „kärovať, zkäde, käckä, kädit“ a pod., lebo **ä** píšeme a vyslovujeme iba po perniciach. Správne je: **kerovať, zkaďe, kečka, kadit** a pod. — 3. Samohláska **ä** sa vyslovuje ako veľmi otvorené **e**. Miesto **ä** neslobodno vyslovovať **a**. Miesto **ä** možno vyslovovať prosté **e**, napr.: *meso, ďevet, peť* a pod. — 4. V slovách, odvodených z koreňa **svät-**, vyslovuje sa **ä**, a nie „a“. Nevyslovujeme „svatí, svatosť, svatíť“ atď., ale: *svätí, svätosť, svätit* (prípadne: *svetí, svetosť, svetit* atď.).

6. KDE SA PÍŠE y, ý.

1. Písmeno **y** (**ý**) sa píše zpravidla po tvrdých spoluhláskach **h, ch, k, g, d, t, n**, napr.: **hynúť, hýbať, chystať, chyba, kývať, kýchať, burgyňa, dym, dych, ty, dotyk, pekný, ženy** a pod.

Výnimočne po tvrdých spoluhláskach píšeme **i** (**í**):

a) V množnom nominatíve a vokatívne mužských prídavných mien, napr.: **veľkí chlapeci, vysokí vojaci, hluchí starci, mnohí ľudia, tvrdí chlapi, odvážni športovci, svätí ľudia** a pod.

b) V prisvojovacích príponách **-in, -ina, -ino**, napr.: **matkin, profesorkin, macochin, mladuchin, strigin** a pod.

c) V onomatopoických slovách, napr.: **kikirikaf, chichotať sa, hí** a pod.

d) V cudzích slovách, kde v pôvodnom jazyku bolo **i**, napr.: **kilo, kino, história, hipodrom, hierarchia, gigantický, git, girlanda, gilotína** a pod.

2. Po obojakých spoluhláskach (**b, p, m, v, r, s, z, l**) píšeme alebo **y (ý)**, alebo **i (í)**.

a) Po obojakých spoluhláskach v kmeňoch slov a ich odvodeninách píšeme **y (ý)** v týchto prípadoch:

Po **b**:

by, aby; býk, býček; bylina, byl, byľka; bystrý, bystroť, Bystrica; Bytča, Bytčica; byť (som, si, je, sme, ste, sú; iné je: *biť, bijem*), **bývať, bývanie, bývalý, bydló** (iné je: *bidlo* na krosnách), **dobyť, dobývať** (mesto, hrad; iné je: *dobíť*, t. j. doraziť), **dobytok, nábytok** (= náradie; *nábitok* = náboj): **obývať, obyvateľ; úbytok** („ubývať“, správne: *ubúdať*), **prebývať; zbytok, zbytočný; byt; bytie; živobytie, býtný, bytnosť, bydlisko, príbytok, neodbytný, prvobytný, odbyt; byvol; kobyľa; obyčaj, obyčajný; bysťu.**

Po **p**:

pýcha, pyšný, pýšiť sa, pyšnieť; prepych, prepychový; pykať, odpykať; pýr, zapýriť sa; pysk, pyskatý, pyštek (ale: *pisk* = hvizd); **pýtať sa, opytovať sa, dopytovať sa, dopyt, jazykospyt, prírodospyt; pyteľ, pytliak, pytliactvo; kopyto, kopytko.**

Po m:

my; mykať, odmykať, zámyk, pomykov; mýliť sa, mýlka, mylný, omyl, pomýliť sa, zmýliť sa; mysliť, myšlienka, myseľ, úmysel, priemysel, smysel, výmysel, premýšľať, vymýšľať; mys; myš, myška, myšiaci; myť, umývať, pomyje, mydlo, Myjava; mýto, mýtnik, mýtno; čmýriť sa, hmýriť sa; hmyz, hmyzožravec; smyk, priesmyk; šmýkať sa, šmyknúť sa, prešmyknúť sa; žmýkať.

Po v:

vy, vykať; vy- (predpona; napr. vyčítať, výčitka, výbor, vydať, vydať, výdaj a pod.); vydra; vyhňa; výr (druh sov; *vír* = krútnava); výskať, výskot; vysoký, vyšší, výška, výšina, zvýšiť, Vyšehrad; vyžla; zvyk, zvykať, zvyknúť, zvyčaj, zvyčajný, zvyklosť, privyknuť, navyknúť, navykať.

Po r:

ryba, rybár, rybník, rybka, rybaci; ryk, ryčať, zaryčať; rýdzi, rýdzosť, rýdzik; ryha; rýchly, rýchlik, zrýchliť, rýchlovlak, rýchlomer; rys, rysovať, rysovadlo; rysý, Rysufa, ryšavý; ryť, ryjem..., rozrývať, rýľ, úryvok; bryzgnúť, brýzgať; hrýzť, uhryznúť; koryto, korytnačka, korytnačina, Korytnica; kryť, skryť, skrýša, pokryť, pokrývať, pokrývka, prikryť, prikryvať, prikryvka, ukryť, úkryt, zakryť; poryv; prýštiť sa; staryga; strýc, strýná; tryzna; trýzniť; varyto.

V slovách cudzieho pôvodu, napr.: rým, rýmováť; rytier, rytiersky; ryža; bryndza, bryndziareň a pod.

V slovách brička, krídlo, rigel, richtár, rinok, rizňa, ri-bezle, skriňa nepíšeme y.

Po s:

sychravý, sychravosť; syčať, sykot, sykavý, sykavka, sýkorka (iné je *síkať* = striekať); syn, zlosyn; sypať, sypáreň, sýpka, osýpky, sypký, nasypať, nasýpať (iné je *sípieť*,

napr.: had sipí); syr, syrový; sysel; sýty, sýtosť, sýtif, nenásytný, nasýtif.

Po z:

jazyk, jazýček, jazykový, jazyčnica, jazykospyt, jazylka; nazývať, ozývať sa, pozývať, vyzývať, vzývať, prezývať (ale: *priezvisko; zívať, zívnuť, zívnutie*).

Po l:

lyko, lykový, lykožrút; lysý, lysina, Lysá, lyšaj (motýľ; ale: *lišaj* na tvári); lýtko; lyžica; blýskať sa, blýskavý, blyšťať sa; mlyn, mlynár, mlynica; plyn, plynúť, plynný, plynáreň; vplyv, vplyvný, ovplyvniť, oplývať, splývať; plytký, plytkosť; polynok; slýchaf; zlyhať (puška zlyhala).

Poznámka. — Po obojakých spoluhláskach podobne ako po ostatných spoluhláskach v slovách cudzieho pôvodu ponechávame y (ý), napr.: **Babylon, labyrint; pyramída, pylón; myrta, myrha, mystika; rým, Rýn; psychológia, systém** a pod. — V slovách cudzieho pôvodu y býva i po mäkkých spoluhláskach, napr.: **Cyril, cymbal, cyklón, cynizmus** a pod

b) Po obojakých spoluhláskach píšeme y (ý) v týchto koncevkách:

1. V jednotnom čísle prídavných mien mužského rodu vzoru **dobryý**, napr.: **múdry, rýchly, malý, slabý, slepý** a pod.

2. V jednotnom inštrumentáli a v množnom datíve vzoru **dobryý**, napr.: **múdrym, rýchlym, malým** a pod.; v množnom genitíve a lokáli, napr.: **múdrych, rýchlych, malých** a pod.; v množnom inštrumentáli: **múdrymi, rýchlymi, malými** a pod.

3. V množnom nominatíve a akuzatíve nezosobnených zvieracích mien podľa vzoru **chlap**, napr.: **orly, sokoly, bravery** a pod.

4. V množnom nominatíve a akuzatíve podľa vzoru **ryba**, napr.: **ryby, pávy** a pod.

5. V množnom nominatíve a akuzatíve podľa vzoru **dub**, napr.: **duby, stromy, hraby, stoly** a pod.

Poznámka. — Samohláska **y** vo výslovnosti splynula so samohláskou **i** (ý s í), preto je chybné miesto **y** vyslovovať nejaký *ü*-ový pazvuk. (Nehovorme: „mlün, sün, müdlo“ a pod., ale: *mlin, sin, midlo* a pod.)

7. KDE SA PÍŠE **i**, **í**.

a) Písmeno **i** (**í**) píše sa zpravidla po mäkkých spoluhláskach **c, č, dz, dž, j, š, ž**, napr.: **cit, cítiť, čin, čistý, medzi, erdží** (kôň erdží), **najímať, šíť, široký, žiť, žila** a pod.

b) Po mäkkom **d, f, ň, l** píšeme **i** (**í**), ale mäkkosť spoluhlásky neoznačujeme mäčkčenom, napr.: **div, divoch, ticho, tisíc, niť, nič, lipa, list** (vyslov: *díu, dívoch, tícho, tisíc, nič, nič, lípa, list*) a pod.

Poznámka. — V niektorých miestnych vravách mäkké spoluhlásky stvrdly, preto načim uviesť aspoň najčastejšie slová, ktoré v spisovnom jazyku po **d, t, n** majú **y**.^{*} Po **d**: **dych, dychtiť, dýchať; dym, nadýmať; dyňa; dýka; kedy, kedykofvek, dokedy, odkedy, vtedy, odvtedy; lodyha; vladyka**. — Po **t**: **ty, tykať; týkať sa, dotýkať sa, dotyk, tyč, tyčka; tylo; týždeň; motyka; motýľ; ostýchať sa; svätyňa; štyri; týrať**. — Po **n**: **nyť** (= túžiť; len v básnickej reči). — Nepíšme: „**tyger, Tyrolsko, tyrolský, nyt, nytovať**“, ale: **tiger, Tirolsko, tirolský, nit, nitovať**, lebo ani v jazykoch, z ktorých sme prejali tieto slová, nepíše sa **y**.

* Kde sa píše **y** po **l**, viď na str. 34.

c) V množnom nominatíve podstatných mien životných mužského rodu píšeme **i**, napr.: **chlapi, vojaci, znalci, mnísi, belosi** a pod.

d) V množnom nominatíve prídavných mien mužského rodu, napr.: **pekni, dobrí, slepi, veľkí, malí, cudzí, boží** (ľudia) a pod.

Poznámka. — V tomto prípade nemäkčíme vo výslovnosti predchádzajúce **n, l, d, t** (vyslovujeme: *pekni, malí, bledí, sväti ľudia*, a nie: „pekňi, maí, bledí, sväfi ľudia“).

e) V prídavných menách vzoru **boží** v príponách **-í, -ím, -ích, -ími** je vždy **i**, napr.: **psí život, cudzí človek; inštr. cudzím; n. pl. cudzí; gen., ak. pl. a lok. cudzích; inštr. cudzími**.

8. KDE SA PÍŠE é.

a) V domácom slove **dcéra** (dcérka, dcéruška, dcérin).

b) V prídavných menách vzoru **dobry**, a to: v jednotnom nominatíve, akuzatíve a vokatíve stredného rodu **dobré** (dieťa), v jednotnom genitíve mužského a stredného rodu **dobrého** (človeka, dieťaťa), v jednotnom datíve mužského a stredného **dobrému** (človekovi, dieťaťu), v jednotnom akuzatíve mužských životných **dobrého** (človeka), v množnom nominatíve, akuzatíve a vokatíve neživotných mužských, ženských a stredných **dobré** (činy, ženy, deti).

c) V zdomácnených slovách cudzieho pôvodu, napr.: **léno, réva, révokaz, aféra, kariéra, šéf** a pod. (Porov. str. 7.)

9. KDE SA PÍŠE ó.

a) V citoslovciach **ó, óvi**.

b) V zdomácnených slovách cudzieho pôvodu, napr.: **bróm, jód, tón, trón, gróf** a pod.; v príponách: **-ón: avión,**

balón, balkón, citrón, cyklón, fejtón, flakón a i.; -ónia: Antónia, irónia, harmónia, hegemonia, Macedónia ap.; -ónium: harmónium ap.; -órium: absolutorium, ambulatorium, auditorium, ciborium, krematorium, laboratorium, observatorium, provizorium ap.; -órny: ambulatorný, laboratorný, provizórny ap.; -ória: história, fantazmagória, frigória a pod.

Poznámka. — Kde sa píše **o** a **ó** v slovách cudzieho pôvodu, ťažko podať v niekoľkých poučkách, a preto odporúčame v prípade neistoty nazrieť do pravopisného slovníka.

10. KDE SA PÍŠE **a**, **o**, **e**.

V doterajšom spisovnom jazyku nebolo jednoty v písaní niektorých slov, takže miesto **a** písava sa aj **o** (alebo **e**), miesto **o** zas **e** a pod. Novou pravopisnou úpravou toto kolísanie sa odstránilo.

a) Píšme **a** vyslovujeme: **vlani, lanský, lakeť, mach, machový, machnatý, raž, ražný, rakyta, rakytie, rázcestie, rázsocha, rázporok** a pod. (Nepíšme **a** nevyslovujeme: „vloni, lonský, lomeť, moch, mochový, mochnatý, rož, rožný, rokyta, rokytie, rozcestie, rozsocha, rozporok“ a pod.)

b) Píšme **a** vyslovujeme: **služobný, služobník, túžobný, dlažobný, spravodlivý, spravodlivosť, skrivodlivý, skrivodlivosť** a pod. (Nepíšme **a** nevyslovujeme: „služebný, služebník, túžebný, dlažebný, spravedlivý, spravedlivosť, skrivedlivý, skrivedlivosť“ a pod.) V deminutívach je **-ok** po **ž, š** a **c**, napr.: **briežok, krúžok, prášok, hrášok, prípecek** a pod. (Nepíšme **a** nehovorme: „briežek, krúžek, prášek, hrášek, prípecek“ a pod.)

c) Píšme **a** vyslovujeme: **bledý, bledosť, jeseň, jesenný, sneh** (sniežik), **e** v prípone **-ček**, napr.: **stromček, chlapček, hrnček** a pod. (Nepíšme **a** nevyslovujeme: „bladý, bledosť, ja-

seň, jasenný, sňah (sňazík), stromček, chlapček, hrnček“ a pod.)

Poznámka. — V prípade neistoty nazrite do pravopisného slovníka.

11. KDE SA PÍŠU DVOJHLÁSKY *ia, ie, iu*.

Dvojhlásky *ia, ie, iu* zpravidla sa kladú za dlhé *á, é, ú* po mäkkých spoluhláskach, napr.: *žiak* (miesto staršieho „žák“), *čiara* (miesto staršieho „čára“), *šiesty* (miesto staršieho „šesty“), množný genitív *žien* (zo „žén“), *božiu* (z „božú“) a pod.

Z porovnania tvarov *mestá—polia, dobrá—božia, dobré—božie, dobrú—božiu* a pod. jasne vychodí, že dvojhlásky *ia, iu* môžu nasledovať iba po pôvodne mäkkých spoluhláskach (dvojhláska *ie* aj po tvrdých).

Upozornenia. — V strednej slovenčine a v spisovnom jazyku dvojhlásky *ia, ie, iu* sú krátke, preto neslobodno vyslovovať a písať napríklad takto: „žiak, čiara, miesto, šiesty, žien, božiu“ a pod. — Dvojhlásky *ia, ie, iu* nemôžu stáť nikdy na začiatku slov alebo slabík, preto ani samy osebe netvoria slabiky, napr.: *žia-ci, čia-ra, mie-ra, pie-seň* a pod. Proti tomu skupiny *ja, je, ju* bývajú na začiatku slov alebo slabík, napr.: *ja-viť, ja-bl-ko, ja-ze-ro, je-seň, bi-jem, ku-pu-jem, ju-nák, bi-jú, da-jú* a pod. — Skupiny *ja, je, ju* nestoja na samom začiatku slov iba vtedy, keď sú spojené s predponami, napr.: *zja-viť* (od *ja-viť*), *ob-javiť, zja-čať* (od *ja-čať*), *sjed-notiť* (od *jed-notiť*), *zjem-nieť* (od *jem-nieť*) a pod.

1. Dvojhláska *ia* býva:

a) po mäkkých spoluhláskach miesto dlhého *á*, napr.: *žiak, žiadať, čiara, čiastka; polia, moria, poliam, moriam, poliach, moriach; dušiam, dlaniam, kostiam, dušiach, dlaniach,*

kostiach; n. pl. vysvedčenia, vysvedčeniam, vysvedčeníach, vysvedčeniami; cudzia, božia a pod.*;

b) po perniciach **p, m, v**, a to všade tam, kde v krátkych slabikách je **ä**, napr.: **piaty** (k *pät*), množný genitív **piat** (od *päta*), **miasť** (ale: *mätiem, zmätok*), **pamiatka** (od *pamät*), množný genitív **mias** (od *mäso*), **sviazaf** (ale: *sväz*), **sviatosť** (ale: *svätý*) a pod.

Poznámka. — V slovách cudzieho pôvodu môže byť **á** aj po mäkkých spoluhláskach, napr.: **cár, cárovná, cársky; cárok** a pod. — Po **j** zpravidla miesto „ia“ býva **a**, napr.: **vovjak, kyjak, stoja, boja sa** a pod. Dlhé **á** po **j** je len v novotvorených slovách, napr.: **vejár, strojáreň, lejáreň** a pod., a v niektorých slovách cudzieho pôvodu, napr.: **Ján, maják, lojálny** a pod.

2. Dvojhláska **ie** býva:

a) v kmeňoch v slabikách dlhých proti krátkemu **e**, napr.: **viera** (*verif*), **dieťa** (*deti*), **dievča** (*deva*), **miera** (*meraf*), **hriech** (*hrešif*), **liek** (*lekár*), **čielko** (*čelo*); **šiesty** (*šest*), **siedmy** (*sedem*); v množných genitívoch: **miest** (*mesto*), **pier** (*pero*), **diel** (*delo*), **žien** (*žena*), **stien** (*stena*); v príchastiach minulých činných; **niesol, niesla, nieslo** (*nesiem*), **piekol** (*pečiem*), **riekol** (*rečiem*), **viezol** (*veziem*) a pod.;

b) v prípone **-iec**, napr.: **čepiec, koniec, hrniec, veniec, nebožiec**;

c) v príponách prídavných mien vzoru **boží**, napr.: **cudzie, cudzieho, cudziemu** (porovnaj **é** v tvaroch podľa vzoru **dobrý: dobré, dobrého, dobrému**) a pod.;

d) v množných genitívoch vzoru **ryba**, keď v kmeňoch je krátka samohláska, napr.: **matiek, hrušiek, sestier** a pod.;

* Dvojhláska **ia** nesmie byť v prípone **-ami** v týchto prípadoch: „**dušiami, dlaniami, kostiami**“, správne: **dušami, dlaňami, kostami**.

v množných genitívoch podľa vzoru *mesto*, napr.: *okien, jariem* a pod.;

e) v príponách neurčitkov sloviess I. a III. triedy, napr.: *trief, vrief, mrief, mlief, tlief; vidief, rozumief, trpief, sedief, vedief, hladief* a pod.;

f) v opakovacích slovesách, napr.: *nosievať* (od *nosiť*), *robievať* (od *robiť*), *chválieväť* (od *chváliť*), *usmievať sa* (od *smejem sa*), *nalieväť* (od *nalejem*) a pod.;

g) v prítomníkových príponách sloviess, ako sú: *rozumiem, rozumieš, rozumie, rozumieme, rozumiete, smiem, smieš, červeniem* ap.; *nesiem, nesieš, nesie, nesieme, nesiete, vediem, veziem, pletiem, rečiem, pečiem, strežiem* ap.; *mriem, mrieš, mrie, mrieme, mriete, triem, trieš, vrie* ap.; *beriem, berieš, berie, berieme, ženiem, ženieš, ženie* a pod.

Poznámka. — V domácich slovách po *j* sa nikdy nepíše *é*, ani *ie*. — Dvojhĺaska *ie* je krátka a vyslovuje sa ako *je*, napr. *miesto* (nie: „miesto, mjěsto“), *vjera* (nie: „viěra, vjěra“) a pod.

3. Dvojhĺaska *iu* býva:

a) v jednotnom datíve podstatných mien stredného rodu na *-ie*, napr.: *vysvedčeniu, znameniu, vedeniu, učeniu* (od *vysvedčenie, znamenie, vedenie, učenie*) a pod.;

b) v jednotnom akuzatíve ženských prídavných mien vzoru *boží*, napr.: *božiu, cudziu, vlčiu, psiu* a pod.;

c) v jednotnom akuzatíve slova *pani*: *paniu*.

Poznámka. — Dvojhĺaska *iu* býva teda len v uvedených pádových príponách. Všade inde aj po mäkkých spoluhláskach je iba dlhé *ú*, napr.: *ľúbif, ľútosť, sľúbif, kľúč*, 3. os. mn. č. *bijú, pijú, plačú, režú* a pod. — Dvojhĺaska *iu* je krátka a vyslovuje sa ako *ju* s polosamohláskovým *ĭ*, napr.: *božju* (nie: „božiu, božju“), *panju* (nie: „paňiu, paňju“) a pod.

12. KDE SA PÍŠE DVOJHLÁSKA **ô**.

Dvojhláska **ô** býva:

a) v slabikách dlhých proti krátkemu *o*, napr.: **bôf** (*bolesť*), **kôň** (gen. *koňa*), **dôvažok** (*dovážiť*), **bôžik** (*boh*), **vôňa** (*voňať*), **vôľa** (*voliť*), **hrôza** (*hrozný*), **vôl** (*vola*), **stôl** (*stola*) a pod.;

b) v príslovkách: **vôbec**, **vôkol**;

c) na začiatku slov v týchto prípadoch: **ôsm**y (*osem*), **ôsm**i, gen. **ôsm**ich, g. pl. **ôs** (od *osa*), **ôk** (od *oká*), **ôst**ie.

Poznámky. — V slove **hrôza** treba vyslovovať **ô**, a nie *ú*. — Píšme a vyslovujeme: **život**, **lono**, a nie: „živôt, lôno“. — V prídavných menách minulom činnom slova **môcť** sú tvary s *o*: **mohol**, **mohla**, **mohlo**, **mohli** (nesprávne: „môhol, môhla, môhlo, môhli“). — Dvojhláska **ô** je vždy krátka a vyslovuje sa ako *uo*, kde *u* je polosamohláskové. Vyslovujeme: **stuol** (a nie: „stuól, stvól, stvol“), **puovod** (a nie: „puóvod, pvóvod, pvo-
vod“) a pod.

13. KDE SA PÍŠE DVOJHLÁSKA **ou**.

Dvojhláska **ou** je len v jednotnom inštrumentáli ženských podstatných mien, v jednotnom inštrumentáli ženských prídavných mien a zámen, napr.: (s) **tou** **dobrou** ženou; **dušou**, **dlaňou**, **paňou**, **kosťou**, **dobrou**, **božou**; **mnou**, **tebou**, (s) **ňou**, **našou**, **vašou** a pod.

Poznámka. — Dvojhláska **ou** býva teda iba v príponách a vyslovuje sa ako *ov* (a nie: „ov“): **tou** **dobrou** ženou (nie: „tov dobrov ženov“).

14. INÉ DVOJHLÁSKY A TROJHLÁSKY.

Okrem dvojhlások **ia**, **ie**, **iu**, **ô**, **ou** sú v spisovnej slovenčine dvojhlásky, ktorých druhú časť tvorí polosamohláskové *i* alebo *u* (v písme *j* a *v*).

1. Dvojhĺásky s polosamohláskou *i* sú, napr.: dvojhĺáska *ai*: **čaj, čajka, predaj** (vyslov: *čaj, čajka, predaĭ*) ap.; *ái*: **máj** (vyslov: *mái*); *ei*: **hrej, vejte** (vyslov: *hrei, veĭte*); *oi*: **roj, stroj, boj** (vyslov: *roi, stroĭ, boĭ*); *ui*: **kupuj, kupujte** (vyslov: *kupuĭ, kupuĭte*); trojhĺáska *uoĭ*: **môj** (vyslov *muoĭ*) a pod.

Dvojhĺásky s polosamohláskovým *i* nerobia v písme ťažkosti, no jednako načím vedieť, že *j* na konci slov a slabík splýva s predchádzajúcou samohláskou a mení sa vo výslovnosti na polosamohláskové *i*.

2. Dvojhĺásky s polosamohláskou *u* vznikajú tak, že *v* na konci slov a slabík zmení sa na polosamohláskové *u* a splýva s predchádzajúcou samohláskou, prípadne dvojhĺáskou, napríklad v slove **ďav** vyslovujeme dvojhĺásku *au*, teda: *daŭ*.

a) Dvojhĺáska *au*: **kavka, zábavka, postavte, ústav, bolehlav, dav, stav** ap., vyslov: *kauka, zábauka, postauĭte, ústavu, bolehlau, daŭ, stavu* ap. (nie: „kafka, zábafka, postafte, ústaf, bolehľaf, ďaf, staf“ ap.).

b) Dvojhĺáska *áu*: **dávka, hlávka, stávka, premávka, plávka, rukáv, osláv** ap., vyslov: *dáuĭka, hláuĭka, stáuĭka, premáuĭka, pláuĭka, rukáuĭ, osláuĭ* ap. (nie: „ďafka, hláľka, stáľka, premáľka, pláľka, rukáľ, osláľ“ ap.).

c) Dvojhĺáska *eü*: **Evka, Števko, úsmev, lev, spev, cirkev** ap., vyslov: *Eüka, Šteüko, úsmeü, leü, speü, cirkeü* ap. (nie: „Eľka, Šteľko, úsmef, ľef, speľ, cirkeľ“ ap.).

d) Dvojhĺáska *iü*: **krivkať, krivka, slivka, div, vplyv, poryv** ap., vyslov: *kriuĭkať, kriüka, slüĭka, diü, fplüĭ, porüĭ* ap. (nie: „krifkať, krifka, slifka, ďif, fplif, porif“ ap.).

e) Dvojhĺáska *iü*: **pokrývka, prikrývka, g. pl. hrív, hlív** ap., vyslov: *pokriuĭka, priküĭka, hriuĭ, hliü* ap. (nie: „pokrifka, prikrifka, hrif, hľif“ ap.).

f) Dvojhĺaska *ou*: **ovca, stovka, slovko, kráľovský, mužov, názov, otcov** ap., vyslov: *ouca, stouka, slouko, kráľouški, mužou, názou, occou* ap. (nie: „ofca, stofka, slofko, kráľofski, mužof, názof, occof“ ap.).

g) Dvojhĺaska *uy*: **obuv, čuv** ap., vyslov: *obuy, čuy* (nie: „obuf, čuf“ ap.).

h) Trojhĺaska *ieu*: **dievča, dievka, polievka, črievko, chliev**, g. pl. **pliev** ap., vyslov: *ďieuča, ďieuka, polieuka, črieuko, chlieu, plieu* ap. (nie: „ďjefča, ďjefka, poljefka, črjefko, chljef, pljef“ ap.).

Poznámka. — V spisovnej reči je nepripustné vyslovovať trojhĺasku *iou* miesto *ieu*. Nehovorme: „ďjiouča, ďjiouka, poljiouka“ a pod.

i) Trojhĺaska *iau*: **žeriav, miaukať**, g. pl. **riav** (od riava), **tiav** (od ťava), vyslov: *žerjau, mjaukať, rjau, tjau* (nie „žerjaf, mjaľkať, rjaf, tjaf“).

Poznámky. — Keď za polosamohláskovým *v* (*y*) nasleduje spoluhláaska *n* alebo *l*, tak *v* sa nemení na polosamohlásku a netvorí s predchádzajúcou samohláskou dvojhĺasku, napr.: **hlavný, zjavne, zástavník** ap., vyslov: *hlavní, zjavňe, zástavník* (nie: „hlauní, zjaunňe, zástauňík“ ap.); **dávno, slávnosť, právny, rukávník** ap., vyslov: *dávno, slávnosť, právní, rukávník* ap. (nie: „dáuno, sláunosť, práuní, rukáuňík“ ap.); **duševný, pevný, húževnatý, črevný, družstevníctvo** ap., vyslov: *duševní, pevní, húževnatí, črevní, družstevníctvo* ap. (nie: „dušeuní, peuní, húžeunatí, čreuní, družsteuňíctvo“ ap.); **divný, hrivna, vplyvný** ap., vyslov: *ďivní, hrivna, vplivní* (nie: „diuní, hriuna, vpliuní“ ap.); **bojovný, cárovná, čarovnosť, milovník** ap., vyslov: *bojovní, cárovná, čarovnosť, milovník* ap. (nie: „bojouní, cárouná, čarounnosť, milouňík“ ap.); **kývnuť, zívnuť** ap., vyslov: *kívnuť, zívnuť* ap. (nie: „kiunúť, ziunúť“ ap.);

obuvník, obuvnícky, vyslov: *obuvník, obuvnícki* (nie: „obuu-
ník, obuuńicki“); **drievny, drievnosť**, vyslov: *drievni, driev-
nosť* (nie: „drijeuni, drijeunost“) a pod. — Pred *l* spoluhláska
v nemení sa na polosamohlásku, napr.: **kývla, kývli**, vyslov:
kivla, kivli (nie: „kiŕla, kiŕli“); **hnevľivý, hnevník, gazdov-
livý**, vyslov: *hñevľivi, hñevník, gazdovľivi* (nie: „hñeuľivi,
hñeuńik, gazdouľivi“) ap. — Rozumie sa, že *v* netvorí dvoj-
hlásku s predchádzajúcou predponou, ktorá je zakončená
samohláskou, napr.: vyslovujeme: **návrat, ovlažiť** ap., a nie:
„náurát, oulažiť“ ap.

k) Dvojhláska *ry*: **krv, prv, najsamprv, prvky, g. pl.
obrv** ap., vyslov: *kry, pry, najsampry, pryki, obrŷ* ap. (nie:
„krú, krf, krv, prú, prf, prv, najsamprú, najsamprf, prfki,
obrf“ ap.).

Poznámka. — Pravda, pred *n* spoluhláska *v* ostáva a
nemení sa na polosamohlásku *u*, napr.: **krvný, brvno** ap.,
vyslov: *krvni, brvno* (nie: „kruni, bruno“ ap.).

15. SAMOHLÁSKOVÉ *r, l* a *ř, ľ*.

Každé *r* a *l* medzi spoluhláskami má platnosť samohlásky
a tvorí slabiku. V spisovnej slovenčine je krátke samohlás-
kové *r, l*, napr.: **vrch, trpezlivý, trpieť, prst, krst; vlk, žltý,
čln** a pod., a dlhé samohláskové *ř, ľ*, napr.: **vřba, mřtvy,
mřtvola, křč, vřča, hľbka, tľcť, mıkvy** ap.

Poznámka. — Samohláskové *r, l, ř, ľ* vyslovujeme bez
sprievodnej samohlásky, napr.: **vrch** (nie: „verch“), **trpezľivi**
(nie: „terpezľivi“) a pod.

16. ZÁNİK SAMOHLÁSOK.

V niektorých slovách z rozličných príčin zanikajú samo-
hlásky, takže popri tvaroch starších (dlhších) žijú aj tvary
novšie (kratšie).

1. Samohláska **i** zanikla napríklad v týchto slovách: **hneď** (z **ihneď**), **hrať** (z **ihrať**), **veľký** (z **veliký**), v básnickej reči aj **ktos'**, **čos'**, **bols'** ap. (z **ktosi**, **čosi**, **bol si** ap.).

2. Samohláska **e** zanikla napríklad v týchto slovách: **zvlášť** (zo **zvlášte**), **obzvlášť** (z **obzvlášte**), **ináč** (z **ináče**), **doňho** (z **do neho**), **zaňho** (zo **za neho**), **preňho** (z **pre neho**) a pod.

3. Samohláska **o** zanikla napríklad v slovách: **jednak** (z **jednako**), **tohto** (z **tohoto**), **doň** (z **doňho**) a pod.

4. Samohláska **u** zanikla napríklad v slovách: **ver'** (z **veru**), **na moj' dušu** (z **na moju dušu**; nepíš a nevyslovuj: „na môj dušu“), **na moj' veru** (z **na moju veru**; nepíš a nevyslovuj: „na môj veru“), z **dom' do domu** (miesto z **domu do domu**) a pod.

5. Samohláska **a** zanikla napríklad v slovách: **zas** (zo **zasa**), **nádej** (z **nádeja**) a pod.

V spomenutých prípadoch hláskoslovné dvojtvary majú značný význam pre ľubozvuk, tak napríklad tvar **ináče** je vhodnejší než **ináč**, keď nasledujúce slovo sa začína spoluhláskou **č** (prípadne sykavkou); priam tak prednosť dávame tvarom **zvlášte** a **obzvlášte**, keď nasledujúce slovo sa začína skupinou spoluhlások. — V niektorých prípadoch tvary dlhšie, pretože sú v živej reči menej časté, pociťujú sa ako archaizmy, napr.: **veliký** (častejšie: **veľký**). Pri užívaní tvarov kratších a dlhších spravujeme sa predovšetkým jazykovým citom.

17. NIEKTORÉ VOKALIZOVANÉ PREDLOŽKY.

Pred niektorými slovami predložky **v**, **s**, **z**, **k** (niekedy aj iné) menia sa na **vo**, **so**, **zo**, **ku**, t. j. vokalizujú sa. V spisovnom jazyku vokalizované predložky mali by sa užívať iba v tých prípadoch ako v živej reči. No na škodu jazyka

v ostatných rokoch pomerne veľmi sa zanedbávajú vokalizované predložky a nahrádzajú sa nevokalizovanými, a to aj tam, kde tým značne trpí ľubozvučnosť slovenčiny.

a) Predložka **vo** užíva sa najmä tam, kde by vznikla ťažko vysloviteľná skupina spoluhlások na začiatku slov, napr.: **vo zlom, vo sbore, vo sne, vo mlyne, vo svete, vo svojom dome, vo dverách, vo hre, vo dvoch, vo štvrtok** ap. (Nehovorme a nepíšme: „v zlom, v sbore, v sne, v mlyne, v svete, v svojom dome, v dverách, v hre, v dvoch, v štvrtok“ a pod.)

b) Predložka **so** užíva sa dôsledne pred slovami, ktoré sa začínajú sykavkou, napríklad: **so synom, so sebou, so záľubou, so ženou** ap., ale aj inde, na pr.: **so mnou, so všetkým, so dvorom, so psami** ap.

c) Predložka **zo** býva napríklad v týchto výrazoch: **zo sna, zo zeme, zo stromu** a pod.

Poznámka. — Vokalizované predložky **nad, pred, pod** bývajú najmä pred zámennými tvarmi, napr.: **nado mnou, predo mnou, podo mnou** ap.

d) Predložka **ku** býva zpravidla pred slovami, ktoré sa začínajú pernými spoluhláskami alebo hrdeľnicami, napr.: **ku príchodu, ku priateľovi, ku mne, ku mnohým, ku všetkému, ku vrátnikovi, ku bráne** ap. (ale aj: **k pekárovi, k mes-tu, k vodcovi, k bolesti** ap.; predložka **ku** užíva sa najmä vtedy, keď sa slovo začína hrdeľnicou a ešte jednou spoluhláskou); **ku kráľovi, ku chorému, ku hradu, ku hre** ap. Okrem toho predložka **ku** sa užíva vtedy, keď chceme vyhnúť ťažko vysloviteľnej skupine spoluhlások, napr.: **ku stromu, ku škole, ku žriedlu** ap.

18. DLHOŠŤ A KRÁTKOŠŤ SAMOHLÁSOK.

1. Krátenie dlhých samohlások.

V spisovnej slovenčine podobne ako vo väčšine stredo-slovenských nárečí zpravidla nebývajú dve dlhé samohlásky za sebou, t. j. bezprostredne za dlhou slabikou nasledujúca slabika sa kráti. Tento zjav sa volá rytmickým krátením.

a) V prídavných menách vzoru **dobrý**, utvorených príponami **-ský, -lý, -tý, -ný, -ý** a pod., napr.: **stolársky, stolárska, stolárske; horársky, rímsky; biely, biela, biele; náhly, rýchly; prekliaty, usmiaty; krásny, správny, dávny; mlkvy, mftvy, múdry** a pod. (ale nekráti sa, napr.: *slovenský, dunajský, milý, opitý, pekný, dobrý* a pod.).

Priam tak je krátenie aj v príponách pri skloňovaní spomenutých prídavných mien, napr.: gen. sg. **krásneho**, dat. sg. **krásnemu**, inštr. **krásnym**, n. pl. živ. mužského rodu **krásni**, ženského a stredného rodu **krásne**, g. pl. **krásnych**, dat. pl. **krásnym**, lok. pl. **krásnych**, inštr. pl. **krásnymi** (ale: *pekného, peknému, pekným, pekní, pekné, pekných, pekným, pekných, peknými*) a pod.

b) V prídavných menách vzoru **boží**, napr.: **rýdzi, rýdza, rýdze, svieži, domáci**, gen. sg. m. rodu **rýdzeho**, dat. **rýdzemu**, inštr. **rýdzim**, nom. pl. živ. muž. rodu **rýdzi**, nom. pl. ženského a stredného rodu **rýdze**, gen. pl. **rýdzich**, dat. **rýdzim**, lok. **rýdzich**, inštr. **rýdzimi** (ale: *cudzí, cudzia, cudzie, cudzieho, cudziemu, cudzím, cudzí, cudzie, cudzích, cudzim, cudzích, cudzimi*) a pod.

c) V príponách množného dativu a lokálu podstatných mien ženského a stredného rodu, napr.: **dievkam, dievkach, strážam, strážach, súknam, súknach, pľúcam, pľúcach** (ale: *ženám, ženách, dušiam, dušiach, mestám, mestách, srdciam,*

srdciach) a pod. — V nom. a ak. množného čísla stredných o-kmeňov, napr.: **miesta, práva, plúca** (ale: *putá, srdcia*) ap.

d) V číslovkách, napr.: **piaty, šiesty, siedmy, ôsmy** (ale: *druhý*), **piateho, piatemu** atď.

e) V slovesách II. triedy, napr.: **vládnuť, vládnu, trpnúť, trpnu, tiahnuť, tiahnu, kývnuť, kývnu** (ale: *padnúť, padnú*) a pod.

f) V slovesách IV. triedy, napr.: **chváliť, chválim, chváliš, chváli, chválime, chváľite, súdim, líšim** (ale: *prosiť, prosím, prosiš, prosí, prosíme, prosíte*) a pod.

g) V slovesách V. triedy, napr.: **dávam, dávaš, dáva, dávame, dávate, strácam, strácaš, stráca, strácame, strácate, 3. os. mn. č. píšu** (ale: *volám, voláš, volá, voláme; voláte, vraciam, vraciaš, vracia, vraciame, vraciate, plačú*) a pod.

h) V opakovacích slovesách typu **čítavať, čítavam, čítavaš, čítava, čítavame, čítavate, čítavajú, kúpavať, drúžgavať** a pod.

i) V mnohých iných prípadoch, napr.: v deminutívach **vlákenko, krídelko** a pod. (chybne: „vlákienko, krídielko“; ale: *srdienko*); v gen. mn. čísla typu **slúžok, vážok, sviečok** (ale: *družiek*) a pod.

Poznámka. — V prípade neistoty nazrite do pravopisného slovníka, kde je presne označená dĺžka a krátkosť samohlások.

Výnimky. Druhá dĺžka sa nekráti v týchto prípadoch:

1. V podstatných menách stredného rodu, vychodiacich na **-ie**, napr.: **lístie**, gen. **lístia**, dat. **lístiu**, lok. **lístí**, inštr. **lístím**, **tŕnie**, **tŕnia**, **tŕniu**, **tŕní**, **tŕním**, **skálie**, **dúbie** a pod. (Nehovorme a nepíšme: „lístá, tŕňa, skála“, dat. „lístu, tŕňu“ atď.)

2. V inštrumentáli zámene *niekto, niečo*: *niekým, niečím* (chybne: „*niekym, niečím*“). — V neurčitom prisvojovacom zámene *niečí, niečia, niečie* (porov. na str. 96).

3. V prípone množného genitivu ženských podstatných mien *-í*, napr.: *kázeň, kázni* (nie: „*kázni*“), *báseň, básni, pieseň, piesní, továreň, továrni, mliekareň, mliekárni* a pod.

4. V príponách 3. osoby prítomníka, príchodníka a príchastia prítomného sloves IV. triedy, napr.: *súdia, súdiac, súdiaci, chvália, chváliac, chváliaci, kúpia, kúpiac, kúpiaci, hlásia, hlásiac, hlásiaci* a pod. (priam tak: *pišúci, pišúca, pišúce, hádzúci, hádzúca, hádzúce*). — V neurčitkoch typu *zváznief, zmúdríef* a pod.

5. V prídavných menách typu *netopieri, netopieria, netopierie, vtáči, vtácia, vtáchie* ap.

6. V opakovacích slovesách s príponou *ie*, napr.: *chválievať* (od *chváliť*), *pálievať, súdievať, trápievať* a pod. (chybne: „*chválevať, pálevať, súdevať, trápevať*“).

7. V príponách *-ár, -áreň*, napr.: *mliekár, mliekareň, poviedkár, poviedkárstvo, sviečkar, rozprávkar, obrázkár, kôrkár* a pod.

8. V koncovke jednotného inštrumentálu ženských podstatných a prídavných mien, napr.: *krásnou básňou* a pod.

9. V složených slovách s *-násobný* a *-krát*, napr.: *tisíc-násobný, tisíckrát* a pod.

10. V niektorých složených slovách novšieho pôvodu, napr.: *námietka, zámienka, závierka, zásielka, súčiastka* a pod.

2. Kvantita niektorých slov.

V spisovnej slovenčine dĺžosť a krátkosť samohlások označuje sa vždy v domácich slovách. Doterajší náš pravopis v istých prípadoch dopúšťal kolísanie v označovaní kvan-

tity niektorých slov. Nová úprava slovenského pravopisu i v tejto veci odstraňuje neistotu.

a) Krátke a píšeme v slovách: **zajtra, dneska, draha** (cestička), **radlo, slečna, ochranca, obranca** a pod.

Dlhé á píšeme v slovách: **cár, cársky, cárovná, cárovič, ráno, tuná, áno, vráta, slávny, nenásytný, skálie, pomáhač, objednávateľ, vykonávateľ, zamestnávateľ, napájadlo** a pod.

b) Krátke í píšeme v množnom genitive a akuzative zámen **on, mój, tvoj, svoj, náš, váš**, napr.: **ich, nich, mojich, tvojich, svojich, našich, vašich** (nepíšme a nehovorme: „ich, nich, mojich, tvojich, svojich, našich, vašich“); v množnom datíve: **im, nim, mojím, tvojím, svojím, našim, vašim** (nepíšme a nehovorme: „im, nim, mojím, tvojím, svojím, našim, vašim“); v množnom lokáli: **nich, mojich, tvojich, svojich, našich, vašich** (nepíšme a nehovorme: „nich, mojich, tvojich, svojich, našich, vašich“); v množnom inštrumentáli: **nimi, mojimi, tvojimi, svojimi, našimi, vašimi** (nepíšme a nehovorme: „nimi, mojimi, tvojimi, svojimi, našimi, vašimi“).

Dlhé í píšeme v slovách: **listie, líšif sa, ženich, mladoženich, živočích, živočíšsky, ísf, nížina, ponížený**; v jednotnom inštrumentáli: **ním, mojím, tvojím, svojím, našim, vašim; prijímač, najímač, prijímateľ, najímateľ; prísf, prídem, prídeš, príde, prideme, pridete, prídu; príď, pridte** (nehovorme a nepíšme: „prijsť, príjdem, prídeš, príde, príjeme, príjete, príjdú“).

c) Krátke y píšeme v slovách: **dym, mlyn, syr, mydlo** a pod.

Dlhé ý píšeme v slovách: **odchýlka, pokrývač, rýchly, rýchlosť, rýchlomer, rýchlik, sýty, dosýta** a pod.

d) Krátke u píšeme v slovách: **sused, suseda, susedný, susedif, koruhva, utorok, smluva** a pod.

Dlhé **ú** píšeme v slovách: **prút, prútie, túžba, túžobný** a pod.

e) Krátke **o** píšeme v slovách: **Boh, voz, dom, lono, život, voďca, smola, svoj, tvoj, mohol, mohla, mohlo, mohli** a pod.

Dvojhlasuku **ô** píšeme v slovách: **bôb, gen. bôbu, bôr, bôrik, pôrod, pôrodnica, pôrodný, dôvažok, dôjsť** a pod.

f) Dvojhlasuku **ie** píšeme v slovách s predponou **prie-**, napr.: **prievoz, prievozník** (ale: **prevoz, t. j. prevezenie**); **prie- chod, priechodný** (napr. **priechod domom**), ale: **prechod cez trať; priehľad** (horou), ale: **prehľad dejín slovenských**, podobne rozlišujeme **priehľadný a prehľadný** a pod.

Poznámka. — V prípadoch neistoty nazrite do pravopisného slovníka.

19. MÄKKE SPOLUHLÁSKY **ď, ť, ň, ľ**.

1. Pred samohláskami **e, i, í** a pred dvojhlasukami **ia, ie, iu** neoznačuje sa mäkkčňom mäkkosť spoluhlások **ď, ť, ň, ľ**. Píšeme: **deti, desať, div, (on) tvrdí, vedia, dieťa, hadiu** (ak. od **hadia**); **telo, tichosť, tíško, letia, tieseň, šitiu; nebo, nemý, nikto, nížina, vonia, niekto, umeniu; lep, list, listie, velia, liek** ap. Vyslovujeme: *deti, desať, ďiu, tvrdí, vedľa, dieťa, hadju; telo, tichosť, tíško, letia, tieseň, šitiu; nebo, ňemí, ňikto, ňížina, vonja, ňieko, ňemeňu; lep, list, listie, velja, ľiek* a pod.

Výnimky. — Tvrdo sa vyslovuje **de, te, ne, le** v týchto prípadoch: a) v slovách **jeden, jedenásť, hoden, žiaden; nadeň, podeň; ten, tento, temer, teraz, teda, vtedy; vinen, onen**; b) v príponách prídavných mien, napr.: **krásneho, krásnemu, krásnej, krásni** (nom. pl. mužského rodu), **krásne** (jednotný nom. a ak. stredného rodu a množný nom.-ak. ženského a stredného rodu); c) v slovách cudzieho pôvodu, napr.: **idea, termín, negácia, lektúra, platina, disciplína, nikotín, lítera** a pod.

Poznámka. — Veľmi často počul nesprávne vyslovovať množný nominatív mužských prídavných mien. V tvaroch **bledí, mladí, bohatí, krásni, pekni, malí** (ľudia) nevyslovujeme **ď, ť, ň, ľ, ale tvrdé d, t, n, l.**

2. Všade inde mäkkosť spoluhlások **ď, ť, ň, ľ** sa označuje mäkkéňom, napr.: **medveď, kosť, kameň, kmeň, kráľ, vôľa** a pod.

3. Mäkké **ľ** píšeme v týchto častých slovách: a) pred samohláskou **a**, napr.: **ľad, ľadovica, ľadník, ľadvie, ľahký, ľahnúť, ľakať sa, ľan, ľavý, čľapotať, podľa, hľa, hľadieť, kľáčať, kľavý, pľasnúť, šľabiť sa, tľapkať, žľaza, pľhľava, pichľavý, smradľavý, žihľava; chvľa, jedľa, košeľa, nedľa, roľa, veľa, vöľa, nevoľa; strieľať (od *streliť*), udieľať (od *udeľiť*), váľať (od *valiť*) a pod.; b) pred samohláskou **u, ú**, napr.: **ľud, ľutovať, ľúty, vľúdny, kľúč, kľuka, kľuvať sa, pľúca, pľuhavý, pľuť, pľuzgier, sľub, sľúbif, kriľkún; v akuzatívoch jednotného čísla: chvľu, jedľu, košeľu, nedeľu, roľu, vöľu a pod.; pred samohláskou o**, napr.: **poľovať, poľovník, zapaľovať (od *zapáliť*), podpaľovať (od *podpáliť*), vychvaľovať (od *vychváliť*) a pod.; pred spoluhláskou alebo na konci slov**, napr.: **beľmo, toľký, toľko, koľký, koľko, veľký, veľmi, diaľka, böľ, cieľ, kráľ, soľ, žiaľ, učiteľ, myseľ (ale: priemysel, úmysel, smysel, výmysel), motýľ, zreteľ, vývrheľ** a pod.**

Poznámky. — Náležite treba rozoznávať vo výslovnosti aj písmo tieto slová: **ľad** (ľadový, ľadovica) a **ľad** (ľadný, ľadiť), **ľak** (zľaknúť sa) a **ľak** (ľakovať, ľakovník), **ľan** a **ľaň**, **ľavica** (= ľavá ruka) a **ľavica**, **roľa** a **roľa** (divadelná), **uhöľ** (uhlie) a **uhöľ** (trojuholník) a pod.

4. Mäkké **ň** sa píše aj v slovách: **aspoň, kameňolom, kameňotlač, kmeň, kmeňoslovie.** — V prípone **-ún** nepíše sa mäkké **ň**, napr.: **behún, pestún** a pod. (nie: „behúň, pestúň“ ap.). Pred príponou **-ský** sa nepíše mäkké **ň**, napr.: **banský**

(od *baňa*), **Banská Bystrica**, **konský** (od *kón*), **viedenský** (od *Viedeň*) a pod. (nepíšeme a nevyslovujeme: „*baňský*, *koňský*, *viedeňský*“ ap.).

20. PREDPONY *s-*, *z-*, *so-*, *zo-*; PREDLOŽKY *s*, *z*, *so*, *zo*.

V niektorých prípadoch píšeme podľa pôvodu slova a nie podľa výslovnosti, tak píšeme: *sbor* (vyslov *zbor*) podľa *so-brat*, *shon* (vyslov *zhon*) podľa *sohnať*; v iných píšeme foneticky, t. j. podľa výslovnosti, nie podľa pôvodu, tak: *spev*, *spievať*.

Podľa pôvodu slova snažíme sa písať najmä vtedy, keď chceme rozoznávať složeniny s predponami *s-* a *z-* podľa ich významu. Porovnaj napr. *svolať* (spolu, dovedna) a *zvolať*, *svrhnúť* (shora nadol), ale *zvrhľý* (mravne), *sviesť* (svedený) a *zviest* (zvedený) ap.

Ale správny spôsob písania je často nie taký ľahký, keď nasleduje po *s-*, *z-* spoluhláska, ktorá (spodobou či asimiláciou) spôsobuje zmenu *s-* v *z-* a naopak *z-* v *s-*. Pre také prípady máme tieto zásady:

1. Píšeme *s-*, kde je v slove príbuznom *so-*, napr.: *sberať*, *sbierka*, *sbor* podľa *so-brat*, *sháňať*, *shon* podľa *so-hnať*, *spínať*, *spona* podľa *so-pnem*;

píšeme *z-*, kde je v slove príbuznom *zo-*, napr.: *zdierať* podľa *zodrať*, *zo-driem* (ale *sdierať* podľa *so-driem*).

2. Píšeme *s-*, keď je predpona toho istého významu ako predložka *s*, *so*:

a) alebo = *shora nadol* alebo *vôbec odkiaľsi preč s povrchu* ap., napr.: *spadnúť* (*shora nadol*), *strhať*, *skladať*, *složiť* (niečo *shora nadol*), *svrhnúť*, *shodiť*, *shádzať*; *svázať* (*s poľa*), *srážať*, *stierať* (*trením odstraňovať*), *smyť* ap.;

b) alebo = *spolu*, *dovedna*, napr.: *sbierať*, *sblížiť sa*, *skladať* a *složiť* (nejakú skladbu básnickú alebo hudobnú a

pod.), slepiť, smiesiť, shodnúť sa, smluva, snieť, shádzať (spolu), spínať, spona, spojiť, srásť, svariť, srozumieť sa s niekým ap.

Porovnaj podoby s predponou vokalizovanou: so-brat', so-hnat', so-pnúť ap.

3. Píšeme z-, keď táto predpona má význam **odluky**, napr.: zbeh, zbehnúť, zriecť sa ap.

4. Píšeme z- alebo s- podľa výslovnosti, keď složenina s pôvodnou predponou z- má význam = urobiť tým, stať sa tým, alebo vykonať to, čo znamená slovo základné. Sloveso nedokonavé stáva sa touto predponou dokonavým. Napr.: schudnúť = stať sa chudým, schudnutý; skrátiť = urobiť krátkym; skaliť = urobiť kalným; skrvaviť = stať sa krvavým; skrvaviť = urobiť krvavým; skriviť = urobiť krivým; podobne skaziť, skaza; stratiť, strata; podobne píšeme i spiť sa, spôsobiť, spôsob, spýtať sa, spytovať i spytovať sa, dejspyt ap.; skúšať, skúška ap.

Vo shode s výslovnosťou zachováva slovenčina z- v prípadoch, ako: zbiť, zbelieť, zblednúť, zdokonaliť, zhorieť, zhníť, zmúdriť, zriadiť (zriadenie, zriadenec), zboriť, zbúrať, zrútiť, zrúcať (zrúcanina); podobne sa píše vokalizovaná predpona zo-: zobracat', zobecnieť; zohriať, zomrieť, zošedivieť ap.

5. Píšeme s- alebo z- podľa výslovnosti za pôvodnú predponu vz-, kde pôvodný význam predpony vo smysle zdola nahor nie je dost zreteľný. Napr.: spomenúť, skysnúť, spyšnieť, zburcovať, zdvihnúť, zvýšiť ap. Ale v prípadoch, kde je oprávnenosť predpony vz- významovo dost jasná, ako vzbudiť, vzbúriť sa, vzkypieť, vzpružiť sa, vzpruha ap., v jazyku spisovnom sa náležite zachováva.

Kde je nie zreteľné, či pôvodná predpona bolá s-, či z-, píšeme podľa výslovnosti, napr.: zbožie (miesto sbožie podľa

pôvodu slova), spanilý, (miesto zpanilý), schody (miesto vzchody), spupný, spev, spievať ap.

Niektoré rovnako vyslovované slová, rozdielne významom i pôvodom, rozlišujú sa i pravopisom; tak:

sbeh (sbeh ľudí) — zbeh (vojenský);

sbíjať (biť dovedna) — zbíjať (zbojník);

snášať (niečo dovedna; alebo shora nadol), snášať sa — znášať (krivdy, urážky);

srezať (prútik so stromu) — zrezať (sečku a pod.);

správa (správca) — zpráva (novina, zvesť);

stleť (spolu) — ztleť (nabiť);

súžiť, sužovať (trápiť) — zúžiť, zužovať (robiť užším);

srastať (spolu srásť, rana srastá) — vzrastať (pšenica vzrastá, vzrast človeka);

sťahovať — vzťahovať (sa);

spínať, spona — vzpínať sa (kôň sa vzpína);

sísť sa, schodiť sa, schádzať sa — vziť, vzhodiť (zbožie, žito vzide, vzhodi), zísť sa, zide sa (niečo niekomu).

21. PREDLOŽKY s, so, z, zo.

Predložka s (so) sa viaže s genitívom, akuzatívom a inštrumentálom, napr. s vrchu, so stromu, so strany; s osem, so päť, so desať; s vodou, so synom. Predložka z (zo) sa viaže s genitívom, napr. z vrchu (z vnútra vrchu), zo stromu, zo strany.

Ako rozlišujeme v písme predložky s, so a z, zo, tak rozlišujeme i v prislovkách, vzniklých zo spojenia týchto predložiek, začiatočné s a z podľa pôvodu.

1. Pišeme: a) idem s bratom, s otcom, so sestrou ap.; b) idem s poľa, sostúpil s vrchu, s nebies, choď mi s očú ap.;

tak býva zpravidla, kde v protikladnom význame na otázku kam je na s ak.: na pole, na vrch, na nebesá, na oči ap.

Píšeme teda s i v príslovke shora, svrchu ap.

Ale pri menách, znamenajúcich zamestnanie, pôvod alebo pobyt, býva i proti na predložka z. Napr.: prišiel z roboty, zo štúdií, z vojny; bol z Brezovej, z Moravy, zo Slovenska; kniha pochádza z počiatku 18. storočia; vrátil sa z pohrebu, zo svadby, písal z prázdnín ap.

2. Píšeme: idem z izby, z domu, z mesta; z hory vyteká prameň; vytiahnuť kameň z rieky, z potoka ap.; v protikladnom význame na otázku kam, na aké miesto býva do s gen.: do izby, do domu, do hory, do rieky ap.

Tak i v adverbiách z: zpoľa, zúplna, zprvu, zpredu, zľava, zprava, zčerstva, zhusta, zticha, zpriama, zpravidla ap.

Poznámka. — Píš príslovku zpočiatku (na počiatku), napríklad: zpočiatku bolo ešte svetlo. — Iné je z počiatku (zo začiatku), napr.: kniha pochádza z počiatku 18. storočia.

Pred slovami so začiatočnou znelou spoluhláskou predložka s vyslovuje sa ako z, napr.: s bratom, s doktorom, s hradom, s gazdom ap. (vyslov: z bratom, z doktorom, z hradom, z gazdom ap.); priam tak sa vyslovuje predložka s aj pred slovami, ktoré sa začínajú samohláskou, napr.: s anjelom, s Evou, s otcom, s učiteľom ap. (vyslov: z anjelom, z Evou, z occom, z učiteľom ap.). V inštrumentáloch osobných zámen výnimočne s sa nemení na z vo výslovnosti, napr.: s ním, s nami, s nimi (nehovor: „z ním, z nami, z nimi“).

Predložka so vyslovuje sa ako zo, napr.: so synom, so ženou, so všetkým, so susedom, so päť ap. (vyslov: zo sinom, zo ženou, zo fšetkým, zo susedom, zo päť ap.). Výnimočne vyslovujeme so mnoú (a nie: „zo mnoú“).

22. VÝSLOVNOSŤ NIEKTORÝCH SPOLUHLÁSKOVÝCH SKUPÍN A SPOLUHLÁSOK.

Medzi pravopisom a správnu výslovnosťou jesto veľa rozdielov najmä pri niektorých spoluhláskových skupinách. Na tomto mieste upozorníme aspoň na najdôležitejšie zjavy.

a) Keď prípona **-ský** sa pridá k slovám, zakončeným na **-k** alebo **-g**, vo výslovnosti aj v pravopise **-k** a **-g** zaniká, napr.: **Frank**, ale **franský**, **York**, ale **yorský** (**newyorský**), **Kežmarok**, ale: **kežmarský**, **Ružomberok**, ale: **ružomerský**, **Pezinok**, ale: **pezinský**, **Hamburg**, ale: **hamburský**, **lotrinský** (od **Lotringia**) a pod. V anglických slovách na **-gh** ponechávame **-gh-** aj pred príponou **-ský**, hoci ho nevyslovujeme, napr.: **Pittsburgh**, **Pittsburghská** dohoda.

b) Píšeme: **dcéra**, **ctnosť**, **ctnosťný**, ale vyslovujeme: *céra, čnosť, čnosťní*. Proti ľudovej výslovnosti v spoluhláskových skupinách **-zdn-**, **-stn-** a **-stl-** v spisovnej reči vyslovujeme **-d-** a **-t-**, napr.: **prázdny**, **bezuzdný**, **šťastný**, **radostný**, **živnosťník**, **záprstný**, **šťastlivý**, **závistlivý** a pod., vyslov: *prázdni, bezuzdni, šťastni, radostni, živnosťník, záprstni, šťastlivi, závistlivi* a pod. (nie: „prázni, bezuzni, šťastni, radostni, živnosťník, záprstni, šťastlivi, závistlivi“ a pod.).

c) V prúde reči spoluhlásky znelé menia sa na neznelé, keď stoja pred spoluhláskami neznelými alebo na samom konci viet a vetných celkov. A naopak, spoluhlásky neznelé menia sa na znelé pred znelými spoluhláskami.

S týmto zjavom stretáme sa pri takzvaných párových spoluhláskach. V spisovnej slovenčine sú tieto párové spoluhlásky:

znelé: *b d đ dz dž g h v z ž,*

neznelé: *p t t' c č k ch f š ž.*

Všetky ostatné spoluhlásky sú znelé, ale nemajú prísluš-

ných párových neznelých spoluhlások, takže v prúde reči ostávajú nezmenené. Nepárové znelé spoluhlásky sú tieto: *j, l, ľ, m, n, ň a r*. — Všetky samohlásky sú znelé, preto v prúde reči neznelé spoluhlásky sa pred nimi menia na znelé.

Znelé spoluhlásky sa menia na neznelé, napr.: **b** na **p**: **zub, chlieb, dub, holub, rob; rybka, hĺbka, hubka, robte**, vyslov: *zup, chľiep, dup, holup, rop; ripka, hľpka, hupka, ropte* ap., **d** na **t**: **hrad, sad, smäd, úvod; sladký, hladkať, odpadnúť, podpora** ap.; vyslov: *hrat, sat, smät, úvot; slatki, hlatkať, otpadnúť, potpora* ap.; **ď** na **f**: **loď, porad, súď; poraďte, súďte, loďka** ap., vyslov: *loť, porat, súť; poratťe, súťte, lotka* ap.; **dz** na **c**: **mosadz, vedz, jedz; vádzka, vôdzka, odiedzka, vedzte, jedzte** ap., vyslov: *mosac, vec, jec; vácka, vôcka, odjecka, vecte, jecte* ap.; **dž** na **č**: **hádž, sádž; hádžte, sádžte** ap., vyslov: *háč, sáč; háčte, sáčte* ap.; **g** na **k**: **mozog, glg, haring, Habsburg** ap., vyslov: *modzok, glk, harink, Hařzburk* ap.; **v** na **f** (iba na začiatku slov pred neznelými spoluhláskami), napr.: **všetko, vchádzať, vtíp, vstúpiť, vtedy** ap., vyslov: *fšetko, fchádzať, ftíp, fstúpiť, ftedi* ap.; **z** na **s**: **raz, mráz, obraz; klzký, rozkaz, mrzkosť, blízky** ap., vyslov: *ras, mrás, obras; klskí, roskas, mrskosť, bliski* ap.; **ž** na **š**: **muž, nôž, položiť; ukážka, vážka, položte** ap., vyslov: *muš, nôš, pološ; ukáška, váška, pološte* ap. — Rozumie sa, že aj znelé spoluhláskové skupiny menia sa na konci viet a vetných celkov na neznelé, napr.: **žď** na **šť**: **dážď**, vyslov *dášť*; **zg** na **sk**, napr.: **bryzg, druzg, drobizg** ap., vyslov: *brisk, drusk, drobisk* ap.

Vo vetných celkoch znelá spoluhláska sa mení na neznelú pred slovom, ktoré sa začína neznelou spoluhláskou, napr.: **keď som bol**, vyslov: *keť som bol* (nie: „keď som...“, alebo: „kecom“), **dážď padá**, vyslov: *dášť padá*, **nehádz to**, vyslov: *neháč to* (nie: „nehádz to“) a pod.

Poznámka. — Aj predložky **v** a **z** menia sa na neznelé **f** a **s** pred slovami so začiatočnými neznelými spoluhláskami, napr.: **v továrni, v kostole, v Čadci, v Košiciach ap.,** vyslov: *f továrňi, f kostole, f Čacci, f Košičiach ap.*; **z továrne, z kostola, z Čadce, z Košíc ap.,** vyslov: *s továrňe, s kostola, s Čacce, s Košíc ap.*

d) Zdvojené spoluhlásky v spisovnej výslovnosti zachovávame, napr.: **nn: vinný, kamenný, cenný, denný, súkenný ap.,** vyslov: *vinní, kamenní, cenní, denní, súkenní ap.* (nie: „vini, kamení, cení, dení, súkení“ ap.); priam tak vyslovujeme zdvojene: **dennik, týždenník, zákonník, čalúnnik, cenník ap.;** **dd: oddych, oddialif, oddávna, oddiel ap.,** vyslov: *oddich, oddjalif, oddávna, oddiel ap.* (nie: „odich, odjalif, odávna, odjel“ ap.); **tt: odtade, odtajif, odtetaz, odtlačif, otrhať ap.,** vyslov: *ottade, ottajif, otteras, ottlačif, otrhať ap.* (nie: „otade, otajif, oteras, otlačif, otrhať“ ap.); **ff: buďte, súďte, poďte, raďte ap.,** vyslov: *butte, sútte, potte, ratte ap.* (nie: „bute, súde, pote, rate“ ap.); **ss: rozsekať, rozsypať, bezsenný ap.,** vyslov: *rossekať, rossipať, bessenní ap.* (nie: „rosekať, rosipať, besení“ ap.); **šš: vyšší, nižší, užší ap.,** vyslov: *višší, nižší, užší ap.* (nie: „viši, niši, uši“ ap.); **zz: rozzeviť, bezzákonný, bezzásadný, bezzubý ap.,** vyslov: *rozzeviť, bezzákonní, bezzásadní, bezzubi ap.* (nie: „rozeviť, bezákoní, bezásadní, bezubi“ ap.); **cc: otca, Čadca, predsa ap.,** vyslov: *occa, Čacca, precca ap.* (nie: „oca, Čaca, preca“ ap.). — Ako vidno, zdvojené spoluhlásky sa zachovávajú na slovtvorných švoch, keď šev spadá medzi dve spoluhlásky, ktoré stoja medzi samohláskami.

e) Výslovnosť spoluhláskových skupín pred príponami **-ský, -stvo.**

Spoluhláska **s** splyva s predchádzajúcou spoluhláskou, a to tak, že **t a s a d** a **s** menia sa na **c**, napr.: **lehot-**

ský, detský, svetský, hradská, závodský ap., vyslov: *lehockí, ďeckí, sveckí, hracká, závocekí* ap. (ale keď pred *-t* stojí spoluhláska, *t* nesplýva so *s* a nedáva *c*, napr.: študentský, asistentský, mestský ap., vyslov: *študentskí, asistentskí, mestskí*, prípadne: *študenski, asistenski, meski* (nie: „študenckí, asistenekí, mesckí“ ap.). — Slová na *-z* zjednodušujú sa vo výslovnosti, napr.: kňazský, francúzsky, vífazstvo, kňazstvo ap., vyslov: *kňaskí, francúski, vífastvo, kňastvo* ap. (nie: „kňasskí, francússki, vífasstvo, kňasstvo“ ap.). — V slovách na *-s* splýva príponové *s* s kmeňovým, a to aj v pravopise, napr.: Alzas, alsaský (nepíš: „alsasský“), rakúsky, nebeský, ruský, novoveský ap. (nepíš a nevyslovuj: „rakússky, nebeský, ruský, novovesský“ ap.). — V slovách na *-c* splýva príponové *s* s *c*, napr.: kupec, kupecký, Nemeč, nemecký, bystrický a pod. — V slovách na *-č, -š, -ž* príponové *s* ostáva, napr.: dedič, dedičský, dedičstvo, kováčsky, kováčstvo, hasičský ap. (nevyslovuj: „ďedickí, ďedictvo, kovácki, kováctvo, hasiecki“ ap.); *š* pôvodné, aj z *ch* zpravidla ostáva, napr.: alamášsky, rákošský (od *Almáš, Rákoš*); vlašský, lašský, valašský (od *Vlach, Lach, Valach*) ap. (nevyslovuj: „almáski, rákoski, vlaski, laski, valaski“ ap.). — Výnimočne píšeme český, valaský, hajdúsky (od *Čech, valach, hajdúch*).

f) Predpony, zakončené spoluhláskou, nesplývajú s nasledujúcou spoluhláskou, lež zachovávajú slovotvorný šev aj v správnej výslovnosti, napr.: odsúdiť, odseknúť, odsypať ap., vyslov: *otsúdiť, otseknúť, otsypať* ap. (nie: „ocúdiť, oceknúť, ocipať“ ap.); odcudzíť, odcestovať, oččesnúť, oččítať ap., vyslov: *otcudzíť, otcestovať, oččesnúť, oččítať* ap. (nie: „ocudzíť, ocestovať, oččesnúť, oččítať“ ap., ani „occudzíť, ocestovať, oččesnúť, oččítať“ ap.).

g) Predpona *s-* pred *č* nemení sa na *š*, napr.: sčítať,

sčervenieť, sčervivieť ap., vyslov so začiatočným sč- (nie: „ščítať, ščervenieť, ščervivieť“ ap.).

23. ROZDEĽOVANIE SLOV.

Pri rozdeľovaní viacslabičných slov na konci riadkov pridržame sa týchto zásad:

1. **Složené slová** rozdeľujeme na tom mieste, kde je kmeňoslovný šev, t. j. kde sa jednotlivé členy složeniny stýkajú, napr.: roz-deliť, roz-ložiť a podľa toho aj roz-um, roz-umný (nie: „ro-zum, ro-zumný“); na-ložiť, na-kladať, a teda aj na-dehnúť, na-dehnutie, ná-dcha (koreň slov je *dch-*, takže *d* nepatrí k predložke), na-jmä, ná-jom, gen. ná-jmu (nesprávne: „naj-mä“, gen. „náj-mu“), ná-jdem, ná-jdeš, ná-jde atď. (nie: „náj-dem, náj-deš, náj-de“ atď.); po-radiť, po-kladať, po-doba; ob-rásť, ob-rábať, ale aj: ob-racať, ob-lasť, ob-liečiť, ob-lek (z pôvodného „ob-vracať, ob-vlasť, ob-vliečiť, ob-vlek“); pod-pora, pod-klad, pod-zemie a pod.

Podľa tejto zásady rozdeľujeme aj ostatné složené slová, napr.: brato-vrah, noc-lah, kníh-tlačiareň, kníh-kupectvo; červeno-biely, dolno-zemský, celo-slovenský, polo-tvrдый a pod.

2. **Nesložené slová** rozdeľujeme podľa týchto pravidiel:

a) Keď je medzi dvoma samohláskami alebo dvojhláskami len jedna spoluhláska, pričleňuje sa vždy k nasledujúcej slabike, napr.: die-ta, že-na, du-ša, krá-sa, bre-mä, pla-če, le-tí, be-rie, ne-sie, nie-sol, mo-hol, pie-kol a pod.

b) Keď je medzi dvoma samohláskami alebo dvojhláskami niekoľko spoluhlások, rozdeľujeme skupinu spoluhlások podľa pôvodu, t. j. zachováваме slovotvorný šev, napr.: hor-ský, žen-ský, sloven-ský, poľ-ský, mest-ský, francúz-sky ap.; druž-stvo, brat-stvo, dedič-stvo, kováč-stvo ap.; hláv-ka,

krás-ka, hľb-ka, šír-ka, Češ-ka, Rus-ka, Alsas-ka ap.; srdieč-ko, slnieč-ko, oč-ko, uš-ko, dec-ko, vrec-ko ap.; ver-ný, moc-ný, pek-ný, krás-ny, národ-ný, slávnost-ný, dáv-ny, sláv-ny ap.; šťast-livý, závist-livý, hor-livý, straš-livý, gazdov-livý ap.; chor-favý, chudor-favý, bod-favý ap.; sad-lo, sed-lo ap. (kde je prípona -lo); ale: ra-dlo, seda-dlo, zrka-dlo, kadi-dlo, opera-dlo, my-dlo, strúha-dlo ap. (s príponou -dlo); služ-ba, túž-ba ap.; bá-seň, gen. bá-sne, bá-snik, pie-seň, gen. pie-sne ap.; ža-tva, pas-tva; modlí-tba; vlád-nuť, pad-núť, vlád-la, vlád-li, pad-la, pad-li, moh-la, moh-li ap.; byst-rý, ost-rý, múd-ry, dob-rý, dob-ro-ta, rých-ly, mlk-vy, mŕt-vy ap.

c) Keď s v prípone -ský vzniklo splynutím s predchádzajúcou kmeňovou spoluhláskou, pokladáme ho za časť kmeňa, a preto rozdeľujeme takto: čes-ký, valas-ký; rus-ký, rakús-ky, sas-ký, alsas-ký, nebes-ký, novoves-ký ap.; priam tak e prípony -cký pričleňujeme ku kmeňu, napr.: turec-ký, nemeck-ký, kupec-ký, proroc-ký, proroc-tvo, Nemeck-tvo ap.

d) Spoluhláskové skupiny rozdeľujeme podľa pôvodu, napr.: žob-raf, tres-taf, jaz-da, hviez-da, bráz-da, ses-tra ap. Slová mys-lieť, myš-lienka, mys-liteľ rozdeľujeme podľa pôvodu, lebo koreň mys- je celkom zrejмый; priam tak rozdeľujeme slová priemys-lový, úmys-ly, výmys-ly ap.

e) Neslabičné predložky, ako sú: v, k, s, z, nikdy neslobodno klásť na samý koniec riadkov. Podľa možnosti nedávame na koniec riadkov ani jednoslabičné predložky a jednoslabičné spojky (napr.: vo, ku, so, zo, o ap.; a, i, aj, že ap.).

f) Slová cudzieho pôvodu rozdeľujeme podobne ako slová domáceho pôvodu, napr.: pro-fe-sor, a-ba-ti-ša, me-ter, li-ter ap., ab-sol-vent, ab-ne-gá-cia, ab-di-ká-cia, kon-zul, kon-štant-ný, re-kyiem, re-fe-ro-vať ap., t. j. spoluhlásku medzi samohláskami pričleňujeme k nasledujúcej slabike a pred-

pony (pripony), ktorých pôvod je zrejmý, náležite oddeľujeme. Naproti tomu skupiny spoluhlások pričleňujeme k nasledujúcej slabike všade tam, kde pôvodné složenie cudzieho slova nie je dosť zrejmé, napr.: **me-tre**, **li-tre**, **mini-ster-stvo**, **mini-stri**, **pe-tro-lej** ap. (ale: **dok-tor**, **rek-tor**, **rech-tor** ap.).

Poznámka. — Podľa doterajších zvyklostí rozdeľujeme **re-dak-tor**, **re-dak-cia** ap. — Pri rozdeľovaní cudzích slov bude isté kolísanie do tých čias, pokým nevyjde osobitný slovník s vyznačením, ako treba rozdeľovať jednotlivé cudzie slová.

Z KMEŇOSLOVIA.

24. MUŽSKÉ PODSTATNÉ MENÁ S PRÍPONOU **-teľ**.

Dĺžosť a krátkosť samohlások pred príponou **-teľ** zachováame podľa skutočnej výslovnosti.

a) Samohlásky krátke sú napríklad v týchto slovách: **buditeľ, veriteľ, kazateľ, skladateľ, nakladateľ, prenasledovateľ, krstiteľ, stvoriteľ, pisateľ** (nie: „pisateľ“), **čitateľ** (nie: „čitateľ“), **obyvateľ** (nie: „obývateľ“), **dobyvateľ** (nie „dobývateľ“), **učiteľ, vydavateľ** a pod.

b) Samohlásky dlhé sú napríklad v týchto slovách: **dokonávateľ, vykonávateľ, objednávateľ, zamestnávateľ, obstarávateľ, vychovávateľ, hlásateľ** (chybne: „dokonavateľ, vykonavateľ, objednávateľ, zamestnavateľ, obstaravateľ, vychovavateľ, hlasateľ“), **trýzniteľ, trápiteľ, prenajímateľ, prijímateľ, zasielateľ, usporiadateľ, zachovávateľ, porovnávatel** a pod.

V odvodených slovách krátkosť a dĺžosť samohlások nepodlieha zmenám, napr.: **vydavateľ, vydavateľský, vydavateľstvo; čitateľ, čitateľka, čitateľský, čitateľstvo; obyvateľ, obyvateľka; vychovávateľ, vychovávateľka, vychovávateľský, vychovávateľstvo; hlásateľ, hlásateľka, hlásateľský; prijímateľ, prijímateľský, prijímateľka** a pod.

25. MUŽSKÉ PODSTATNÉ MENÁ S PRÍPONOU **-č**.

Dĺžosť a krátkosť samohlások pred príponou **-č** zachováame podľa skutočnej výslovnosti.

a) Samohlásky krátke sú napríklad v týchto slovách: vodič, hasič, burič, dedič, rodič, sadzač, lamač, nakladač, podpaľač a pod.

b) Samohlásky dlhé sú napríklad v týchto slovách: hráč, štváč, dráč, poslucháč, kováč, kopáč a pod.

c) Samohlásky dlhé sú v kmeňoch, lež koncovka je krátka, napríklad v týchto slovách: viazač, slievač, pomáhač, hádač, dláždič, ukryvač, najímač, prijímač, prejímač (chybne: „väzač, slevač, pomahač, hadač, dlaždič, ukryvač, najímač, prijímač, prejímač“), rozprávač, pripínač, zaklínač, okopávač, roznášač a pod.

V odvodených slovách krátkosť a dĺžosť samohlások nepodlieha zmenám, napr.: dedič, dedičský, dedičstvo; podpaľač, podpaľáčka; slievač, slievačský, slievačstvo; rozprávač, rozprávačka; zaklínač, zaklínačský, zaklínačstvo a pod.

26. MUŽSKÉ PODSTATNÉ MENÁ S PRÍPONOU -ár, -iar.

Prípona -ár (-iar) sa nikdy neskracuje na „-ar“, napr.: bedár, debnár, bludár, drevár, drotár, kožkár, luhár, rybár, stolár, svetár, tesár, tokár, účastinár, zvonár a pod.

Po mäkkých spoluhláskach býva zpravidla prípona -iar, napr.: fajčiar, hrnčiar, husliar, kožiar, maliar, nožiar, ovčiar, tlačiar, uhliar a pod.

Po *j* býva len prípona -ár, napr.: lejár, vejár a pod.

Niekedy prípona -iar býva aj po obojakých spoluhláskach, napr.: farbiar, haviar, holubiar, kraviar, tehliar, masliar, voliár, mäsiar a pod.

Prípona -ár sa nekráti, keď pred ňou predchádza dlhá samohláska, napr.: mliekár, sviečkár, obrázkár, kôrkár, poviedkár a pod.

V odvodených slovách krátkosť a dlhosť samohlások nepodlieha zmenám, napr.: **rybár, rybársky; maliar, maliarsky, maliarstvo; mliekár, mliekársky, mliekárstvo** a pod.

27. MUŽSKÉ PODSTATNÉ MENÁ NA -ík, -ikár a -ičkár.

1. Prípona **-ík** býva po krátkej kmeňovej slabike, napr.: **červík, košík, koník, chvostík, nožík, vozík, mladík** a pod.; priam tak: **dĺžník, čašník, záhradník** a pod.

Po dlhej kmeňovej samohláske sa prípona „-ík“ skraca na **-ik**, napr.: **básnik, hriešnik, dáždňik, chlievik, hlúbik, kocúrik, človečik, čížik, plótik** a pod.

Poznámka. — V slovách cudzieho pôvodu okrem slova **katolík (katolícky)** zachováva sa **-ik**, napr.: **kanonik, medik, fyzik, bošševik** a pod. V slovách **anjelik** a **evanjelik** píšeme **-ik**.

V odvodených slovách krátkosť a dlhosť samohlások nepodlieha zmenám, napr.: **mladík, mladicky; čašník, čašnícky, čašníctvo; záhradník, záhradnícky, záhradníctvo; básnik, básnický, básníctvo; kanonik, kanonický; bošševik, bošševický; evanjelik, evanjelický** a pod.

2. Pred koncovkou **-ár** je vždy krátke **-ík-**, napr.: **košíkár, dennikár, pilnikár, pernikár, špendlíkár, slovníkár** a pod.

V odvodených slovách dlhosť a krátkosť samohlások nepodlieha zmenám, napr.: **slovníkár, slovníkársky, slovníkárstvo; košíkár, košíkársky, košíkárstvo** a pod.

3. To isté platí aj o slovách s koncovkou **-ičkár**, napr.: **slovičkár, slovičkársky** a pod.

28. MUŽSKÉ PODSTATNÉ MENÁ **denník, zákonník** a pod.

Príponou **-ík** sa tvoria podstatné mená nielen od podstatných mien (**červ, červík**), ale aj od prídavných mien

(napr.: **náhradný, náhradník**). Keď kmeň prídavných mien na **-ný** je zakončený spoluhláskou **n**, píšeme a vyslovujeme zdvojené **-nn-**, napr.: **denný** (od *deň*), **týždenný** (od *týždeň*), **zákonný** (od *zákon*) a pod.

Toto zdvojené **-nn-** zachováva sa v písme aj vo výslovnosti pri podstatných menách, odvodených z prídavných mien so zdvojeným **-nn-**, napr.: **denný, denník; týždenný, týždenník; čalúnnik, čalúnnický** (iné je: *čalúnik*, t. j. malý čalún); **zákonný, zákonník** (t. j. sbierka zákonov; iné je: *zákoník*, t. j. malý zákon); **vinný, vinník, vinnica** (iné je: *vinica*) a pod.

29. MUŽSKÉ PODSTATNÉ MENÁ S PRÍPONAMI -áň a -ún.

Okrem slova **Cigán** v podstatných menách mužského rodu je prípona **-áň**, ktorá má obyčajne význam zhoršovaci alebo zväčšovaci, napr.: **cigáň, dlháň, slepáň, hlucháň, starygáň** a pod. (Chybné: „cigán, dlhán, starygán“ atď.) — V ženskom rode je krátka prípona, napr.: **hluchaňa, slepaňa** a pod.

Sem patria aj podstatné mená na **-ún** (nie: „-úň“), napr.: **behún, pestún, letún** a pod.

30. ZDROBNENÉ MUŽSKÉ PODSTATNÉ MENÁ S PRÍPONOU -k.

Dvojslabičné podstatné mená na **-ok (-ek)** zpravidla dĺžia kmeňovú samohlásku, napr.: **breh, briežok; kruh, krúžok; kvet, kvietok; prach, prášok; hrach, hrášok; sneh, sniežok** (častejšie: *sniežik*); **plech, pliešok; pruh, prúžok** a pod.

V niektorých deminutívach sa kmeňová samohláska nedlžia, napr.: **rožok; strižok (strižky)** a pod.

Aj viacslabičné podstatné mená na **-ok (-ek)** zpravidla dĺžia predpríponovú samohlásku, napr.: **baran, baránok;**

prsteň, prstienok; plameň, plamienok; potok, potôček; krčah, krčiazok; orech, oriešok a pod.

Pred koncovkou **-ček** sa samohláska nedlži, napr.: **syn, synček; starec, starček; strom, stromček; dom, domček, ale i: baran, baranček; plameň, plamenček; prsteň, prstenček; hrebeň, hrebenček (ale: hrebienok); kožuch, kožuštek a pod.**

31. ŽENSKÉ PODSTATNÉ MENÁ NA **-áreň, -eň a -ňa.**

Po dlhšom kolisaní spisovný jazyk od slov na **-ár (-iar)** tvorí odvodené podstatné mená ženského rodu priponou **-eň** (a nie priponou „-ňa“), napr.: **cukráreň, lekáraň, dreváraň, sypáraň, čakáraň, pekáraň, pisáraň, kaviáraň, mliekáraň, slieváraň, čítáraň, učtáraň, kolkáraň a pod.** (Nepíšme a nehovorme: „cukrárňa, lekárňa, drevárňa, sypárňa, čakárňa, pekárňa, pisárňa, kaviarňa, mliekárňa, slievárňa, čítárňa, učtárňa, kolkárňa“ a pod.)

Pripona **-eň** je aj v týchto slovách: **papiereň, pastiereň, jedáleň.**

Pripona **-ňa** je v slovách na **-ovňa**, napr.: **bačovňa, čajovňa, hájovňa, knihovňa, ľadovňa, poisťovňa, pracovňa, putovňa, sladovňa, snemovňa, sborovňa a pod.** (Nehovorme a nepíšme: „bačoveň, čajoveň, hájoveň“ atď.)

Pripona **-ňa** je aj v týchto slovách: **kôľňa, tehelňa, dielňa, hovorňa, spálňa, stajňa, sporiteľňa, telocvična, záložňa, žobráčňa a pod.**

32. ŽENSKÉ PODSTATNÉ MENÁ NA **-yňa.**

Ženské podstatné mená na **-yňa** tvoria sa od mužských osobných mien, napr.: **boh, bohyňa; kolega, kolegyňa; Turek, Turkyňa; otrok, otrokyňa a pod.**

Poznámky. — Od prípony **-yňa** treba rozlišovať príponu **-ina**, ktorou sa netvorí mená osôb, napr.: **hlbina, starina, hodina, otčina, domovina** a pod. — Nehovorme a nepíšme „**priateľkyňa**“, ale: **priateľka**.

33. ŽENSKÉ PODSTATNÉ MENÁ slovenčina, ruština a pod.

1. Od prídavných mien na **-ský**, keď pred nimi stojí spoluhláska, tvoríme podstatné mená na **-ina** tak, že **-sk-** sa zmení na **č**, napr.: **slovenský, slovenčina; slovinský, slovinčina; latinský, latinčina; maďarský, maďarčina; provenšalský, provenšalčina; taliansky, taliančina; arménsky, arménčina; chorvátsky, chorvátčina** a pod.

V niektorých menách ostali podnes staršie tvary, napr.: **biblický, bibličina; anglický, angliččina; grécky, gréččina; poľský, poľština; čínsky, čínština** a pod.

2. Keď pred príponou **-ský** bola sykavka, vznikly tvary typu **ruština, čeština, francúzština, andalúzština** a pod.

Poznámka. — V pravopísnom slovníku sú tieto názvy ustálené podľa terajších spisovných zvyklostí.

34. ŽENSKÉ PODSTATNÉ MENÁ NA **-ianka** a **-anka**.

a) Podstatné mená mužského rodu na **-an, -anec** (slová významu miestopisného), ktoré tvoria prídavné mená s príponou **-ský** od koncového **-an**, majú prídavné tvary **-iansky** a ženské podstatné mená na **-ianka**, napr.: **zeman — zemiansky — zemianka, Detvan — detviarsky — Detvianka, občan — občiansky — občianka, Sučanec — sučiansky — Sučianka, Turanec — turiansky — Turianka, Pešťan — peštiansky** (nie: „peštský“) — **Peštianka, Nitran — nitriansky** (nie: „nitranský“) — **Nitrianka, Modran — modriansky** (nie: „modranský“) — **Modrianka, Trenčan — trenčiansky — Trenčianka,**

Turčan — **turčiansky** — **Turčianka** a pod. **Zakončenie na -anský, -anka** majú slová: **krajanský, krajanka; slovanský, Slovanka; tatranský, Tatranka; fatranský; matranský.**

b) Od slov na **-čan** tvoríme ženský rod zpravidla tak, že pred príponou **-ka** dlži sa **-an** na **-ian**, napr.: **Žilínčan (žilinský) — Žilínčianka, Trnavčan (trnavský) — Trnavčianka, Bratislavčan (bratislavský) — Bratislavčianka, Košičan (košický) — Košičianka, Američan (americký) — Američianka, Angličan (anglický) — Angličianka, Afričan (africký) — Afričianka, Skaličan (skalický) — Skalíčianka** a pod.

c) Keď sa prídavné meno s príponou **-ský** netvorí od koncového **-an, -anec**, ale od kmeňa a keď pred príponou **-an** je iná spoluhláska, nie **č**, prípona **-an** ostáva nezmenená, napr.: **Brezovan — brezovský — Brezovanka, Častovan — častovský — Častovanka, Dlhovan (Dlhá) — dlhovský — Dlhovanka, Dlhopofan — dlhopoľský — Dlhopoľanka, European — europský — Europanka, Hodrušan — hodrušský — Hodrušanka, Hrochofan — hrochotský — Hrochoľanka, Krompašan — krompašský — Krompašanka, Kubašan — kubašský — Kubašanka, Lehofan — lehotský — Lehofanka, Moravan — moravský — Moravanka, Paludžan — paludzský — Paludžanka, Popraďan — popradský — Popraďanka, Poruba — porubský — Porubanka, Považan — považský — Považanka, Pražan — pražský — Pražanka, Prievidžan — prievidzský — Prievidžanka, Suchovan (Suchá) — suchovský — Suchovanka, Šarišan — šarišský — Šarišanka, Tiflišan (Tiflis) — tifliský — Tiflišanka, Tisovan — tisovský — Tisovanka** ap.

d) V slovách s kmeňovou samohláskou dlhou je vždy len prípona **-anka**, napr.: **Sľiačan — Sľiačanka, Budínčan — Budínčanka, Zemplínčan — Zemplínčanka, Piešťanec — piešťanský — Piešťanka, Kúfan — Kúfanka** a pod.

35. ZDROBNENÉ ŽENSKÉ PODSTATNÉ MENÁ S PRÍPONOU -ka.

Zdrobnené podstatné mená ženského rodu majú alebo zdĺženú slabiku pred príponou -ka, alebo krátku.

1. Predpríponová slabika sa dĺži napríklad v týchto slovách: hlava, hlávka; hus, húska; kosť, kôstka; noc, nôcka; pec, piecka; žrd', žrdka; brada, briadka; cesta, ciestka; deva, dievka; hora, hórka; kopa, kópka; mreža, mriežka; noha, nôžka; strecha, strieška; jahoda, jahôdka; košefa, košieľka; včela, včielka; smotana, smotánka; časť, čiastka; homola, homólka a pod.

2. Predpríponová slabika sa nedĺži napríklad v týchto slovách: vrana, vranka; slama, slamka; krava, kravka; kniha, knižka; myš, myška; mucha, muška; blana, blanka; huba, hubka; koža, kožka; krivúľa, krivufka; ceruza, ceruzka a pod.

36. ŽENSKÉ PRÍEZVISKA.

a) Od priezvisk mužského rodu, ktoré majú tvar prídavných mien, tvoríme ženské priezviská tak ako ženský rod od ostatných prídavných mien, napr.: Jesenský — Anna Jesenská (nie: „Anna Jesenský“), Veselý — Mária Veselá (nie: „Mária Veselý“), Záturecký — Bohuslava Záturecká a pod.

b) Od iných mužských priezvisk tvoríme ženské priezviská s príponou -ová, napr.: Černák — Černáková, Lacko — Lacková, Král — Kráľová, Dubec — Dubcová, Hudec — Hudecová (nie: „Hudecová“), Florek — Florková, Strelec — Strelcová, ale: Stanček — Stančeková, Kalmanček — Kalmančeková (nie: „Stančková, Kalmančková“, lebo pred -k- by vznikla ťažko vysloviteľná skupina spoluhlások) a pod.

Poznámka. — Ani v písme, ani vo výslovnosti niet dvoch prípon (-ová a -ova) pri ženských priezviskách. Preto je celkom neoprávnená snaha písať napr.: pani Anna Strelcová, ale:

„slečna Júlia Strelcova“ s krátkym **a**. V priezviskách ženského rodu je len prípona **-ová**.

c) Od priezvisk polatinčených alebo cudzích, vychodiacich v mužskom rode na **-y** alebo **-i**, netvoríme ženský rod príponou **-ová**, napr.: **Ludmila Škultéty, Mária Krčméry, Anna Ledényi** a pod. (Nesprávne: „Škultétyová, Krčméryová, Ledényiová“ a pod.) V textoch neúradných a v živej reči možno užiť tvary ľudové: **Škultétyčka, Krčméryčka, Ledényička** a pod., ale aj: **Škultétká, Ambrózka** (od *Ambrózy*) a pod. Pravda, tieto tvary do kultivovanej reči nepatria.

d) Od cudzích mužských priezvisk, vychodiacich na samohlásky, obyčajne netvoríme ženské priezviská príponou **-ová**, napr.: **Mária Fekete, Júlia Lassú, Anna Szabó** a pod.

37. PODSTATNÉ MENÁ STREDNÉHO RODU NA **-dlo**.

Dvojslabičné podstatné mená mávajú zpravidla krátku kmeňovú samohlásku pred príponou **-dlo**, napr.: **mydlo, radlo, šidlo, bydlo, bidlo** a pod.; zriedkavejšie býva dlhá samohláska, napr.: **kridlo, žriedlo** a pod.

Trojlabičné alebo štvorslabičné slová s príponou **-dlo** majú alebo samé krátke samohlásky, alebo niektorú samohlásku dlhú, keď ide o slová novšie utvorené.

Do prvej skupiny patria, napr.: **černidlo, nosidlo, slaidlo, strašidlo, kyvadlo, meradlo, mazadlo, divadlo** a pod.

Do druhej skupiny patria, napr.: **dráždidlo, tienidlo, dýchadlo, lákadlo, svietidlo, strúhadlo, napájadlo, stínadlo** a pod.

Poznámka. — V slovenčine niet podstatných mien na „*-tko*“. Miesto „*nosítka*“ hovorme **nosidlo**, miesto „*stínitka*“ **tienidlo**, miesto „*vodítka*“ **vodidlo** (podľa potreby aj: *smernica*), miesto „*kružítka*“ **kružidlo**, miesto „*razítka*“ **razidlo**

(t. j. nástroj na razenie; iné je *pečiatka*), miesto „stupátko“ **stúpadlo**, miesto „sluchátko“ **slúchadlo** a pod.

38. PODSTATNÉ MENÁ STREDNÉHO RODU NA -isko a -ište.

V súčasnom spisovnom jazyku dáva sa prednosť slovám na **-isko** pred slovami na „-ište“, napr.: **ihrisko** (nie „ihrište“ alebo „hrište“), **javisko** (nie: „javište“), **ohnisko** (nie: „ohnište“), **stanovisko** (nie: „stanovište“), **hľadisko** (nie: „hľadište“), **letovisko** (nie: „letovište“), **zimovisko** (nie: „zimovište“), **smetisko** (nie: „smetište“), **bydlisko** (nie: „bydlište“), **bahnisko** (nie: „bahnište“) a pod.

Slová na **-ište** sú na mieste len tam, kde slovo s príponou **-isko** má iný význam. Všade inde treba písať **-isko**.

39. ZDROBNENÉ PODSTATNÉ MENÁ STREDNÉHO RODU S PRÍPONOU -ko.

1. Predpríponová slabika sa dlží napríklad v týchto slovách: **telo**, **tielko**; **čelo**, **čielko**; **drevo**, **drievko**; **poleno**, **polienko**; **železo**, **železko**; **rameno**, **ramienko**; **črevo**, **črievko**; **plece**, **pliecko** a pod.

2. Predpríponová slabika sa nedlží napríklad v týchto slovách: **ucho**, **uško**; **oko**, **očko**; **brucho**, **bruško**; **kladivo**, **kladívko** a pod.

40. SLOŽENÉ PODSTATNÉ MENÁ.

V spisovnom jazyku jesto veľa složených podstatných mien a takmer každodenne sa tvoria nové složené slová na vyjadrenie nových pojmov a vecí. Naproti tomu v ľudovej reči stretáme sa s menším počtom složených slov, no jednako mnohé z nich sú starodávne a potrebné.

a) Všetky složené slová, ktoré sú správne utvorené a potrebné, majú miesto v našom jazyku, napr.: časopis, jazykospyt, kráľovrah, ľudojed, rodolub, rodokmeň, románopisec, severovýchod, svetobôľ, zákonodarca, žalospev ap.; cestopis, chválospev, kávovar, kozorožec, parolôľ, paromlyn, parostroj, prírodoskum, prírodospyt, rukojemník, rukopis, vierozvest ap.; drevokupec, drevorez, drevorytec, miestopis, letopis, letorast, písmolejec, pivovar, teplomer, vinohrad ap.; domorodec, medokýš; činohra, kovolejáreň, ľudovláda, rodoláska, štátoveda, vzducholôľ ap.; právoplatnosť, zdravotveda, železolejáreň ap.; čarokráž, chváloreč, slávobrána, škodoradosť, zimomriavky ap.; bohoslovie, citoslovce, hromobitie, stromoradie, tvaroslovie ap.; deľostrelectvo, drevokupectvo, vinobranie, vnútrozemie ap.; čarodejníctvo, rukojemstvo, vierovyznanie, vlnobitie ap. V týchto a podobných složených slovách prvú časť slova tvoria kmene podstatných mien.

b) Složené podstatné mená, ktorých prvú časť tvoria kmene prídavných mien, napr.: blahobyť, belohlávk, cudzopasník, cudzozemec, čiernokňažník, čistopis, ďalekohľad, ďalekopis (nie: „diaľnopis“), dobrobyť, dobrodruh, ľahkomyseľník, malomešťan, malopriemyselník, márnotratiník, ostrovíd, ostrovtip, pravopis, pravouholník, rýchlopis, svätokupec, veľkokupec, veľkomešťan, veľkostatkár, zločin, zlodej, zlomyseľník, zlozvyk ap.; ďalekozrakosť, dobromyseľnosť, hrdomyseľnosť, chladnokrvnosť, krutovláda, ľubozvučnosť, malomocnosť, plnoletosť, rovnodennosť, rovnošata, starožitnosť, trúchlohra, veľkokňažná, veselohra ap.; čiernokňažníctvo, krivoprišažníctvo, plnomocenstvo, pravoslávie ap.

c) Složené podstatné mená, ktorých prvú časť tvoria zámenné kmene, napr.: samočinnosť, samobytnosť, samohláska, samopaš, samopašník, samorastlík, samovar, samovrah

(nie: „sebevrah“), **samovražda, samovzdelanie** (nie: „seba-vzdelanie“), **samožertva** ap.

d) Složené podstatné mená, ktorých prvú časť tvoria číslovkové kmene, napr.: **jednobožstvo, jednoduchosť, prvo-počiatok, prvotlač, Sedmohradsko, sedmoslivkár, mnohobožstvo, mnohokopytník, mnohouholník** ap.

e) Složené podstatné mená, ktorých prvú časť tvoria slovesné tvary, napr.: **kazisvet, lomihlávka, trubiroh** ap.; sem patria: **Lomidrevo, Miesiželezo, Valibuk, Valihora** ap.; **meľhuba, tľhuba, utrimiska, vydriduch, vydrigroš** ap.

f) Medzi složené podstatné mená patria aj také složeniny, ktorých prvú časť tvorí niektorý pád príslušného podstatného mena, napr.: **nocľah, polnoc, polostrov, sbormajster, svetlonos** ap.; **zememerač, zemetrasenie, ctibažnosť, vlastizrada, bohabožnosť, pomstychtivosť, duchapritomosť, životaschopnosť, mierumilovnosť, trestuhodnosť, cieľavedomosť** ap.; **cieľu-primeranosť, roduvernosť, pravdepodobnosť** ap.; **kníhkupec, kníhtlačiareň, kostižer, ránhojič, škôldozorca, dejepis** ap.

Poznámky. — Ako vidno z týchto príkladov, slovenčina má množstvo složených slov. Ktoré z nich sú oprávnené v spisovnom jazyku, o tom sa ľahko presvedčíte v slovníku. — Boj proti potrebným složeným slovám škodí jazyku. Slová **železobetón, železolejáreň, autogaráž, autodoprava** ap. sú správne utvorené a pohodlnejšie než výrazy: „železový betón“, „lejáreň železa“, „autová garáž“, „doprava autom“ alebo „autová doprava“ ap. — Priam tak neoprávnený je boj proti složeným slovám s prvou časťou **veľko-** a **malo-**. Správne sú teda složeniny: **veľkomesto, veľkomešťan, malomesto, malomešťan, veľkoobchod, veľkoobchodník, maloobchod, maloobchodník, veľkomlyny, malomlyny** ap. — Slovo **autostráda** je dobre utvorené podľa mnohých slov s prvou

časťou **auto-**, a preto nenačím ho nahradzovať nejakým novotvarom. — Slová „knihväžač“ a „knihväžačstvo“ sú nepotrebné, lebo slovenčina má staršie a pohodlnejšie slová **knihár** a **knihárstvo**. — Miesto složenín „rýchlovlak“ a „rýchlovlakový“ odporúčajú sa pohodlnejšie nesložené slová **rýchlik** a **rýchlikový**. — Podľa toho prednosť dávame slovám **cudzina**, **cudzinec** pred slovami **cudzozemsko**, **cudzozemec**, ktoré sú, pravda, správne utvorené. — Slová **jednoduchý** a **jednoduchosť** sú správne, lenže neslobodno ich užívať na tých miestach, kde sú vhodnejšie tvary **prostý** a **prostota**. — Poučky o složených podstatných menách platia aj o složených prídavných menách, príslovkách a pod.

41. PRÍDAVNE MENÁ NA -ný, -ná, -né.

1. Na rozdiel od niektorých nárečí v spisovnej slovenčine sú len prídavné mená na **-ný, -ná, -né** (t. j. niet v nej prídavných mien na „-ni, -nia, -nie“). Píšeme a vyslovujeme **pekný, pekná, pekné, krásny** ap., ale aj: **dolný, horný, národný, nižný, vyšný** ap. Správne je len: **Dolný Kubín, Nižný Medzev, Dolná Lehota, Národný dom** ap. (Nepíšeme a nevyslovujeme: „Dolní Kubín, Nižní Medzev, Dolnia Lehota, Národní dom“ ap.)

2. Podľa staršej pravopisnej zvyklosti píše sa výnimočne **-nie** miesto **-né** v názve **Národné noviny**, gen. **Národných novin**.

3. V prídavných menách, ktorých koreň sa končí na **n (ň)**, vzniká zdvojené **-nn-**, napr.: **cena** — **cenný**, **deň** — **denný**, **týždeň** — **týždenný**, **strana** — **jednostranný**, **dvojramenný**, **súkenný**, **plátenný** a pod.; to isté platí aj o prídavných menách z cudzích slov, napr.: **humánný**, **oportúnny**, **spontánný**, **imúnny** a pod. — Rozlišujeme prídavné mená **ranný** (t. j. raňajší) a **raný** (t. j. skorý). — V slove **prie-**

stranný píšeme dve **-nn-**, bo v terajšom jazykovom vedomí súvisí so slovom *strana*, hoci svojím pôvodom patrí k slovu *priestor*. — Píšeme a vyslovujeme **vinný** (od *vina*) a **vínný** (od *víno*). — V slovách **dvojklaný, trojklaný** ap. píšeme a vyslovujeme jedno **n**.

42. PRÍDAVNÉ MENÁ S PRÍPONOU **-í**.

Prídavné mená s príponou **-í** zachovávajú kvantitu kmeňovej samohlásky, napr.: **žaba** — **žabí**, **koza** — **kozí**, **had** — **hadí**, **ovca** — **ovčí**, **človek** — **človečí** a tak i **vták** — **vtáčí**, **páva** — **pávi**, **kohút** — **kohúti**, **motýľ** — **motýlí**, **škovránok** — **škovránčí**, **netopier** — **netopieri**, **pavúk** — **pavúci**, **býk** — **býčí** a pod.

Poznámka. — Miesto „dievčí“ hovorme a píšeme **dievčenský** (napr.: dievčenská ľudová škola, nie: dievčia ľudová škola“), miesto „liščí, liščia, liščie“ hovorme a píšeme **lišací, lišacia, lišacie**.

43. PRÍDAVNÉ MENÁ S PRÍPONOU **-ci**.

Prídavné mená na **-ci** majú tú istú kvantitu ako tvary neurčitku a prídavné mená minulého činného, napr.: **čítací** (čítať, čítal), **kúpací** (kúpať, kúpal), **nakladací** (nakladať, nakladal), **určovací** (určovať, určoval), **síaci** (siať, sial), **hnací** (hnať, hnal), **hrací** (hrať, hral), **skladací** (skladať, skladal) a pod.; ale: **stojací, stojaca, stojace** (napr.: stojace hodiny), hoci v neurčitku je *stál* a v prídavných menách minulom činnom *stál*.

44. PRÍDAVNÉ MENÁ S PRÍPONOU **-ový**.

Pri mnohých prídavných menách sú dvojtvary na **-ný** a **-ový**, napr.: **večný** — **vekový**, **srdečný** (srdečné pozdravenie) — **srdcový** (srdcová choroba), **korunný** (svedok) — **korunový** (korunová známka), **denný** — **trojdňový** a pod. — Význa-

mové rozdiely medzi prídavnými menami na -ový a -ný treba podľa možnosti zachovávať.

45. PRÍDAVNÉ MENÁ S PRÍPONOU -astý.

Spisovná slovenčina dáva prednosť prídavným menám s príponou -astý pred prídavnými menami s predponou *na-* a tvarom prídavných men minulého trpného, napr.: **sladkastý, kyslastý, horkastý, černastý, žltkastý, červenkastý** a pod. (lepšie a častejšie než: „nasladlý, nakyslý, nahorklý, načernalý, nažltlý, načervenálny“ a pod.).

46. KOMPARATÍV PRÍDAVNÝCH MIEN.

a) Komparatív (druhý stupeň prídavných mien, čiže porovnávateľ) má dve prípony: dlhšiu -ejší (dávnejší) a kratšiu -ší (mladší).

b) Niektoré prídavné mená majú v komparatíve len dlhšiu príponu -ejší, napr.: **ľudskejší, chudobnejší, slovenskejší, prednejší, stálejší, horkejší, mokrejší, múdrejší, svätejší, mlievejší, rýchlejší, slávnejší** ap. (od *ľudský, chudobný, slovenský, predný, stály, horký, mokrý, múdry, svätý, mlievy, rýchly, slávny* ap.).

c) Od niektorých prídavných mien tvorí sa komparatív obidvoma príponami, takže sú popri sebe tvary dlhšie a kratšie, napr.: **sivejší — sivší, tmavejší — tmavší, milejší — milší, živejší — živší** a pod. V takýchto prípadoch v súčasnom spisovnom jazyku uplatňujú sa viacej tvary kratšie, bo sú pohodlnejšie. — Pravda, tvary kratšie nie sú na mieste všade tam, kde by vznikly ťažko vysloviteľné spoluhláskové skupiny, napr.: **čistejší, hustejší, častejší** (nie: „čistší, hustší, častší“) a pod.

d) Kratšie komparatívne tvary sú zpravidla pri tých prí-

davných menách, pri ktorých pred príponou -ší je iba jedna spoluhláska, takže nemôžu vzniknúť ťažko vysloviteľné spoluhláskové skupiny, napr.: **bohatý — bohatší, mladý — mladší, slabý — slabší, divý — divší, hrubý — hrubší, tuhý — tuhší, suchý — suchší, drabý — drahší, tvrdý — tvrdší** a pod.

e) Od prídavných mien na -ký, -oký, -eký bývajú kratšie komparatívne tvary, napr.: **sladký — sladší, hladký — hladší, mäkký — mäkkší, tenký — tenší, ľahký — ľahší, vlhký — vlhší, hlboký — hlbší, vysoký — vyšší, široký — širší, ďaleký — ďalší** a pod., ale: **horký — horkejší, trpký — trpkejší, rezký — rezkejší, vrtký — vrtkejší** a pod.

f) V komparatívoch prídavných mien **biely, riedky, nízky, krátky, blízky, úzky** ap. je kmeňová slabika krátka: **beľší, nižší, kratší, bližší, užší** ap.

Poznámka. — V superlative ostávajú tvary komparatívne bez zmeny. Pridáva sa k nim len predpona naj-, napr.: **svätejší — najsvätejší, dlhší — najdlhší, vyšší — najvyšší, beľší — najbeľší, bližší — najbližší** a pod.

47. SLOVESÁ NA -ovať.

Slovesá VI. triedy majú kmeňovú samohlásku alebo krátku (napr. **kupovať**), alebo dlhú (napr. **žalárovať**).

Do prvej skupiny patria napríklad tieto slovesá: **panovať** (pán), **pracovať** (práca), **kupovať** (kúpiť), **shadzovať** (shádzat), **vychvaľovať** (chváliť), **odďaľovať** (oddialiť), **vzďaľovať** (vzdialiť), **rozdeľovať** (rozdeliť), **usporadovať** (usporiadať), **ošacovať** (ošabiť), **okrašľovať** (okrášľiť) a pod.

Do druhej skupiny patria napríklad tieto slovesá: **žalárovať** (žalár), **článkovať** (článok), **známkovať** (známka), **rýmováť** (rým), **zmiernovať** (zmierniť), **účinkovať** (účinnosť), **zúrodňovať** (zúrodniť), **zúžitkovať** (úžitok) a pod.

Z TVAROSLOVIA.

48. MUŽSKÉ PODSTATNÉ MENÁ VZORU **chlap**.

1. Niektoré podstatné mená majú v nominatíve jednotného čísla takzvané pohyblivé **o**, **e**, ktoré v ostatných pádoch zaniká, napr.: **orol** (orla), **osol** (osla), **posol** (posla), **chlapec** (chlapca), **starec** (starca) a pod. — V slove **hrvoľ** niet pohyblivého **o**, a preto skloňujeme ho takto: gen. **hrvoľa**, dat. **hrvoľu** atď. — Podobne ani v slove **jazvec** niet pohyblivého **e** (gen. **jazveca**, dat. **jazvecovi** atď.). — Priezviská na **-ek** majú zpravidla pohyblivé **e**, napr. **Kompánek**, gen. **Kompánka**, **Vlček**, gen. **Vlčka**, **Florek**, gen. **Florka** a pod. Iba tam, kde by vynechaním pohyblivého **e** vznikla ťažko vysloviteľná spoluhlásková skupina, **e** nezaniká, napr.: **Furdek**, gen. **Furdeka** (nie: „Furdka“) a pod.

2. Nominatív nastúpil miesto pôvodného vokativu, napr.: **pán minister!** **pán profesor!** **pán tajomník!** **pán doktor!** a pod. (nie: „pane ministre! pane profesore! pane tajomníku! pane doktore!“ a pod.). Iba niektoré slová zachovali staré tvary vokatívne, napr.: **Bože**, **človeče**, **otče**, **chlapče**, **pane**, **Hospodine**, **bratu**, **synku**. — Keď slovo **pán** stojí osve, užíva sa pôvodný vokatív **pane**. Keď slovo **pán** je prívlastkom, tak aj vo vokatíve ostáva nominatívna forma.

3. Priponu **-a** v genitíve majú aj všetky mužské krstné mená a cudzie mená na **-o** a apelatíva na **-o**, napr.: **Jano**, gen. **Jana**, **Janko**, gen. **Janka**, **Brúno**, gen. **Brúna**, **Húgo**, gen. **Húga**, **dedo**, gen. **deda**, **strýko**, gen. **strýka** a pod. **Pravda**,

priezviská na **-o** majú obyčajne genitív na **-u** podľa vzoru sluha, napr.: **Botto**, gen. **Bottu**, **Tiso**, gen. **Tisu** a pod.

4. Slová **Boh**, **duch**, **človek**, **čert** majú v jednotnom datíve častejšie príponu **-u**, pravda, popri prípone **-ovi**. — Slovo **pán** ako prívlastok má príponu **-u**, napr.: **pánu doktorovi**, **pánu Podhradskému**, **pánu Jánovi Dvorskému** a pod. — V lokáli **-u** majú slová **Boh** a **duch**.

5. Slová na **-ch** majú v množnom nominatíve **s**, napr.: **Čech** — **Česi**, **Lach** — **Lasi**, **Valach** — **Valasi**, **leňoch** — **leňosi**, **beloch** — **belosi** a pod., ale: **duch** — **duchovia**.

6. Zvieracie mená zpravidla majú v množnom nominatíve a akuzatíve prípony neživotných podstatných mien, t. j. **-y** alebo **-e**, napr.: **orly**, **sokoly**, **hady** (vidím veľké orly, sokoly, hady) a pod.; **zajace**, **medvede**, **jelene**, **motýle**, **lipne** a pod. Tvary životných podstatných mien sú len vtedy oprávnené, keď ide o zosobnené zvieracie mená, napr.: **Vy hadi!** **Vy medvedí nemotorní!** a pod.

Slová **vlk**, **pes** a **vták** majú obyčajne nom. pl. **vlci**, **psi** a **vtáci** (zriedkavejšie **psy** a **vtáky**).

7. V množnom inštrumentáli je obyčajne prípona **-mi**, napr.: **chlapmi**, **synmi** a pod. Prípona **-ami** užíva sa všade tam, kde by vznikla ťažko vysloviteľná skupina spoluhlások, napr.: **chlapcami**, **psami** a pod.

49. MUŽSKÉ PODSTATNÉ MENÁ VZORU sluha.

1. Podľa tohto vzoru sa skloňujú aj priezviská na **-o**, napr.: **Klačko**, gen. **Klačku**, **Turzo**, gen. **Turzu**, **Vančo**, gen. **Vanču**, **Onderčo**, gen. **Onderču** a pod.

2. Okrem slov na **-ista** a **-ita** množný nominatív má koncovku **-ovia**, napr.: **zástupcovia** (nie: „zástupci“), **nástupcovia** (nie: „nástupci“) a pod.

50. MUŽSKE PODSTATNÉ MENÁ VZORU **dub**.

1. Miesto pôvodného vokativu nastúpil všade nominatív.

2. V genitive sú dvojaké prípony (-a a -u). V ich užívaní spravujeme sa predovšetkým jazykovým citom. V prípadoch neistoty nazrite do pravopisného slovníka.

3. Názvy časopisov majú v jednotnom akuzative tvary podľa životných, napr.: (čítam) **Slováka, Hlásnika, Krajana** a pod., ale v lokáli tvary podľa neživotných, napr.: (čítam v) **Slováku, Hlásniku, Krajane** a pod.

4. Slová **oddiel, podiel, rozdiel, diel** a pod. skloňujú sa podľa vzoru **dub**, preto jednotný lokál majú: **oddiela, podiela, rozdiela, diele** (nie: „oddieli, podieli, rozdieli, dieli“) a množný nominatív a akuzatív: **oddiely, podiely, rozdiely, diely** (nie: „oddiela, podiela, rozdiela, diele“).

5. Podľa tohto vzoru sa skloňujú aj slová **priemysel, úmysel, výmysel** a pod.; nom. pl. **priemysly, úmysly, výmysly** a pod.

6. Slovo **raz** má množný nominatív **razy** a množný genitív **ráz**. Správne je: **raz; dva razy, tri razy, štyri razy; päť ráz, šesť ráz** atď.

7. Od slova **čas** sú dva množné genitívy: **čias** a **časov**. V niektorých zaužívaných výrazoch je častejší tvar **čias**, napr.: **od tých čias, do tých čias** a pod.

8. Slovo **sen** má množný lokál **snách** i **snoch**.

9. Prípony množného inštrumentálu (-mi a -ami) užívajú sa podobne ako pri vzore **chlap**, t. j. prípona **-mi** je všade tam, kde nevzniká ťažko vysloviteľná spoluhlásková skupina, napr.: **hradmi, hrachmi, vekmi, kostolmi, zákonmi** a pod., ale: **listami, príspevkami, pieskami, nechtami, mozgami, programami** a pod.

51. MUŽSKÉ PODSTATNÉ MENÁ VZORU meč.

1. Názvy matematické, ako násobiteľ, delenec, deliteľ a pod., majú jednotný akuzatív a množné číslo podľa životných.

2. Slová na -ár, -ál skloňujú sa zpravidla podľa vzoru meč. V jednotnom lokáli majú príponu -i, napr.: chotár, lok. chotári, žalári, kalendári, januári, februári; arzenál, lok. arzenáli, inštrumentáli, lokáli a pod. Sem patria aj slová: tanier, končiar, halier a pod. V množnom nominatíve a akuzatíve je prípona -e.

3. Slová na -er a -el s pohyblivým e skloňujú sa podľa vzoru meč, napr.: meter, liter, semester, lok. sg. metri, litri, semestri a pod.; nominatív a akuzatív množného čísla: metre, litre, semestre a pod.

52. ŽENSKÉ PODSTATNÉ MENÁ VZORU ryba.

1. Podľa vzoru ryba skloňujú sa aj ženské podstatné mená cudzieho pôvodu na -ea, -ua, napr.: idea, Galilea, kongrua. Slová na -ea majú v jednotnom genitíve -y, ale v jednotnom datíve a lokáli -i, napr.: idea, gen. idey, dat. idei, ak. ideu, lok. idei, inštr. ideou, nom.-ak. pl. idey, gen. pl. idei, dat. ideám, lok. ideách, inštr. ideami.

2. Slová dráma, téma, panoráma, graféma, schéma, schizma a pod. skloňujú sa len podľa vzoru ryba.

3. Slová nozdra, žiabra (častejšie: nozdry, žiabry) skloňujú sa podľa vzoru ryba, nie podľa vzoru ulica.

4. V množnom genitíve sa kmeňová samohláska alebo dĺžka, napr.: kniha — kníh, alebo sa vkladá samohláska, napr.: sestra — sestier, alebo kvantita sa nemení, napr.: osnova — osnov.

a) Kmeňová samohláska sa obyčajne dlží, keď pred príponou **-a** je iba jedna spoluhláska, napr.: **motýka — motýk, striga — stríg, stopa — stôp, sirota — sirôt** a pod. — Tam, kde by dlžením mala vzniknúť trojhláska *you* (v písme *ôv*), dlženie nevzniká, napr.: **osnova — osnov, vdova — vdov, budova — budov, podkova — podkov, sova — sov** a pod.

b) V množnom genitíve sa vkladajú hlásky **ie, ô, á** všade tam, kde pred koncovým **-a** je spoluhlásková skupina. Keď kmeňová samohláska je dlhá, vkladajú sa krátke samohlásky **o, e**.

Dvojhláska **ie** sa vkladá napríklad v týchto tvaroch: **hra — hier, forma — foriem, hradba — hradieb, hudba — hudieb, prosba — prosieb, kresba — kresieb, hruška — hrušiek, muška — mušiek, zlatka — zlatiek** a pod.; po perniciach je v terajšom spisovnom jazyku prevažne **ie**, napr.: **žabka — žabiek, vysvetlivka — vysvetliviek, požiadavka — požiadaviek, jamka — jamiek, výšivka — výšiviek** a pod.

Dvojhláska **ie** popri **á** býva napríklad v týchto slovách: **vidly — vidiel (vidál), metla — metiel (metál), sestra — sestier (sestár), slivka — sliviek (slivák), zlatka — zlatiek (zlaták), perla — periel (perál)**.

Po dlhej slabike **a** po tvrdej spoluhláske vkladá sa obyčajne **o**, napr.: **čiapka — čiapok, čiarka — čiarok, briadka — briadok, húska — húsok, kliatba — kliatob** a pod.

Po **j** býva **o**, napr.: **fajka — fajok, kopejka — kopejok, bájka — bájok, spojka — spojok** a pod., ale: **vojna, gen. pl. vojen**.

Po dlhej slabike **a** po mäkkých spoluhláskach býva zpravidla **o**, napr.: **slúžka — slúžok, túžba — túžob, sviečka — sviečok, ukážka — ukážok** a pod., ale: **húžva, gen. pl. húžev**.

5. Vžitá slová cudzieho pôvodu dĺžia sa v množnom genitive, napr.: **fabrika** — **fabrik**, **keramika** — **keramik**, **muzika** — **muzik**, **trafika** — **trafik** a pod.; **balada** — **balád**, **cigara** — **cigár**, **kanapa** — **kanáp**, **mapa** — **máp**, **etapa** — **etáp** a pod.; **ceruza** — **cerúz**, **koruna** — **korún**, **valuta** — **valút**, **kajuta** — **kajút** a pod.; **o** a **e** sa dĺžia iba výnimočne, napr.: **komora** — **komôr**, **pošta** — **pôšt**, ale: **anekdota** — **anekdot**, **hyperbola** — **hyperbol**, **kontesa** — **kontes**, **finesa** — **fines** a pod. (V prípadoch neistoty nazrite do pravopisného slovníka.)

53. ŽENSKÉ PODSTATNÉ MENÁ VZORU *ulica*.

1. Podľa vzoru *ulica* sa skloňujú aj podstatné mená *búra*, *rozopra*, *večera*, *zora*, *žiara*, *konopa* (gen. sg. a nom.-ak. pl. *búre*, *rozopre*, *večere*, *zore*, *žiare*, *konope*, dat. pl. *búram*, *rozopriam*, *večeriam*, *zoriám*, *žiarám*, *konopiam*, lok. pl. *búrach*, *rozopriach*, *večeriach*, *zoriach*, *žiarach*, *konopiach*).

2. Podstatné mená na *-ňa* a *-eň* majú v množnom genitive príponu *-í*, napr.: *sporiteľňa* — *sporiteľní*, *sukňa* — *sukní*, *kôľňa* — *kôľní*, *studňa* — *studní*, *lekáreň* — *lekárni*, *mliekáreň* — *mliekárni*, *cukráreň* — *cukrárni* a pod. Slová *košeľa*, *koža* majú množný genitív bez prípony: *košief*, *kôž*. Pri niektorých slovách sa zvyklosti kolišu, preto v pravopisnom slovníku všade sa uvádzajú v zátvorkách i tie genitivne druhotvary, čo sú nepotrebné.

54. ŽENSKÉ PODSTATNÉ MENÁ VZORU *dlaň* a *kosť*.

1. Ženské podstatné mená, ktoré sa skloňujú podľa vzoru *dlaň* a *kosť*, majú v množnom inštrumentáli vždy len príponu *-ami* (nikdy nie „*-mi*“), napr.: *kosťami*, *vecami*, *obručami*, *časťami*, *sieťami* a pod. (nesprávne: „*kosťmi*, *vecmi*, *obručmi*, *časťmi*, *sieťmi*“ a pod.).

2. Slová **myseľ, loď, čelad, spoved, plí, tvár, haluz, refaz, rozkoš, peleš, piad, odpoved, štvrť, päst, háved, chamrad, labuť, peruť, sieť, stat, niť, pečať, žlč, prýšť** a pod. skloňujú sa v terajšom spisovnom jazyku podľa vzoru **dlaň**, t. j. majú v jednotnom genitive a v množnom nominative a akuzative príponu **-e**.

3. Slová „**vetev, mrkev, koruhev**“ pokladajú sa za zastaralé. Miesto nich nastúpily tvary podľa vzoru **ryba**: **vetva, mrkva, koruhva** atď.

4. Slová **hus** a **os** skloňujú sa podľa vzoru **kosť** (gen. **husi, osi** atď.).

55. ŽENSKÉ PODSTATNÉ MENÁ VZORU **kráľovná**.

Niektoré podstatné mená ženského rodu skloňujú sa v jedn. čísle podľa vzoru **dobrá** a v mn. čísle okrem nom. a ak. podľa vzoru **ryba**. Sem patria napríklad tieto podstatné mená: **kráľovná, cárovná, cisárovná, stryná, gazdiná, princezná** a pod. (gen.-dat.-lok. **kráľovnej**, ak. **kráľovnú**, inštr. **kráľovnou**, nom.-ak. pl. **kráľovné**, g. pl. **kráľovien**, dat. **kráľovným**, lok. **kráľovných**, inštr. **kráľovnami**).

56. SKLOŇOVANIE SLOVA **pani**.

1. Nom. **pani**, gen.-dat.-lok. **panej**, ak. **paniu**, inštr. **paňou**; nom.-ak. pl. **panie**, gen. **paní**, dat. **paniam**, lok. **paniach**, inštr. **paniami**.

2. Slovo **pani**, keď sa užíva ako prívlastok, ostáva ne-sklonné, napr.: **pani učiteľka, od pani učiteľky, k pani učiteľke, vidím pani učiteľku, o pani učiteľke, s pani učiteľkou** atď. Pravda, všade inde slovo **pani** sa skloňuje.

57. PODSTATNÉ MENÁ STREDNEHO RODU.

a) Vzor mesto.

1. V novšom čase v spisovnom jazyku slová na *-stvo* majú v množnom genitíve tvar bez prípony *-í*, napr.: **družstvo** — **družstiev**, **mužstvo** — **mužstiev**, **nebezpečenstvo** — **nebezpečenstiev** a pod.

2. Slovo **vnútro** má lokál **vnútri**.

3. Slová **bremä**, **plemä**, **ramä**, **semä**, **temä** a pod. ustupujú novotvarom podľa vzoru „mesto“: **bremeno**, **plemeno**, **rameno**, **semeno**, **temeno** a pod.

4. Slová **oko** a **ucho** zachovali staré duálové tvary: nom.-ak. **oči**, gen. **očí**, inštr. **očima** (ostatné pády sú z plurálu); nom.-ak.-vok. **uši**, gen. **ušú**, inštr. **ušima** (ostatné pády sú z plurálu). Tvary **očí**, **ušú** užívajú sa iba vtedy, keď ide len o dve oči alebo uši (napr.: **pozrel mu do očí**). Keď ide o viac očí (uší) než o dve, užívajú sa tvary plurálu (a to aj v inštrumentáli, teda: **očami**, **ušami**).

5. V množnom čísle rozlišujeme **oči** a **oká**, **uši** a **uchá**, napr.: **oká** na polievke, **uchá** na hrncoch. Skloňujeme ich takto: nom.-ak. **oká**, gen. **ôk**, dat. **okám**, lok. **okách**, inštr. **okami**; nom.-ak. **uchá**, gen. **úch**, dat. **uchám**, lok. **uchách**, inštr. **uchami**.

6. V slovenčine niet slova „dietko“, ale je len množné číslo **dietky** a skloňuje sa podľa vzoru **ryba** (**dietky**, **dietok**, **dietkam**, **dietky**, **dietkach**, **dietkami**).

7. Slovo „**prsá**“ skloňuje sa podľa vzoru **srdce**: nom.-ak. pl. **prsia**, gen. **prša**, dat. **pršiam**, lok. **prsiach**, inštr. **prsamí** (nesprávne „**prsá**“, dat. „**pršám**“, lok. „**pršách**“).

8. Cudzie slová na *-um* zpravidla strácajú pri skloňovaní príponu *-um*, napr.: **dátum**, gen. **dáta**, dat. **dátu**, lok. **dáte**,

inštr. **dátom**, nom.-ak. pl. **dáta**, gen. **dát**, dat. **dátam**, lok. **dátach**, inštr. **dátami** (nesprávne: **dátum**, gen. „**dátumu**“, dat. „**dátumu**“, lok. „**dátume**“, inštr. „**dátumom**“, nom.-ak. pl. „**dátumy**“ atď.). Sem patria napríklad slová: **fórum**, **vótum**, **plénium** a pod.

b) Vzor srdce.

1. V nominative a akuzative jednotného čísla sú správne tvary: **plece**, **líce**, **srdce**, **vrece** (nie: „**pleco**, **lico**, **srdco**, **vreco**“).

2. Slovo **more** má množné číslo takéto: nom.-ak. **moria**, gen. **morí**, dat. **moriam**, lok. **moríach**, inštr. **morami** (nesprávne: „**morá**, **morám**, **morách**“).

3. Slovo **oje** má množný nom.-ak. **oja**, dat. **ojam**, lok. **ojach**.

4. Popri tvare **nebo** je v básnickej reči aj **nebe**. Množné číslo sa tvorí z koreňa **nebes-**: nom.-ak. **nebesá**, gen. **nebies**, dat. **nebesám**, lok. **nebesách** (i **nebesiach**), inštr. **nebesami**.

c) Vzor vysvedčenie.

Pádové prípony po dlhej kmeňovej slabike sa neskracujú, napr.: **prútie**, gen. **prútia**, dat. **prútiu**, ak. **prútie**, lok. **prúti**, inštr. **prútím**. Sem patria napríklad slová: **lístie**, **dúbie**, **skálie**, **tfnie**, **tfnstie**, **čučoriedie**, **liatie**, **hriatie** a pod.

d) Vzor dievča.

1. Podľa tohto vzoru sa skloňuje aj slovo **knieža**, ktoré v terajšom jazyku má dva rody: mužský a stredný. Spisovný jazyk dáva prednosť strednému rodu.

2. Slovo **dieťa** má takéto množné číslo: nom.-ak. **deti**, gen. **detí**, dat. **deťoch**, lok. **deťoch**, inštr. **deťmi**.

58. MNOŽNÝ GENITÍV PODSTATNÝCH MIEN STREDNÉHO RODU.

Množný genitív podstatných mien stredného rodu tvorí sa podobne ako pri podstatných menách rodu ženského.

a) Kmeňová slabika sa dlží, napr.: **plece — pliec, mesto — miest, srdce — srdc, leto — liet, meno — mien, delo — diel, javisko — javísk, letovisko — letovísk, ihrisko — ihrísk** a pod.

b) Kmeňová slabika sa nedlží, napr.: **slovo — slov, olovo — olov; príberá príponu -í, napr.: pole — polí, more — morí** a pod.

c) Po dlhej kmeňovej samohláske vkladá sa krátka samohláska **e, o**, napr.: **sídlo — sídel, krídlo — krídel, vlákno — vláken, číslo — čísel, súkno — súken; lýtko — lýtok, zrkadielko — zrkadielok** a pod.

d) Po krátkej kmeňovej samohláske vkladá sa dvojhláska **ie** alebo samohláska **á**, napr.: **jedlo — jedál, sedlo — sedál, mydlo — mydiel, jutro — jutár, okno — okien** a pod.

59. ZO SKLOŇOVANIA CUDZÍCH SLOV.

a) Vzor katechizmus.

1. Podľa tohto vzoru sa skloňujú všetky mužské podstatné mená cudzieho pôvodu, zakončené na **-us**. Prípona **-us** v ostatných pádoch zaniká, napr.: gen. **katechizmu**, lok. **katechizme** a pod. (nesprávne: gen. „katechizmusu“, lok. „katechizmuse“).

2. Niektoré slová na **-us** ponechávajú príponu **-us** vo všetkých pádoch. V takomto prípade sa skloňujú podľa vzoru **dub**, napr.: **cirkus**, gen.-dat. **cirkusu**, lok. **cirkuse**, **omnibus**, **fundus**, **bambus** a pod.

b) Vzor **individuum**.

V množnom čísle sú dlhé prípony ako pri vzore mesto, napr.: **lyceum**, nom.-ak. pl. **lyceá**, dat. **lyceám**, lok. **lyceách**; **individuum**, nom.-ak. pl. **individúa**, dat. **individuám**, lok. **individuách**; **múzeum**, nom.-ak. pl. **múzeá**, dat. **múzeám**, lok. **múzeách** a pod.

c) Vzor **Škultéty**.

Gen.-ak. je **Škultétyho**, dat. **Škultétymu**, lok.-inštr. **Škultétym**. Nijako neobstojí skloňovať napr.: lok. „Škultétyovi“ a pod.

Podľa tohto vzoru skloňujú sa vlastné mená, zakončené na -y a -i, napr.: **Dohnány**, **Fleury**, **Mussolini**, **Ledényi** ap.; na -e: **Goethe** (gen.-ak. **Goetheho**, nie: „Goetha“, dat. **Goethemu**, nie: „Goethovi“ atď.), **Poincaré**, **Szöke**, **Szende**, **Nietzsche** a pod. Sem patria aj priezviská: **Matulay**, **Kállay**, **Jókai** a pod. (gen.-ak. **Matulayho**; nesprávne: „Matulaya“ atď.).

d) Vzor **Szabó**.

Gen.-ak. je **Szabóva**, dat.-lok. **Szabóvovi**, inštr. **Szabóvom** (nesprávne: „Szabóa, Szabóovi, Szabóom“).

Podľa tohto vzoru sa skloňujú aj cudzie priezviská na -ő, -ü, ale pri nich sa nevkladá spoluhláska -v- medzi kmeň a pádové prípony, napr.: **Szegő**, gen.-ak. **Szegőa**, dat.-lok. **Szegőovi**, inštr. **Szegőom**; **Székfi**, gen.-ak. **Székfiá**, dat.-lok. **Székfiövi**, inštr. **Székfiöom** ap.

60. NIEKTORÉ CUDZIE PRIEZVISKÁ.

1. Poľské a juhoslovanské priezviská na -ki, -ski, -cki, -čki a ruské priezviská na -kij skloňujú sa podľa vzoru **dobry**,

napr.: poľ. Krasicki, gen. Krasického, dat. Krasickému atď., chorv. Rački, gen. Račkého, dat. Račkému atď., rus. Dostojevskij, gen. Dostojevského, dat. Dostojevskému atď. Sem patria aj ruské priezviská na -oj, napr.: Tolstoj, gen. Tolstého (nie: „Tolstoja“), dat. Tolstému (nie: „Tolstojovi“) atď.

2. Ruské priezviská na -ov skloňujú sa podľa vzoru chlap, napr.: Lermontov, gen. Lermontova, dat. Lermontovovi (nie: „Lermontovi“, „Lermontovu“) a pod.

3. Juhoslovanské priezviská na -ac skloňujú sa priam tak ako naše priezviská na -ec, t. j. pohyblivé a v nich zaniká, napr.: Vrchovac, gen. Vrchovca, dat. Vrchovcovi (nesprávne: „Vrchovaca, Vrchovacovi“) a pod.

Poznámka. — Priam tak sa skloňujú aj juhoslovanské miestne názvy na -ac, napr.: Karlovac, Oplenac, Kragujevac (gen. Karlovca, Oplenca, Kragujevca, nie: „Karlovaca, Oplenaca, Kragujevaca“) a pod.

4. Priezviská cudzieho pôvodu na -er a -el pri skloňovaní strácajú e, keď stratou nevzniká ťažko vysloviteľná spoluhlásková skupina, napr.: Rieger, gen. Riegra, dat. Riegrovi; Cíger, gen. Cígra, dat. Cígrovi; Hegel, gen. Hegla, dat. Heglovi; Czambel, gen. Czambla, dat. Czamblovi a pod., ale: Schiller, gen. Schillera, dat. Schillerovi; Wagner, gen. Wagnera, dat. Wagnerovi; Fischer, gen. Fischera, dat. Fischerovi a pod.

5. Francúzske priezviská, zakončené na spoluhlásku, sa obyčajne neskoňujú, napr.: Maurois, gen. Maurois, Dumas, Bourget a pod., d'Artagnan, gen. d'Artagnana, dat. d'Artagnanovi a pod.

61. PRISVOJOVACIE PRÍDAVNÉ MENÁ NA -ov, -ova, -ovo, -in, -ina, -ino.

Jednotné číslo:

Nom.	otcov	otcova	otcovo
Gen.	otcovho	otcovej	otcovho
Dat.	otcovmu	otcovej	otcovmu
Ak.	otcovho (neživ. otcov)	otcovu	otcovo
Lok.	otcovom	otcovej	otcovom
Inštr.	otcovým	otcovou	otcovým

Množné číslo:

Nom.	otcovi (neživ. otcove)	otcove (ž. a str. r.)
Gen.	otcových	otcových
Dat.	otcovým	otcovým
Ak.	otcových (neživ. otcove)	otcove
Lok.	otcových	otcových
Inštr.	otcovými	otcovými

Priam tak sa skloňujú prisvojovacie prídavné mená typu **matkín, matkina, matkino**.

Osobitne treba pripomenúť, že v mužskom množnom nominative je krátke **-i**: **otcovi**, podobne v ženskom rode je krátke **-e**: **otcove**. Nepíšme a nehovorme „otcovi“ a „otcové“

62. PRÍDAVNÉ MENÁ **hoden, vinen** a pod.

V slovenčine ostaly len niektoré zvyšky starého meného skloňovania prídavných mien. Prídavné mená nesložené sú: **hoden, hodna, hodno; vinen; povinen, povinna; dlžen, dlžna, dlžno; rád, rada, rado**. Tieto tvary sa užívajú iba v doplnku.

ZO SKLOŇOVANIA ZÁMEN.

63. SKLOŇOVANIE ZÁMEN ja a ty.

a) Zámeno **ja**: gen. **mňa** (bezprízvučný tvar **ma**), dat. **mne** (bezprízvučný tvar **mi**), ak. **mňa** (bezprízvučný tvar **ma**), lok. **mne**, inštr. **mnou**; nom. pl. **my**, gen. **nás**, dat. **nám**, ak. **nás**, lok. **nás**, inštr. **nami**.

b) Zámeno **ty**: gen. **teba** (bezprízvučný tvar **fa**), dat. **tebe** (bezprízvučný tvar **ti**), ak. **teba** (bezprízvučný tvar **fa**), lok. **tebe**, inštr. **tebou**; nom. pl. **vy**, gen. **vás**, dat. **vám**, ak. **vás**, lok. **vás**, inštr. **vami**.

64. SKLOŇOVANIE ZÁMEN ten, tá, to.

Jednotné číslo:

Nom.	ten	tá	to
Gen.	toho	tej	toho
Dat.	tomu	tej	tomu
Ak.	toho (neživ. ten)	tú	to
Lok.	tom	tej	tom
Inštr.	tým	tou	tým

Množné číslo:

Nom.	tí (neživ. tie)	tie (ž. a str. r.)
Gen.	tých	
Dat.	tým	
Ak.	tých (neživ. tie)	tie (ž. a str. r.)
Lok.	tých	
Inštr.	tými	

Priam tak sa skloňujú zámená **tento, táto, toto, tamten, henten**. V jednotnom genitive zámena **tento** častejšie býva novotvar **tohto** popri staršom tvare **tohoto**.

65. SKLOŇOVANIE ZÁMEN *môj, tvoj, svoj, náš a váš.*

Jednotné číslo:

Nom.	môj	moja	moje
Gen.	môjho	mojej	môjho
Dat.	môjmu	mojej	môjho
Ak.	môjho (neživ. môj)	moju	môj
Lok.	mojom	mojej	mojom
Inštr.	mojim	mojou	mojim

Množné číslo:

Nom.	moji (neživ. moje) moje	(ž. a str. r.)
Gen.	mojich	
Dat.	mojim	
Ak.	moji (neživ. moje) moje	(ž. a str. r.)
Lok.	mojich	
Inštr.	mojimi	

Tvary *mojeho, mojemu, tvojeho, tvojemu, svojeho, svojemu* pokladajú sa za archaizmy, a preto spisovný jazyk dáva prednosť tvarom: *môjho, môjmu, tvojho, tvojmu, svojho, svojmu.*

Podľa vzoru *môj* skloňujú sa aj zámená *náš a váš*. Popri tvaroch živých *nášho, vášho, nášmu, vášmu* len zriedka sa užívajú tvary staršie *našeho, vašeho, našemu, vašemu.*

66. SKLOŇOVANIE ZÁMEN *on, ona, ono.*

Jednotné číslo:

Nom.	on	ona	ono
Gen.	jeho (ho)	jej (nej)	jeho (ho)
Dat.	jemu (mu)	jej (nej)	jemu (mu)
Ak.	jeho (ho), (neživ. ho)	ju	ho
Lok.	ňom	nej	ňom
Inštr.	ním	ňou	ním

Množné číslo:

Nom.	oni (neživ. ony) ony (ž. a str. r.)
Gen.	ich (nich)
Dat.	im (nim)
Ak.	ich (nich; neživ. ne) ich (ne)
Lok.	nich
Inštr.	nimi

Tvary kratšie **ho** a **mu** užívajú sa v polohách bezprízvučných.

S predložkami sa viažu tvary: **neho** (od **neho**, z **neho**, do **neho** i doňho a doň), **nemu** (k **nemu**), **ak. neho** (na **neho** i naňho a naň, pre **neho** i preňho a preň, za **neho** i zaňho a zaň a pod.), **nich** (od **nich**), **nim** (k **nim**).

Živá reč dáva prednosť tvarom kratším **preňho** a **preň**, **doňho** a **doň** pred tvarmi dlhšími **pre neho**, **do neho** a pod.

Poznámka. — Tvary **jeho**, **jej**, **ich** užívajú sa vo význame prisvojovacom, napr.: **jeho otec**, **jej otec**, **ich otec** a pod.

67. SKLOŇOVANIE ZÁMEN **onen**, **ona**, **ono**.

Jednotné číslo:

Nom.	onen	ona	ono
Gen.	onoho	onej	onoho
Dat.	onomu	onej	onomu
Ak.	onoho (neživ. onen)	onu	ono
Lok.	onom	onej	onom
Inštr.	oným	onou	oným

Množné číslo:

Nom.	oni (neživ. ony) ony (ž. a str. r.)
Gen.	oných
Dat.	oným

Ak.	oných (neživ. ony) ony (ž. a str. r.)
Lok.	oných
Inštr.	onými

V jednotnom nominatíve sú aj tvary **oný, oná, oné**.

68. SKLOŇOVANIE ZÁMEN **či, čia, čie** a **niečí, niečia, niečie**.

Jednotné číslo:

Nom.	či	čia	čie
Gen.	čieho	čej	čieho
Dat.	čiemu	čej	čiemu
Ak.	čieho (neživ. čí)	čiu	čie
Lok.	čom	čej	čom
Inštr.	čim	čou	čim

Množné číslo:

Nom.	či (neživ. čie)	čie (ž. a str. r.)
Gen.	čích	
Dat.	čím	
Ak.	čích (neživ. čie)	čie (ž. a str. r.)
Lok.	čích	
Inštr.	čími	

Priam tak sa skloňujú **niečí, niečia, niečie**. Pri jeho skloňovaní druhá dĺžka sa nekráti, napr.: gen. **niečieho**, dat. **niečiemu**, inštr. **niečím**, gen. pl. **niečích**, dat. **niečím** atď.

69. SKLOŇOVANIE ZÁMENA **sám, sama, samo**.

Jednotné číslo:

Nom.	sám	sama	samo
Gen.	samého	samej	samého
Dat.	samému	samej	samému

Ak.	samého	samu	samo
Lok.	samom	samej	samom
Inštr.	samým	samou	samým

Množné číslo:

Nom.	sami (neživ. samy)	samy	(ž. a str. r.)
Gen.	samých		
Dat.	samým		
Ak.	samých (neživ. samy)	samy	(ž. a str. r.)
Lok.	samých		
Inštr.	samými		

Popri tvaroch sám, sama, samo sú aj tvary samý, samá, samé.

ZO SKLOŇOVANIA ČÍSLOVIEK.

70. SKLOŇOVANIE ČÍSLOVKY jeden, jedna, jedno.

Jednotné číslo:

Nom.	jeden	jedna	jedno
Gen.	jedného	jednej	jedného
Dat.	jednému	jednej	jednému
Ak.	jedného (neživ. jeden)	jednu	jedno
Lok.	jednom	jednej	jednom
Inštr.	jedným	jednou	jedným

Množné číslo:

Nom.	jedni (neživ. jedny)	jedny	(ž. a str. r.)
Gen.	jedných		
Dat.	jedným		
Ak.	jedných (neživ. jedny)	jedny	(ž. a str. r.)
Lok.	jedných		
Inštr.	jednými		

71. SKLOŇOVANIE ČÍSLOVIEK **dvaja, dve.**

Nom.	dvaja (neživ. dva)	dve (ž. a str. r.)
Gen.		dvoch
Dat.		dvom
Ak.	dvoch (neživ. dva)	dve (ž. a str. r.)
Lok.		dvoch
Inštr.		dvoma

72. SKLOŇOVANIE ČÍSLOVIEK **traja, tri a štyria, štyri.**

Nom.	traja (m. živ.), tri (m. neživ., ž. a str. r.)	štyria (m. živ.), štyri (m. neživ., ž. a str. r.)
Gen.	troch	štyroch
Dat.	trom	štyrom
Ak.	troch (m. živ.), tri (m. neživ., ž. a str. r.)	štyroch (m. živ.), štyri (m. neživ., ž. a str. r.)
Lok.	troch	štyroch
Inštr.	troma	štyrmi

73. SKLOŇOVANIE ČÍSLOVIEK **päť, šesť, sedem atď.**

Nom.	piati (m. živ.)	päť (m. neživ., ž. a str. r.)
Gen.	piatich	
Dat.	piatim	
Ak.	piatich (m. živ.)	päť (m. neživ., ž. a str. r.)
Lok.	piatich	
Inštr.	piatimi	

Podľa tohto vzoru skloňujú sa všetky číslovky od 5 do 99, napr.: **šesť-šiesti, sedem-siedmi, osem-ôsmi, deväť-deviati, dvadsať-dvadsať, štyridsať-štyridsať** atď.

a) Pri číslovkách tvaru podstatných mien (**päť, šesť, se-**

dem atď.) skloňuje sa predmet len v nom. a ak., napr.: **päť chlapcov, päť žien, päť detí a pod.**

b) Pri číslovkách tvaru prídavných mien (**piati, šiesti, siedmi atď.**) predmet sa shoduje s pádom číslovky, napr.: **piati chlapci, piatim chlapcom, s piatimi chlapcami, s piatimi ženami, o šiestich stromoch a pod.**

74. SKLOŇOVANIE ČÍSLOVIEK sto a tisíc.

	Jednotné číslo:		Množné číslo:	
Nom.	sto	tisíc	stá	tisíce
Gen.	sta	tisíca	(sto)	tisícov
Dat.	stu	tisícu	stám	tisícom
Ak.	sto	tisíc	stá	tisíce
Lok.	stu	tisíci	stách	tisícoch
Inštr.	stom	tisícom	stami	tisícami (tisícami)

Číslovka **sto** sa skloňuje podľa vzoru **mesto** a číslovka **tisíc** podľa vzoru **meč**; pravda, skloňujeme ich len vtedy, keď stoja osve, napr.: **do sta, do tisíca, o stách korún a pod.**

Pri počítaní, v účtovníctve a pod. číslovky **sto a tisíc** sa nesklonujú, napr.: **s päťsto vojakmi, s tisíc korunami, vydal mu zo sto korún, z tisíc korún a pod.**

Číslovka **tisíc** má i tvary prídavných mien podľa **piati**: **tisíci chlapi, tisícich chlapov, tisícim chlapom, tisícich chlapov, o tisícich chlapov, s tisícimi chlapmi a pod.**

75. ČÍSLOVKY dvadsaťjeden a jedenadvadsať.

V počtoch, účtovníctve a pod. hovoríme a píšeme: **dvadsaťjeden, dvadsaťdva, dvadsaťtri, štyridsaťpäť, šesťdesiatšesť, deväťdesiatdeväť**, ale v beletrii dávame prednosť tvarom: **jedenadvadsať, dvaadvadsať, triadvadsať, päťadvadsať, šesťadvadsať, deväťadvadsať**.

Podľa rozličného spôsobu složenia čísloviek mení sa i väzba predmetu.

Keď kladieme najprv desiatky a potom jednotky, vižeme predmet takto: **dvadsaťjeden vojakov, dvadsaťjedna žien, dvadsaťjedno detí** (nie: **dvadsaťjeden vojak, dvadsaťjedna žena, dvadsaťjedno dieťa** a pod.).

Keď kladieme najprv jednotky a potom desiatky, vižeme predmet takto: **jedenadvadsať vojakov, jedenadvadsať žien, detí; päťatridsať metrov; od jedenadvadsiatich vojakov, žien, detí; k jedenadvadsiatim vojakom** a pod.

Číslovky píšeme takto: **päťmillionov tristosedemdesiattisíc osemsto dvadsaťdeväť**. — Radová číslovka: **tisíc deväťsto tridsiateho ôsmeho**.

76. ČÍSLOVKY RADOVÉ.

Číslovky radové majú tvar prídavných mien, napr.: **prvý, druhý, tretí, štvrtý, piaty, šiesty, jedenadvadsiaty** (aj **dvadsiaty prvý**), **dvaadvadsiaty** (aj **dvadsiaty druhý**) a pod.

Keď sa číslovky radové spoja so slovom **pol**, prijímajú koncovky podstatných mien, napr.: **pol druha litra vody, od pol druha roka, pol trefa, štvrtá mesiaca; lokál: po pol štvrtu, po pol piatu zlatom; inštr. pol piatym zlatým** a pod.

77. SKLOŇOVANIE ČÍSLOVIEK ROZČLEŇOVACÍCH

1. Nom.	dvoji (m. živ.)	dvoje (m. neživ., ž. a str. r.)
Gen.	dvojich	
Dat.	dvojim	
Ak.	dvojich (m. živ.)	dvoje (m. neživ., ž. a str. r.)
Lok.	dvojich	
Inštr.	dvojimi	

2. Nom.	pätorí, -ia (m. živ.)	pätoro (m. neživ., ž. a str. r.)
Gen.	pätorých	
Dat.	pätorým	
Ak.	pätorých (m. živ.)	pätoro (m. neživ., ž. a str. r.)
Lok.	pätorých	
Inštr.	pätorými	

Podľa dvojce skloňuje sa troje, obidvoje, oboje; podľa pätoro skloňujú sa ostatné rozčleňovacie číslovky, napr.: štvoro, šestoro, sedmoro, devätoro, desatoro a pod. Viazeme ich takto: dvojce detí, troje jahniat, štvoro chlapcov, pätoro plies, Desatoro božích prikázani a pod.

78. NEURČITÉ ČÍSLOVKY mnoho, mnohý a pod.

Neurčité číslovky sú nesklonné a sklonné.

a) Nesklonné sú, napr.: mnoho, málo, koľko, toľko, daľkoľko, niekoľko, veľa, viac, menej a pod.

b) Sklonné sú: mnohý, mnohá, mnohé, každý, niektorý, daktorý, mnohonásobný a pod.

79. SKLOŇOVANIE NEURČITEJ ČÍSLOVKY všetok, všetka, všetko.

Jednotné číslo:

Nom.	všetok	všetka	všetko
Gen.	všetkého	všetkej	všetkého
Dat.	všetkému	všetkej	všetkému
Ak.	všetkého (živ.), všetko (neživ.)	všetku	všetko
Lok.	všetkom	všetkej	všetkom
Inštr.	všetkým	všetkou	všetkým

Množné číslo:

Nom.	všetci (živ.)	všetky (m. neživ., ž. a str. r.)
Gen.		všetkých
Dat.		všetkým
Ak.	všetkých (živ.)	všetky (m. neživ., ž. a str. r.)
Lok.		všetkých
Inštr.		všetkými

Z ČASOVANIA.

80. NEURČITOK.

a) I. trieda slovesná má napríklad neurčitky: **nieť, páť, triať, hrýzť, liezť, viezť; húť, kláť, priať, viesť, hniesť, miasť, miest, rásť; pieť, rieť, tieť, tľeť, vlieť, môeť, striať; íť (dôjsť, nájsť, pôjsť, priť, vojsť, zájsť a pod.); žať, -čať (začať, počať, načať), -jať (priať, zajať, pojať, odňať a pod.); vziať, kliať, -päť (napäť, zapäť, odpäť a pod., popri napnúť, zapnúť, odpnúť), Ťať, -žať (zažať); trieť, črieť, drieť, mlieť, mrieť, prieť, -strieť (vystrieť, zastrieť, prestrieť), vrieť, -zrieť (pozrieť, nazrieť, uzrieť), -žrieť (prežrieť); piť, biť, hniť, šieť, viť, žieť, kryť, myť, vyť; -dieť (podieť sa, odieť sa), chvieť sa, plieť, znieť, zrieť; čuť, duť, kliať, kuť, pluť, ruť, žuť a pod.**

b) II. trieda slovesná má napríklad neurčitky: 1. **minúť, spomenúť** (nie: „spomnúť“), **hynúť, hrnúť** a pod.; 2. **padnúť, Ťpnúť, lipnúť** (nie: „Inúť“), **sadnúť, kývnuť, Ťiahnuť, Ťiahnuť** a pod.

c) III. trieda slovesná má napríklad neurčitky: 1. **rozumieť, belieť, černieť, červenieť, červivieť, drevenieť, hovieť, kamenieť, lacnieť, mohutnieť, smieť** (smiem, smieš..., ale:

smú popri zriedkavejšom smejú), šedivieť a pod.; 2. vidieť, bolieť, brnieť, horieť, hrmieť, hľadieť, letieť, vidieť, závidieť, vravieť, chcieť, vedieť a pod.; 3. držať, bežať, kľačať, mlčať, prašať a pod.

d) IV. trieda slovesná má napríklad neurčitky: prosiť, blúdiť, hrešiť, chváliť, krstiť, skúsiť, smútiť, súdiť, susediť, učiť, variť, vážiť, vrátiť, zvýšiť a pod.

e) V. trieda slovesná má napríklad neurčitky: volať, čakať, utekať, dávať, umývať, pamätať, zarábať, vyrábať; vešať, pridržať, vyhrážať sa, shŕňať, prehŕňať sa, merať (meriam, meriaš, meria, meriame, meriate; nesprávne: „merám, meráš, merá, meráme, meráte“), stavať (staviam, staviaš, stavia, stavíme, staviate; nesprávne: „stavám, staváš, stavá, staváme, staváte“); plakať, kašľať, lámať, šklbať, písať, česať, viazať a pod.; brať, drať, hnať, zvať, stlať (steliem) a pod.; hriať, liať, siať, smiať sa, viať a pod.

f) VI. trieda slovesná má napríklad neurčitky: kupovať, futovať, vyučovať, opisovať, ďakovať, oddeľovať, usporadovať, vzdaľovať sa a pod.

81. PRÍTOMNÍK SLOVIES I. TRIEDY VZORU trieť.

Prítomníkové prípony sú dlhé, napr.: triem, trieš, trie, trieme, triete, trú; mriem, mrieš, mrie, mrieme, mriete, mrú; meliem, melieš, melie, melieme, meliete a pod. (Nehovorme a nepišme: „trem, treš, tre, treme, trete“; „mrem, mreš, mre, mreme, mrete“ a pod.)

82. PRÍČASTIE MINULÉ ČINNÉ (na -l, -la, -lo).

Slovesá, ktoré majú pred neurčitkovým -ť spoluhlásku a dlhú slabiku, zachovávajú dlhú kvantitu aj v príchasti minulom činnom, napr.: rásť — rástol, rástla, rástlo; viezť —

viezol, viezla, viezlo; niesť — niesol, niesla, nieslo; triasť — triasol, triasla, triaslo a pod.

83. PRÍČASTIE MINULÉ TRPNÉ (na -ný, -ná, -né a -tý, -tá, -té).

a) Slovesá II. triedy na -núť majú príčastie minulé trpné na -nutý, napr.: **vymladnutý, vypadnutý, oslabnutý, zapuchnutý, zakvitnutý, ožltnutý, prechladnutý, premoknutý, zdochnutý, zvädnutý, puknutý** a pod. (Nesprávne: „vymladlý, vypadlý, oslablý, zapuchlý, zakvitlý, ožltlý, prechladlý, premoklý, zdochlý, zvädlý, puklý“ a pod.)

b) Od slovík I. triedy sú tvary na -ný aj na -tý, napr.: **vyrastený, dorastený, odrastený, nesený, pečený, nájdený** ap.; **začatý, načatý, utretý, opitý, zhnitý, vyžitý, ukrytý** a pod.

c) Od slovík III.—VI. triedy sú príčastia minulé trpné zpravidla na -ný, napr.: **držaný, umlčaný, chválený, volaný, kupovaný** a pod.

84. PODSTATNÉ MENÁ SLOVESNÉ.

Slovesné podstatné mená tvoria sa od príčastí minulých trpných a majú rovnakú kvantitu s nimi, napr.: **nesený — nesenie, pitý — pitie, zvládnutý — zvládnutie, volaný — volanie, kúpaný — kúpanie** a pod.

Pred príponou -ie býva teda zpravidla krátka samohláska. Dlhá samohláska alebo dvojhláska je iba v niektorých slovách, napr.: **pokánie, státie, bátie, liatie, siatie, zohriatie**.

Poznámka. — Pri podstatných menách slovesných býva zvrätané zámeno sa len tam, kde to vyžaduje zreteľnosť, napr.: **učenie sa (ale: učenie), trápenie sa (ale: trápenie)** a pod.

85. PRIECHODNÍK PRÍTOMNÝ SLOVIES VZORU rozumieť.

Správne tvary priechodníka prítomného a 3. osoby množného čísla prítomného času pri slovesách vzoru rozumieť dajú sa zistiť podľa rozkazovacieho spôsobu. Keď 2. osoba jednotného čísla rozkazovacieho spôsobu sa končí na -ej, tak -ej- musí byť aj v priechodníku prítomnom a v 3. osobe mn. čísla prítomného času, napr.: rozumej! — rozumejúc — rozumejú, ale: trp! — trpiac — trpia.

86. ROZKAZOVACÍ SPÔSOB.

V rozkazovacom spôsobe dlhosť samohlások sa shoduje s dlhosťou samohlások tvarov prítomníkových, napr.: chválim — chváľ! chváľme! chváľte!; vrátim — vráť! vráťme! vráťte!; píšem — piš! pišme! pište! a pod.

NEOHYBNÉ SLOVÁ.

87. PRÍSLOVKY.

V jazyku ustavične vznikajú nové složené príslovky z rozličných predložkových výrazov. Nakoľko ide o ustálené príslovky, píšeme ich dovedna ako jedno slovo, napr.: od dávna, predpoludním, popoludní, zpravidla, predvečerom, nahlas (hovoriť), medzitým, medziiným, naveky (t. j. navždy), potme (hľadal dvere), beztoho (=aj tak), potichu (t. j. tiško), predovšetkým (t. j. najsamprv), naskutku (=hneď), navrch (dostal sa navrch), navrchu (ostal) a pod.

Pri niektorých výrazoch ťažko rozhodnúť, či majú už význam príslovkový alebo nie. V takýchto prípadoch píšeme podľa doterajších pravopisných zvyklostí.

Poznámka. — Niektoré jednoduché príslovky majú dve

rozičné prípony, napríklad: **spravodlivo** aj **spravodlive**, **milo** aj **mile**, **zdanlivo** aj **zdanlive**, **skúmavo** aj **skúmave** a pod. V spisovnom jazyku dávame prednosť tvarom na -o.

88. PREDLOŽKY.

1. Niektoré nesprávne predložky.

Miesto „až na“ hovorme a píšme **okrem**, napr.: „Boli tam všetci až na jedného“, správne: **Boli tam všetci okrem jedného**. — Nehovorme „behom vojny“, ale: **za vojny**. Miesto „behom vyučovania“ hovorme: **pri vyučovaní**. „Zaplaťte behom týždňa“, správne: **Zaplaťte do týždňa**. — Slovo „cestou“ neslobodno užívať v platnosti predložky. Miesto „cestou okresného úradu“ píšme: **prostredníctvom okresného úradu**; „cestou súdu“ = **prostredníctvom súdu** (alebo: **na súde**), „cestou milosti“ = **omilostením**, „cestou exekúcie“ = **exekúciou** (alebo: **na exekúcii**), „cestou licitácie“ = **na licitácii**. — Miesto „cieľom“ upotrebuje predložkové väzby **s pre** alebo **na**, napr.: „cieľom zárobku“ = **pre zárobok**, „cieľom potrestania“ = **na potrestanie**, „cieľom preskúmania“ = **na preskúmanie**, „cieľom liečenia“ = **na liečenie**. — V terajšom jazyku prevláda predložka **podľa**. Hovorme a píšme: **podľa zákona, podľa potreby, podľa práva, podľa paragrafu, podľa tvojej mienky** a pod., a nie: „ďľa zákona, ďľa potreby, ďľa práva, ďľa paragrafu, ďľa tvojej mienky a pod. — Miesto predložiek „krom“ a „krem“ v spisovnej próze je predložka **okrem**. — Slovo „napriek“ nemá sa užívať v platnosti predložky, napr.: „Napriek tomu, že som ho pozval, neprišiel“, správne: **Hoci som ho pozval, neprišiel**. „Bol ukonaný cestou, a napriek tomu prišiel“, správne: **Bol ukonaný cestou, a jednako prišiel**. — Predložka „následkom“ patrí len do odbornej reči, keď chceme výslovne označiť následnosť zjavov, napr.: **Následkom destilácie tekutina je hustá**. No v bežnej próze

predložka „následkom“ nemá miesta, preto hovorme a píšme: pre biedu (nie: „následkom biedy“). Bol chorý, preto nemohol prísť (nie: „Bol chorý, následkom toho nemohol prísť“).

2. Niektoré nesprávne užívané predložky a predložkové výrazy.

„cez sto“ = **vyššie sto, nad sto.** — „cez slušnú mieru“ = **nad slušnú mieru.** — „cez všetky upozornenia“ = **proti všetkým upozorneniam.** — „čez“ = **cez.** — „ku podivu“ = **na podiv.** — „ku príkladu“ = **napríklad.** — „ku svojej škode“ = **na svoju škodu.** — „ku pomoci“ = **na pomoc.** — „výzva k poplachu“ = **výzva na poplach.** — „kniha ku čítaniu“ = **kniha na čítanie.** — „posielame ku prezretiu“ = **posielame na prezretie.** (Na otázku *na čo?* je predložková väzba s *na*, a nie s „k“.) — „k rukám p. Veselého“ = **do rúk p. Veselého.** — „kvôli zárobku“ = **pre zárobok.** — „kvôli úplnosti“ = **pre úplnosť** (ale správne: **kvôli matke**). — **mimo mesta, mimo školy, mimo parlamentu ap.,** nie: „mimo mesto, mimo školu, mimo parlament“ ap. (predložka **mimo** sa viaže s genitívom). — „mimo neho nikoho nepoznám“ = **okrem neho nikoho nepoznám.** — „od Bystrice k Breznu“ = **od Bystrice po Brezno.** — „po tejto stránke“ = **s tejto stránky.** — „počas panovania kráľa Svätopluka“ = **za panovania kráľa Svätopluka** (predložka „počas“ nesmie stáť tam, kde má byť predložka *za*). — „u Bratislavy“ = **pri Bratislave.** — „u Žiliny“ = **pri Žiline.** — „u obloka“ = **pri obluku.** — „v sedem hodín“ = **o siedmej hodine.**

89. SPOJKY.

1. Niektoré nesprávne spojky.

„ač, ačkoľvek, ačpráve“ = 1. **hoci, hoc,** 2. **čo aj.** — „akonáhle“ = 1. **len čo,** 2. **sotva,** 3. **ledva,** — „bár, bárš“,

lepšie: **hoci**. — „jak“ = **ak**. — „jestli“ = **ak**. — „jestliže“ = **akže**. — „keďby“ = **keby**. — „li“ = 1. **ak**, 2. **či** („možno-li“ = **ak možno, či možno**). — „náhle“ = 1. **len čo**, 2. **sotva**, 3. **ledva**. — „ničmenej“ = **jednako**. — „ponevác“ = **keďže, pretože, lebo, bo**. — „treba, trebaže, trebárs“ = **hoci, hoc, čo aj**.

2. Niektoré nesprávne užívané spojky.

„a síce“ = **a to**. — „abych“ = **aby som**. — **kedy** je na mieste iba v opytovacích vetách. — **žeby** píše sa dovedna len vtedy, keď značí **aby**.

Nehovorme a nepíšme: „že aby“, „že ako“, „že čo“, „že kde“, „že kedy“, „že ktorý“ a pod., keď vety sú celkom dobre zrozumiteľné aj bez spojky „že“, napr.: **Odkáž mu, že aby sa vrátil**, správne: **Odkáž mu, aby sa vrátil**. „Nechápem, že ako to mohol spraviť“, správne: **Nechápem, ako to mohol spraviť**. „Nevieme, že čo s ním bude“, správne: **Nevieme, čo s ním bude**. „Nedalo sa zistiť, že kde stál hrad“, správne: **Nedalo sa zistiť, kde stál hrad**. „Nevieš, že kedy sa vráti?“, správne: **Nevieš, kedy sa vráti?** „Už viem, že ktorý to bol“, správne: **Už viem, ktorý to bol**.

ZO SKLADBY.

90. SLOVESNÉ PODSTATNÉ MENÁ.

Kde tým netrpí presný význam vety, nahradzujeme slovesné podstatné mená tvarmi neurčitkovými, napr.: **Fajčiť zakázané** (lepšie než: „Fajčenie zakázané“); **Piť pálenku škodi** (lepšie než: „Pitie pálenky škodi“); **Robiť škodu sa zakazuje** (lepšie než: „Robenie škody sa zakazuje“) a pod.

91. ZVRATNÉ ZÁMENO sa.

Keď po sebe nasledujú dve zvratné slovesá, pri druhom slovese zvratné zámeno sa vypúšťame, napr.: **Učím sa modliť** (nie: „Učím sa modliť sa“); **Raduj sa s radujúcimi** (nie: „Raduj sa s radujúcimi sa“) a pod.

92. PRISVOJOVACIE ZÁMENO svoj.

Keď prisvojujeme podmetu, kladie sa prisvojovacie zámeno svoj, napr.: **Mám rád svoju sestru** (nie: „moju sestru“); **On hľadá svoju knihu** (iné je: **On hľadá jeho knihu**); **Svoju prosbu odôvodňujem takto...** (nie: „Moju prosbu...“) a pod.

93. UKAZOVACIE ZÁMENO ten, tá, to.

Ukazovacie zámená **ten, tá, to** užívame iba v pôvodnom značení, teda len vtedy, keď na niečo naozaj ukazujeme. Preto nepotrebné je ukazovacie zámeno napríklad v takýchto vetách: „Nahováral svoju ženu, kým mu táto nesľúbila“, správne: **Nahováral svoju ženu, kým mu nesľúbila**; „Dotiaľ

podtínal strom, kým sa mu tento nezvalil“, správne: **Dotiaľ podtínal strom, kým sa mu nezvalil, a pod.**

Niekedy nesprávne býva ukazovacie zámeno miesto zámena osobného, napr.: „Chytil do rúk noviny a čítal z týchto“, správne: **Chytil do rúk noviny a čítal z nich.**

Niekedy pri superlatívoch nesprávne býva ukazovacie zámeno, napr.: „Vybral si tú najťažšiu úlohu“, správne: **Vybral si najťažšiu úlohu, alebo: Vybral si čo najťažšiu úlohu; „Kládol ten najtuhší odpor“, správne: Kládol najtuhší odpor, alebo: Kládol čo najtuhší odpor.**

Miesto výrazov „ten, ktorý...“, „tá, ktorá...“, „to, ktoré...“ hovoríme a píšme: **ten, čo ..., tá, čo ..., to, čo ...**

94. ČÍSLOVKA jeden.

Číslovku **jeden** užívame len vtedy, keď chceme zdôrazniť číselnú platnosť, napr.: **Jedna lastovička neprivábi leto. — Jedným okom vidí veľmi dobre. — V jednej ruke mal knihu, druhú mal prázdnu.**

Nesprávne: „Dajte mi jeden liter vína“, lebo dostačí: **Dajte mi liter vína.** Číslovka **jeden** nie je na mieste, keď je veta celkom dobre srozumiteľná aj bez nej, prípadne keď číslovku možno nahradiť slovom **istý, akýsi** a pod., napr.: **Pred domom stojí akýsi žobrák** (nesprávne: „jeden žobrák“). — Výraz **jeden** z mnohých je správny, napr.: **To bol jeden z našich najlepších spisovateľov** (nesprávne: „To bol z našich najlepších spisovateľov“).

Výrazom druhu „jeden... druhý“ vyhýbame, napr.: **Obracia sa s boka na bok** (nie: „s jedného boka na druhý“); **Chodí s miesta na miesto** (nie: „Chodí s jedného miesta na druhé“); **Prestupuje s nohy na nohu** (nie: „Prestupuje s jednej nohy na druhú“); **Kladie to z police do police** (nie: „Kladie to z jednej police do druhej“) a pod.

95. DOPLNKOVÝ INSTRUMENTÁL A NOMINATIV.

Pri slovese **byť** je doplnok v. nominatíve, keď označuje stálu vlastnosť, keď proste zisťujeme nemeniteľný stav, napr.: **Sokol je dravý vták. — Hlavátka je ryba. — Plesnivec je vysokohorský kvet** (nehovoríme: „Sokol je vtákom. Hlavátka je rybou. Plesnivec je vysokohorským kvetom“).

Naproti tomu doplnok sa kladie do inštrumentálu, keď ide o novú skutočnosť alebo o stav, ktorý netrval odvdždy, napr.: **Môj priateľ je dobrým lekárom** (predtým nebol lekárom.) — **Je profesorom na gymnáziu. — Podhradský je vojakom** (predtým nebol). Ale: **Podhradský je dobrý Slovák** (vždy bol).

Doplnkový inštrumentál je na mieste najmä pri slovesách, ktoré označujú zmenu pôvodného stavu, novú nadobudnutú vlastnosť, hodnosť a pod., napr.: **Dr. Milec stal sa vyslancom v Južoslávii.**

Keď v doplnku stojí prosté prídavné meno, kladie sa zpravidla do nominativu. Správne je: **On je dobrý. — Hora je vysoká. — Váh je prudký. — Slečna, vy ste veľmi dobrá.** (Chybné by bolo: „On je dobrým. Hora je vysokou. Váh je prudkým. Slečna, vy ste veľmi dobrou.“) Prídavné meno označuje stálu vlastnosť, preto v doplnku stojí v nominatíve.

96. VYKANIE.

Pri oslovení jednej osoby pričastie minulé činné je v množnom čísle, napr.: **Pán učiteľ, kde ste boli? — Slečna, mali by ste sa čím skôr vrátiť! — Pán doktor, boli ste voči mne vždy taký dobrý!** a pod. (Nesprávne: „Pán učiteľ, kde ste bol? Slečna, mala by ste sa čím skôr vrátiť! Pán doktor, bol ste voči mne vždy taký dobrý!“ a pod.)

ROZDELOVACIE ZNAČKY.

97. BODKA.

1. Bodka sa kladie na konci viet, napr.: **Rofník usilovne robí. Človek mieni, Pán Boh mení.**

2. Bodka býva po tituloch diel, kníh, časopisov, na konci nápisov a pod., napr.: **Rukoväť spisovnej reči slovenskej. Pravidlá slovenského pravopisu s abecedným pravopisným slovníkom.**

3. Bodka býva na konci skratiek, napr.: **t. r.** (= toho roku); **t. j.** (= to jest); **ap.** (= a podobne); **tzv.** (= takzvaný); **fr.** (= francúzsky); **slov.** (= slovanský); **slk.** (= slovenský); **Joz.** (= Jozef) a pod.

Poznámka. — Od skratiek treba rozlišovať značky (viac o tom na str. 18).

4. Bodka za číslicou označuje číslovku radovú, napr.: **1.** (= prvý); **2.** (= druhý); **Karol IV.; 6. 10. 1938** (= šiesteho októbra 1938).

Niekedy sa bodka ako nepotrebná vynecháva, napr.: **Roku 1938 umrel Andrej Hlinka.** — Diely kníh a časopisov uvádzame bez bodky, napr.: **SR VII, 16** (= Slovenská reč, ročník VII., strana 16).

98. ČIARKA.

1. Čiarkou (,) sa oddeľujú rovnaké vetné členy, napr.: **Dub, buk, smrek sú stromy.** — **Pili sme mlieko, kávu, vođu.** — **Chlapci sa naháňali, kričali, vyspevovali.**

2. Medzi dve prídavné mená sa kladie čiarka, keď sú rovnocenné (t. j. keď miesto čiarky možno dať spojku a), napr.: **Veľký, krásny strom.** — **Nový, lepší život.** — Naproti tomu čiarka sa nekladie, keď jedno prídavné meno tvorí sú-

časť pojmu, vyjadreného podstatným menom, a keď druhé prídavné meno je prívlastkom celého výrazu, napr.: **Stari slovenski spisovatelia** („slovenski spisovatelia“ tvoria jeden pojem a „stari“ je jeho prívlastok). — **V malej slovenskej dedinke. V nových európskych pomeroch a pod.**

3. Čiarkou oddeľujeme výrazy, ktoré stoja vlastne mimo vety, napr.: **Málo, veľmi málo nás tam bolo. — V Tatrách, tam je krásne. — Brat, ten už istotne nepríde.**

4. Čiarku píšeme napríklad i v takýchto vetách: **Jeho vystúpenie je veľmi meravé, povedal by som až nemilé. — Hovoril hneď po francúzsky, hneď po anglicky. — Tá vec je potrebná, ba nevyhnutná.**

5. Čiarkou oddeľujeme voľný prívlastok, napr.: **Robotník, usilovný a spofahlivý, veľa je hodný. — Domy, pekné a nové, stály v dlhých radoch. — Časť národa, odtrhnuté od svojho celku, časom hynú.**

6. Čiarkou oddeľujeme voľný prístavok, napr.: **Vajanský, predný slovenský spisovateľ, patrí medzi duchovných vodcov svojho národa. — Pod Chočom leží tichá dedinka, sídlo mnohých zemianskych rodín. — Václav III., syn Václava II., bol korunovaný za kráľa uhorského. — Anton Bernolák narodil sa v Slanici, v oravskej obci.**

Čiarkami sa oddeľujú aj všelijaké iné vstavky, napr.: **Môj otec, Pán Boh mu daj slávu večnú, dlho chorel. — V mestách, najmä vo veľkých, ľudia sa málo poznajú.**

7. Čiarkami oddeľujeme vokatív, napr.: **Chlapče, vráť sa skoro! — Človeče, nehreš! — Pán doktor, bude dlho chorý? — Pani učiteľka, čo sa máme naučiť? — Zajtra, deti, pôjdeme na prechádzku!**

8. Čiarkami oddeľujeme citoslovceia, napr.: **Ej, keby som bol silný! — Ach, to je krásne! — Oh, ale ma bolia nohy!**

Poznámka. — Citoslovce **ó** zpravidla sa neoddeľuje čiar-
kou, napr.: **Ó ty nešťastník!**

9. Príslovkovite vkladané slová, ako sú: **pravda, pravdaže, naozaj, veru, hádam, vraj**, oddeľujú sa čiar-
kami od ostatnej vety, a to všade tam, kde to žiada zreteľnosť, napr.: **Pomoc je, pravda, ďaleká. — Podnes, pravdaže, neviem, ako sa nešťastie stalo. — Dlhov, veru, má hodne.**

10. Čiar-
kou sa oddeľujú bezspojkové priradené vety, napr.: **Človek mieni, Pán Boh mení. — Chybil som, musím to napraviť.**

11. Čiar-
kami sa oddeľujú vložené vety, napr.: **Raz, bolo to už dávno, prišiel k nám neznámy človek.**

12. Čiar-
kou sa oddeľujú vedľajšie vety od hlavných, napr.: **Časy, ktoré sme prežili, boli ťažké. — Vráťme sa skôr, než začne pršať. — Zdá sa, že sa na mňa už nepamätáš. — Uver, že mu chcem len dobre. — Povedz mu, aby ma navštívil. — Nevie, ako mu to povedať.**

13. Čiar-
kou oddeľujeme vedľajšie vety rovnakého druhu, keď nie sú spojené spoj-
kou **a, i, aj, alebo**, napr.: **Bol presvedčený, že v krátkom čase bude sa mu dobre vodiť, že veľa zarobí a že sa potom navráti domov.**

14. V složitých súvetiach oddeľujú sa jednotlivé vety čiar-
kami podľa pravidiel, ktoré sme uviedli vyššie, napr.: **Dúfame, že sa naše polo-
ženie zlepši, keď budeme všetci usilovne pracovať. (V tomto súvetí druhá veta závisí od prvej a tretia veta od druhej, preto sú oddelené čiar-
kami.)**

15. Čiar-
kami sa oddeľuje priechodník a prídavné, keď majú pri sebe niekoľko rozvíjajúcich výrazov, napr.: **Dieťa, poplakávajúce si na lone materinom, zaspalo.**

Keď je príchodník prostý, t. j. nerozvitý, neoddeluje sa čiarkami, napr.: **Dieťa poplakavší si zaspalo.**

Poznámky. — a) Pred spojky **a, i** nekladie sa čiarka, keď majú význam slučovací, napr.: **Ženy a deti ostaly doma. — Cti otca svojho a matku svoju! — Navštívim najprv brata a potom pôjdem k sestre.**

b) Pred spojky **ani, či** kladieme čiarku, keď nasleduje celá veta, alebo keď zdôrazňujeme, napr.: **Ani nevidím, ani nečujem. — Je to tvoja kniha, či nie? — Nebude zo psa slanina, ani z vlka baranina.**

Ale čiarka nebýva, keď nezdôrazňujeme, napr.: **Nevideli sme ani jeho ani vás.**

c) Pred spojkami **lebo, bo, veď** býva vždy čiarka. — Pred spojkou **alebo** býva čiarka, keď chceme naznačiť výraznejšiu protivu, napr.: **Pošlem brata, alebo radšej pôjdem sám.**

d) Pred porovnávacie spojky **ako a než** kladieme čiarku, keď za nimi nasleduje celá veta, napr.: **On je lepší, než som myslel. — On je taký, ako bol jeho brat. — Ale: Je silný ako dub. — Lepšie dačo než nič.**

Vo spojení **nie tak... ako** kladieme sa vždy čiarka pred **ako**, napríklad: **O úspechu rozhoduje nie tak sila, ako skôr rozum.**

Pred **ako** sa kladieme čiarka, keď vypočítujeme, napr.: **Andrej Sládkovič napísal niekoľko veľkých básní, ako: Marina, Detvan, Sôvety v rodine Dušanovej a pod.**

e) Pred skratku **t. j. (= to jest)** kladieme sa vždy čiarka.

f) Čiarka sa kladieme pred druhé **jednak, čiastočne, vše a pred tak** vo spojeniach: **jednak... jednak, alebo... alebo,**

čiasťočne... čiastočne, vše... vše, ako... tak, napr.: **Deti sa vše smejú, vše plačú. — Alebo budete riadne pracovať, alebo vás potrestám.**

g) Okrem vymenovaných prípadov čiarka sa kladie všade tam, kde to požaduje zreteľnosť.

Upozornenia. — Čiarka sa nekladie v dátach medzi príslovkovým určením miesta a času, napr.: **V Turčianskom Svätom Martine dňa 12. mája 1932.**

Po spojke a sa nepíše čiarka, hoci podľa pravidla by tam mala byť napríklad v takejto vete: **Čo vypijem, to užijem, a čo po mne zostane, Pán Boh zná, kto to dostane.**

Pred rozvitý neurčitok nekladíme čiarku, napr.: **Netreba o tom hovoriť. — Veľká vec je žiť v pamäti celého národa.**

99. BODKOČIARKA.

Bodkočiarka (;) oddeľuje v súvetiach vetné celky. Bodkočiarka svojím významom je medzi čiarkou a bodkou. Bodkočiarku píšeme najmä preto, aby sme naznačili väčšiu súvislosť dvoch vetných celkov, napr.: **Dnes neprídem k vám; bol som včera.** Pravda, možno písať i takto: **Dnes neprídem k vám, bol som včera,** prípadne: **Dnes neprídem k vám. Bol som včera.**

Bodkočiarka sa kladie v složitých súvetiach, kde čiarka by dostatočne neoddeľovala jednotlivé vetné celky, napr.: **V novele Vajanského Letiace tiene vidíš výčiny renegátskeho úradníctva, zástupy fažko pohýbateľného, ale keď je raz v pohybe, silného ľudu; pozeráš na zhubu pálenčenú; čuješ divý**

čardáš tichou dedinskou nocou; tešíš sa na krásach panenskej prírody slovenskej.

Bodkočiarkou oddeľujeme aj rovnaké vetné členy, keď chceme naznačiť, že patria do osobitných skupín, napr.: **V tomto americkom veľmeste žijú Američania; Francúzi, Taliani, Španieli; Rusi, Poliaci, Slováci, Česi, Juhoslovania; Nemci, Nóri a mnohí iní príslušníci rozličných národných skupín. — K stavovcom patria: kôň, vól, pes; orol, sokol, havran; hlavátka, kapor, šfuka a pod.**

100. DVOJBODKA.

1. Dvojbodka (:) sa kladie po vete uvodzovacej, napr.: **Otec povedal synovi: Uč sa! — Matka zastenala: Beda mi! Pán Ježiš povedal Petrovi: Prv než kohút tri razy zaspieva, tri razy ma zaprieš. Jest päť dielov sveta: Europa, Ázia, Afrika, Amerika a Austrália.**

2. Dvojbodka sa kladie po vetách vypočítovacích, napr.: **Videl som v hore veľa stromov, a to: duby, buky, smreký a pod. (V takýchto vetách po dvojbodke nepíšeme veľké začiatkové písmeno, lebo nejde o celú vetu.)**

Poznámka. — Dvojbodka sa nepíše napríklad v takýchto vetách: **Mám dvoch bratov: Jána a Jozefa.** Tu dostačí čiarka miesto dvojbodky, napríklad: **Mám dvoch bratov, Jána a Jozefa.**

3. Dvojbodkou sa rozdeľuje v perióde predvetie od závetia, napr.: **Keď plužných kolies jará muzika tam zo dvora tí v izbu preniká, a na dovŕšenie tisíc jari lahôd spiež zazvučí a bičov spráska šlahot: — kto by tu meškal dnu? — Slovenský brat! objím si mať, ľúb verne objatú: zem slovenská je tvoja mať, miluj zem tú svätú.**

101. VÝKRIČNÍK.

1. Výkričník (!) sa píše po samostatných citoslovciach a vokatívoch, napr.: Ach! — Jaj! — Čít! — Psst! — Otče! — Človeče! — Pán mój!

2. Výkričník sa píše na konci viet zvolacích a žiadacích, napr.: Pomoc! — Nech žije! — Berte sa! — Horí! — Pozri, či sa už vrátil! — Priatelia, dajme sa do roboty! — Pane, odpusť im, lebo nevedia, čo robia!

3. Keď ide niekoľko výrazov za sebou, čo požadujú výkričník, kladieme ho iba pri poslednom, napr.: Chlapci, dievčatá, poďte sa hrať! — Ach, beda! — Chlapci, neutekajte, postojte!

Poznámka. — Najmä v básňach výkričník sa kladie aj inde, napríklad po niektorých citoslovciach vo vnútri vety a pod.

102. OTÁZNIK.

1. Otáznik (?) sa kladie na konci otázky nezávislej, napr.: Bol si v škole? — Kde si bol? — Koľko je hodín? — „Čo si žiadate?“ pýtal sa obchodník.

2. V otázke závislej kladie sa otáznik zpravidla len vtedy, keď v hlavnej vete je sloveso *pýtal sa*, napr.: Syn sa dopytoval, či otec príde? — Spytoval sa ma, či je niekto chorý v dome?

103. POMLČKA.

1. Pomlčkou (—) sa označuje neskončená reč, napr.: Mal by som vám všeličo porozprávať, ale —.

2. Pomlčkou sa niekedy označuje vynechané sloveso, napr.: Mladosť — pochabosť. Malí páni — malý hnev.

3. Pomlčkou sa naznačuje, že nasleduje dačo neočakávané, napr.: **Doteraz žil v hojnosti a prepychu, odteraz bude žif — v biede.**

4. Pomlčkou sa oddeľujú v rozhovore priame reči rozličných osôb, keď nasledujú za sebou bez viet uvodzovacích, napr.: **Kde sme sa videli naostatok? — V Bratislave.**

5. Pomlčkou sa označuje vzrušená reč, napr.: **Nič — nič sa mi nestalo. Ťažko mi je, veľmi ťažko —. Noc — prival — víchrica — hrom za hromom letí — pokojný hospodár modlí sa a sviatí.**

6. Pomlčky sa kladú miesto zátvoriek, ak ide o vložení vetu.

7. Pomlčka sa kladie na zosilnenie bodky, otáznika a výkričníka na konci samostatných odsekov.

104. ÚVODZOVKY.

1. Do úvodzoviek sa dávajú doslovné citáty, napr.: **Ludovít Štúr napísal o Slovanstve medziiným aj toto: „Opravdivé Slovanstvo je dobré, plné lásky, ono sa prizná ku všetkým svojim deťom, veľkým i malým, nádherným i chatrným, bohatým i chudobným, a to je jeho požehnanie, s ktorým vystupuje a vystúpiť musí pred svetom.“ — Významné boli slová Jána Hollého: „Ešte Slováci žijú a budú žif.“ — „Kto z vás obviní ma z hriechu?“ spýtal sa Kristus.**

Poznámka. — Keď je v úvodzovkách celá veta, druhá úvodzovka sa kladie za bodku, bodkočiarku, otáznik alebo výkričník.

2. Keď do úvodzoviek kladieme iba časť vety, tak druhá úvodzovka stojí pred bodkou, napr.: **Ludovít Štúr vo svojom Nárečí slovenskom zvlášť zdôrazňoval, že pozornosť treba obrátiť na „kmeňovitosť národa nášho slovanského“.**

3. Na označenie priamej reči v inej priamej reči užívame osobitné úvodzovky » «, prípadne ‚ ‚, napríklad: **Vo Vičkových Dejinách literatúry slovenskej** čítame: „**Čo Kráľ povedal v »Piesni bez mena«:** »šíry je východ aj západ — hľadaj si otca, mať«, to doľahlo na všetku jeho tvorivosť: pošla na východ i západ bez otcovského cibrenia a materinského tepla...“

4. Do úvodzoviek sa kladú jednotlivé slová, ktoré chceme zdôrazniť alebo na ktoré chceme upozorniť, napr.: **Mám len samé „radosti“ na svete.**

5. Do úvodzoviek sa kladú presné tituly diel, kníh, časopisov a pod., pravda, len vtedy, keď pre presnosť chceme názvy oddeliť od ostatného textu, napr.: **Štúrovo „Nárečja slovenskuo“ je veľmi zaujímavý spis. — Toto je úvaha zo „Slovenských pohľadov“.** — **V diele „Nauka reči slovenskej. Vistavená od Ludevíta Štúra. V Prešporke 1846.“ sú zostavené prvé gramatické pravidlá súčasnej spisovnej slovenčiny.**

105. SPOJOVNÍK.

1. Spojovníkom (-) sa spájajú jednotlivé časti složených vlastných mien, napr.: **Rakúsko-Uhorsko, Česko-Slovensko, Viliam Pauliny-Tóth, Elena Maróthy-Šoltéssová, Jozef Gregor-Tajovský a pod.**

2. V iných složených slovách býva spojovník len vtedy, keď složené slovo neoznačuje jeden pojem, ale dva spojené pojmy, napr.: **Česko-Slovenská republika, slovensko-český slovník, poľsko-slovenské styky, červeno-bielo-modrá zástava a pod.**

Poznámka. — Spojovník sa nekladie do složených slov, ktoré označujú jeden pojem, napríklad: **rímskokatolícky, srbochorvátsky a pod.**

106. ZÁTVORKY.

Do zátvoriek kladieme také slová alebo vstavky, ktorými objasňujeme niektorý výraz vety, napr.: **Belehrad** (srbský) leží pri Dunaji. — Slovenský snem mal prvé zasadnutie v Bratislave (18. januára 1939). — Slovenský jazyk sa vyvinul bezprostredne a priamo z jazyka praslovanského (Dr. Štefan Hlavatý, Vývoj skloňovania podstatných a prídavných mien slovenských, str. 15). — Kto na malom priestore napíše také kabinetné kúsky charakteristiky, ako je „Neprebudený“ (Slov. besiedky 1886), alebo „Tiene a svetlo“ (Slov. pohľady 1887), alebo „Veľkou lyžicou“ (tamže 1886) a „Z teplého hniezda“ (Almanach mládeže slovenskej 1885), a kto už ovláda látku takú složitú, ako v novele „Mladé letá“ (Slov. pohľady 1880), to je umelec hotový. (Jaroslav Vlček, Dejiny literatúry slovenskej, str. 386.)

SKRATKY.

- a., ak. i akuz.* = akuzatív
a i. = a iné, a inde, a inakšie
al. = alebo
angl. = anglické (slovo)
ap. i a pod. = a podobne
atď. = a tak ďalej
bibl. = biblické
cirk. = cirkevné
cit. = citoslovce
č. i čís. = číslo
čit. = čítaj
d. i dat. = datív
dim. = diminutívum (zdrobnelé meno)
dokon. = dokonavé (sloveso)
dvojslab. = dvojslabičné
fr. i franc. = francúzske
g. i gen. = genitív
hrom. = hromadné (meno)
i. i inštr. = inštrumentál
inf. = infinitív (neurčitý spôsob)
inštr. = inštrumentál
jedn. i jednot. = jednotné (číslo)
kap. = kapitola
komp. = komparatív (2. stupeň prídavných mien)
krst. = krstné (meno)
l. i lok. = lokál
lat. = latinské
lud. = ľudové
m. i muž. = mužský (rod)
maď. = maďarské
min. = minulý (čas)
mn. i množ. = množné (číslo)
n. i nom. = nominatív
napr. = napríklad
nedokon. = nedokonavé (sloveso)
nem. = nemecké
neskl. = nesklonný

- neskl.* = nesklonné
neživ. = neživotné (meno podstatné)
nom. = nominatív
ob. = obecné (meno)
obyč. = obyčajný, obyčajne
os. = osobné (meno)
pl. = plurál (množné číslo)
pod. = podobne
podst. m. = podstatné meno
poľ. = poľské
pomn. i pomnož. = pomnožené
por. i porov. = porovnaj
predl. = predložka
príč. = prídavné meno
príd. m. = prídavné meno
priech. = príchodník
príp. = prípona
prísl. = príslovka
r. = rod
sg. i sing. = singulár (jednotné číslo)
skrát. = skrátené
slab. = slabika
slk. i sloven. = slovenské
sp. i spoj. = spojka
spr. = správne
str. = strana
str. i sred. = stredný (rod)
šp. = španielske
tal. = talianske
t. j. = to jest
tr. = trieda (slovesná)
trp. = trpný (rod)
tur. = turecké
tzv. = takzvaný
v. i vok. = vokatív
vysl. = vyslov
zám. = zámeno
zastar. = zastaralé
zosob. = zosobnené
zvrat. = zvrátané (zámeno)
ž. i žen. = ženský (rod)
živ. = životné (meno)

OBSAH.

Strana
3

Úvod

Pravidlá pravopisné a gramatické.

Z pravopisu a hláskoslovia.

1. Veľké a malé písmená	13
2. Pravopis cudzích slov	20
3. Slovenská abeceda	28
4. Roztriedenie slovenských hlások	28
5. Kde sa píše ä	29
6. Kde sa píše y, ý	31
7. Kde sa píše i, í	35
8. Kde sa píše é	36
9. Kde sa píše ó	36
10. Kde sa píše a, o, e	37
11. Kde sa píšu dvojhlásky ia, ie, iu	38
12. Kde sa píše dvojhláska ô	41
13. Kde sa píše dvojhláska ou	41
14. Iné dvojhlásky a trojhlásky	41
15. Samohláskové r, l a ř, ř	44
16. Zánik samohlások	44
17. Niektoré vokalizované predložky	45
18. Dĺžosť a krátkosť samohlások	47
19. Mäkké spoluhlásky ě, ř, ň, ř	51
20. Predpony s-, z-, so-, zo-; predložky s, z, so, zo	53
21. Predložky s, so, z, zo	55
22. Výslovnosť niektorých spoluhláskových skupín a spoluhlások	57
23. Rozdeľovanie slov	61

Z kmeňoslovia.

24. Mužské podstatné mená s príponou -tef	64
25. Mužské podstatné mená s príponou -č	64
26. Mužské podstatné mená s príponou -ár, -iar	65
27. Mužské podstatné mená na -ík, -ikár a -ičkár	66
28. Mužské podstatné mená denník, zákonník a pod.	66
29. Mužské podstatné mená s príponami -añ a -ún	67

30. Zdrobnené mužské podstatné mená s príponou -k	67
31. Ženské podstatné mená na -áreň, -eň a -ňa	68
32. Ženské podstatné mená na -yňa	68
33. Ženské podstatné mená slovenčina, ruština a pod.	69
34. Ženské podstatné mená na -ianka a -anka	69
35. Zdrobnené ženské podstatné mená s príponou -ka	71
36. Ženské priezviská	71
37. Podstatné mená stredného rodu na -dlo	72
38. Podstatné mená stredného rodu na -isko a -ište	73
39. Zdrobnené podstatné mená stredného rodu s príponou -ko	73
40. Složené podstatné mená	73
41. Prídavné mená na -ný, -ná, -né	76
42. Prídavné mená s príponou -í	77
43. Prídavné mená s príponou -cí	77
44. Prídavné mená s príponou -ový	77
45. Prídavné mená s príponou -astý	78
46. Komparatív prídavných mien	78
47. Slovesá na -ovať	79

Z tvaroslovia.

48. Mužské podstatné mená vzoru chlap	80
49. Mužské podstatné mená vzoru sluha	81
50. Mužské podstatné mená vzoru dub	82
51. Mužské podstatné mená vzoru meč	83
52. Ženské podstatné mená vzoru ryba	83
53. Ženské podstatné mená vzoru ulica	85
54. Ženské podstatné mená vzoru dľaň a kosť	85
55. Ženské podstatné mená vzoru kráľovná	86
56. Skloňovanie slova pani	86
57. Podstatné mená stredného rodu	87
58. Množný genitív podstatných mien stredného rodu	89
59. Zo skloňovania cudzích slov	89
60. Niektoré cudzie priezviská	90
61. Prisvojovacie prídavné mená na -ov, -ova, -ovo, -in, -ina, -ino	92
62. Prídavné mená hoden, vinen a pod	92

Zo skloňovania zámen.

63. Skloňovanie zámen ja a ty	93
64. Skloňovanie zámen ten, tá, to	93
65. Skloňovanie zámen môj, tvoj, svoj, náš a váš	94
66. Skloňovanie zámen on, ona, ono	94

	Strana
67. Skloňovanie zámen onen, ona, ono	95
68. Skloňovanie zámen čí, čia, čie a niečí, niečľa, niečle	96
69. Skloňovanie zámena sám, sama, samo	96
Zo skloňovania čísloviek.	
70. Skloňovanie číslovky jeden, jedna, jedno	97
71. Skloňovanie čísloviek dvaja, dve	98
72. Skloňovanie čísloviek traja, tri a štyria, štyri	98
73. Skloňovanie čísloviek pät, šesť, sedem atď.	98
74. Skloňovanie čísloviek sto a tisíc	99
75. Číslovky dvadsaťjeden a jedenadvadsať	99
76. Číslovky radové	100
77. Skloňovanie čísloviek rozčleňovacích	100
78. Neurčité číslovky mnoho, mnohý a pod.	101
79. Skloňovanie neurčitej číslovky všetok, všetka, všetko	101
Z časovania.	
80. Neurčitok	102
81. Pritomník sloviess I. triedy vzoru trief	103
82. Pričastie minulé činné (na -l, -la, -lo)	103
83. Pričastie minulé trpné (na -ný, -ná, -né a -tý, -tá, -té)	104
84. Podstatné mená slovesné	104
85. Priečodník prítomný sloviess vzoru rozumief	105
86. Rozkazovací spôsob	105
Neohybné slová.	
87. Prislovky	105
88. Predložky	106
89. Spojky	107
Zo skladby.	
90. Slovesné podstatné mená	109
91. Zvratné zámeno sa	109
92. Prisvojovacie zámeno svoj	109
93. Ukazovacie zámeno ten, tá, to	109
94. Číslovka jeden	110
95. Doplnkový inštrumentál a nominatív	111
96. Vykanie	111
Rozdeľovacie značky.	
97. Bodka	112
98. Čiarka	112
99. Bodkočiarka	116

	Strana
100. Dvojbodka	117
101. Výkričník	118
102. Otázník	118
103. Pomlčka	118
104. Uvodzovky	119
105. Spojovník	120
106. Zátvorky	121
Abecedný pravopisný slovník	123
Skratky	477

OPRAVY.

Na str. 17. v odseku k): Prozreteľnosť (nie Prezreteľnosť).

Na str. 21. v odseku 7.: žírovať (nie: žirovať).

Na str. 160. v hesle Dardaneľy: úžina (nie užina).

Na str. 271. nazpät (nie nazpäť).